

**GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YAYINCILIK TARİHİ VE
TÜRKİYE RADYO TELEVİZYON KURUMU ANKARA ORAN
YERLEŞKESİ ÜZERİNE MEKANSAL BİR DEĞERLENDİRME**

Yıldız ÖZTÜRK ÇİÇEK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS 2017

Yıldız ÖZTÜRK ÇİÇEK tarafından hazırlanan “GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YAYINCILIK TARİHİ VE TÜRKİYE RADYO TELEVİZYON KURUMU ANKARA ORAN YERLEŞKESİ ÜZERİNE MEKANSAL BİR DEĞERLENDİRME” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Semra ARSLAN SELÇUK

Mimarlık, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....

Başkan: Prof. Dr. Zuhale ÖZCAN

Mimarlık, Çankaya Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....

Üye: Prof. Dr. Figen BEYHAN

Mimarlık, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....

Tez Savunma Tarihi: 08/08/2017

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Prof. Dr. Hadi GÖKÇEN

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Yıldız ÖZTÜRK ÇİÇEK

08/08/2017

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YAYINCILIK TARİHİ VE TÜRKİYE RADYO
TELEVİZYON KURUMU ANKARA ORAN YERLEŞKESİ ÜZERİNE MEKANSAL

BİR DEĞERLENDİRME

(Yüksek Lisans Tezi)

Yıldız ÖZTÜRK ÇİÇEK

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ağustos 2017

ÖZET

TRT 1 Mayıs 1964 yılında kurulmuş ve kuruluşunun ilk on senesinde hem teknolojik hem de fiziksel gelişimi bakımından yavaş bir büyüme göstermiştir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yayıncılık alanında gerçekleşen teknolojik değişim, yeni mekânsal ihtiyaçları beraberinde getirmiş ve 1970’lerin ortalarına kadar farklı lokasyonlardaki kiralık binalarda hizmet veren TRT kurumunun, tek bir merkezden yönetilme ihtiyacı doğmuştur. Bu doğrultuda bir kampüs kurma fikri gündeme gelmiş ve 1982 yılında “Ankara TRT Sitesi Mimari Proje Yarışması” açılmıştır. Söz konusu mekânsal ihtiyaçlar, ilgili birimlerle koordineli olarak belirlenmiş ve yarışma şartnamesinde açıklanmıştır. Şartnamenin yetersiz kalması ihtimali göz önünde bulundurularak, yarışmacıların soruları ve önerileriyle onların öngörülerine başvurulmuş ve bir ihtiyaç programı belirlenmiştir. 23 Haziran 1982 tarihinde sonuçlanan yarışmayı, katılan yedi projeden Y.E.G. Mimarlık Müş. Tic. Ltd. Şti. kazanmış ve proje 17 yıl süren yapım aşamasının ardından hayata geçirilmiştir. Ancak o tarihten günümüze TRT Sitesi, çağın gereklerine ve kurumun ihtiyaçlarına göre birçok kez revize edilmiştir ve revize edilmeye devam etmektedir. Bu tez çalışması kapsamında “TRT Kurumunun Oran Sitesi Yerleşkesi’nin yarışmayla elde edilen özgün hâinden günümüze kadar gerçekleştirilen değişim/dönüşüm projeleri incelenmiş olup, böylesi geniş kapsamlı kamu binaları projeleri hazırlanırken ve sonrasında inşaat aşamasında hangi konulara dikkat edilmesi gerektiği, ayrıca gelecekte ise ne gibi değişimlere ihtiyaç duyulabileceği konusunda öngörüler sunulmuştur.

Bilim Kodu : 80111

Anahtar Kelimeler : Ankara TRT Mimari Proje Yarışması,Kamu Yayıncılığı, TRT, TRT Sitesi

Sayfa Adedi : 102

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Semra ARSLAN SELÇUK

THE HISTORY OF BROADCASTING FROM PAST TO PRESENT AND A SPATIAL
ASSESSMENT ON TURKISH RADIO TELEVISION INSTITUTION ORAN CAMPUS

(M. Sc. Thesis)

Yıldız ÖZTÜRK ÇİÇEK

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

August 2017

ABSTRACT

Established on May 1, 1964, TRT has shown a slow improvement in terms of technological and physical phases in the first decade of foundation. As in the whole world, the technological change in the field of broadcasting in Turkey brought new spatial needs and the need to be managed from a headquarter for the TRT institution, which was providing services in rented premises in different locations until mid-1970s, arised. For that reason, the idea of setting up a campus was raised and “TRT Ankara Campus Design Competition” was launched in 1982. Those spatial needs were identified by consulting relevant departments in TRT and described in the conditions of competition. In case of inadequacies in the list of specifications; comments, questions and predictions of contestants were asked and final architectural program was distributed to invited architects. The competition finished on June 23, 1982 and the winner was Y.E.G. Architectural Office among the seven contestants, and the project was completed after 17 years of construction. Since then, TRT Site has been modified/renovated several times according to the changing needs of institution. There are several modifications/renovations required due to the urgent necessities of today. In this context, this paper examines modifications/transformations starting from the competition winner architectural project of TRT Oran Campus till today and discusses the predictions about probable spatial needs of the current campus in the near future.

Science Code : 80111

Key Words : Ankara TRT Architectural Project Competition, Public Broadcasting, TRT, TRT Campus

Page Number : 102

Supervisor : Assist. Prof. Dr. Semra ARSLAN SELÇUK

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam süresince değerli fikirleri ile çalışmama yön veren kıymetli danışmanım Sn. Yrd. Doç. Dr Semra ARSLAN SELÇUK'a, tüm hayatım boyunca desteğini hiçbir zaman esirgemediği için sevgili ağabeyim Yük. Mak. Müh. Mahmut Güneş ÖZTÜRK'e, çalışmama izin veren canım kızım İlay ÇİÇEK'e, çalışmalarım esnasında kızımla ilgilenerek bana destek olan annem Şerife ÖZTÜRK ile babam Seyit ÖZTÜRK'e, motivasyon desteği için eşim Mustafa ÇİÇEK'e, TRT Oran Yerleşkesinin proje müellifi Yük. Mimar Zafer GÜLÇUR Bey'e ve çalışmalarım esnasında her konuda destek olan tüm TRT ailesine teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	x
RESİMLERİN LİSTESİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE GENEL BİR BAKIŞ	3
2.1. Televizyon Radyo Yayıncılığının Tarihçesi ve Türkiye’de Radyo Yayıncılığı .	3
2.2. Televizyon Yayıncılığının Tarihçesi	5
2.2.1. Dünya’da televizyon yayıncılığı	6
2.2.2 Türkiye’de televizyon yayıncılığı	10
2.3. Kamu Yayıncılığı.....	17
2.3.1. Türkiye’de ve Dünya’da kamu yayıncılığının tarihçesi.....	21
3. TRT VE TRT SİTESİ	31
3.1. TRT’nin Tarihi ve Kanalları.....	31
3.2. Yayıncılık Teknolojisindeki Değişimin Mekânsal İhtiyaçlara Etkileri	34
3.3. TRT Sitesi ve Tarihi	37
3.4. Ankara TRT Sitesi Mimari Proje Yarışması.....	38
3.4.1. Yazışmalar	38
3.4.2. İhtiyaç programı	42

	Sayfa
3.4.3. Şartname	44
3.4.4. Projeler.....	48
3.4.5. Yarışma sonucu	50
3.5. Günümüzde TRT Sitesi	50
4. SONUÇ VE ÖNERİLER	79
KAYNAKLAR	83
EKLER.....	89
EK-1. Yarışma sürecinde yarışmacıların soruları ve jürinin cevapları.....	90
EK-2. Proje yarışması birincisi Zafer Gülçur'un yarışma ve yapım süreci hakkındaki değerlendirmesi	98
EK-3. Yarışma sonrasında onaylanan yerleşim planı	101
ÖZGEÇMİŞ	102

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. Yarışma katılımcıları ve sonuçlar	47
Çizelge 3.2. Etaplandırılmış birimler ve yapım yılları	49

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 3.1. Prompter ve spiker ilişkisi	25
Şekil 3.2. TRT sitesi hava fotoğrafı	52
Şekil 3.3. TRT Oran Sitesi vaziyet planı	53
Şekil 3.4. Haber Stüdyosu stüdyo katı planı	56
Şekil 3.5. Haber Stüdyosu galeri katı planı.....	57
Şekil 3.6. Newsroom tadilat öncesi planı.....	58
Şekil 3.7. Newsrom tadilat sonrası planı	58
Şekil 3.8. O Blok tadilat öncesi zemin kat planı.....	60
Şekil 3.9. O Blok tadilat öncesi asma kat planı	61
Şekil 3.10. O Blok tadilat öncesi kesitler.....	61
Şekil 3.11. O Blok tadilat sonrası zemin kat planı.....	62
Şekil 3.12. O Blok tadilat sonrası asma kat planı	62
Şekil 3.13. O Blok tadilat sonrası kesitler.....	63
Şekil 3.14. N Blok tadilat öncesi kat planı.....	65
Şekil 3.15. N Blok tadilat öncesi görünüşler	65
Şekil 3.16. N Blok tadilat sonrası kat planı	67
Şekil 3.17. N Blok tadilat sonrası görünüşler	67
Şekil 3.18. K Blok tadilat öncesi zemin kat planı.....	68
Şekil 3.19. K Blok tadilat öncesi asma kat planı	69
Şekil 3.20. K Blok tadilat sonrası zemin kat planı.....	70
Şekil 3.21. K Blok tadilat sonrası asma kat planı	71
Şekil 3.22. Kafeterya mevcut kat planı.....	74
Şekil 3.23. Kafeterya tadilat planı.....	75

Şekil	Sayfa
Şekil 3.24. Projesi tamamlanmış kafeterya görseli 1	76
Şekil 3.25. Projesi tamamlanmış kafeterya görseli 2	76
Şekil 3.26. Projesi tamamlanmış misafirhane görseli 1	77
Şekil 3.27. Projesi tamamlanmış misafirhane görseli 2	77

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 2.1. 10 Temmuz 1952 tarihli Cumhuriyet Gazetesi.....	8
Resim 3.1. TRT ilk haber stüdyosu fotoğrafı.	3
Resim 3.2. Greenbox hava durumu çekimi.....	35
Resim 3.3. TRT Devamlılık Merkezi	54
Resim 3.4. Eğitim Dairesi Başkanlığı kütüphanesi	55
Resim 3.5. Haber merkezi stüdyosu	57
Resim 3.6. Eski newsroom ve yeni WEB servisi fotoğrafları	59
Resim 3.7. O Blok eski ve yeni fotoğrafları	60
Resim 3.8. C Blok 8. kat eski ve yeni koridor görseller	64
Resim 3.9. N Blok ofis eski ve yeni fotoğrafları	66
Resim 3.10. N Blok koridor eski ve yeni koridor fotoğrafları.....	66
Resim 3.11. K Blok koridor eski ambar alanı fotoğrafı.....	72
Resim 3.12. K Blok eski matbaa ve yeni TRT Kürdi Haber Stüdyosu fotoğrafları	72
Resim 3.13. K Bloкта çelik döşeme ile asma kat yapılarak planlanan bölümler.....	73

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ABC	Amerikan Radyo Televizyon Kurumu
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ARD	Alman Kamu Yayıncılık İstasyonları Birliği
BBC	İngiliz Radyo Televizyon Kurumu
CBS	Columbia Radyo Televizyon Kurumu
FCC	Federal Haberleşme Komisyonu
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
HBB	Has Bilgi Birikim
IPTV	İnternet Protokol Televizyon
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
NBC	Ulusal Radyo Televizyon Kurumu
NOS	Hollanda Kamu Yayın Kurumu
NWDR	Kuzeybatı Alman Yayıncılık
PBS	Kamu Hizmeti Yayıncılığı
PTT	Posta Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü
RAI	İtalyan Radyosu
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SHP	Sosyal Demokrat Halkçı Parti
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STER	Televizyon Reklamcılık Vakfı
SVT	İsveç Televizyon Kurumu
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TF1	Fransa Televizyonu
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
VTR	Video Kaset Kaydedici

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya konu olan problem, araştırmanın amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmada kullanılan bazı terimlerin tanımına yer verilmiştir.

Problem

İletişim yüzyıllar boyunca insanlığın en önemli konularından birisi olmuş ve bundan sonra da olmaya devam edecektir. Televizyon (TV) yayıncılığının ortaya çıkışıyla tüm dünyada iletişim farklı bir boyuta ulaşmış ve hızla gelişmeye başlamıştır. TV Yayıncılığı ile Kamu Yayıncılığı tarihçesi bu çalışmanın içerisinde incelenmiş olup gelişmekte olan teknolojiyle değişen yayıncılık ihtiyacının mekânsal ihtiyaçları da etkilediği ve bu bağlamda neler yapılması gerektiği Türkiye Radyo Televizyon (TRT) Kurumu Oran Yerleşkesi örneğinde tartışılmıştır.

Araştırmanın amacı

Araştırmanın amacı, Türkiye’de kamu yayıncılığı tarihini incelemek ve TRT Kurumu Ankara Oran Yerleşkesi üzerine değerlendirmelerde bulunmaktır. Bu kapsamda, şu sorulara cevap aranmıştır;

1. Türkiye’de kamu yayıncılığı hangi aşamalardan geçmiştir ve günümüzdeki durumu nedir?
2. TRT Kurumu Ankara Oran Yerleşkesi nasıl tasarlanmış ve hayata geçirilmiştir?
3. Söz konusu yerleşke kamu yayıncılığının değişen ihtiyaçlarına cevap verebilme potansiyeline sahip midir?

Çalışmada bu sorulara cevap aranmasının yanında, TRT Sitesi’nin kuruluş amacını da ele almıştır. TRT Sitesinin projelerinin elde edilme süreci incelenerek daha önce yayınlanmamış olan mimari geçmişini, arşiv bilgileri ve döneme tanıklık eden kişilerle görüşmeler yaparak literatüre kazandırmak da bu bağlamda çalışmanın amaçları arasındadır.

Araştırmanın önemi

Bu araştırma, Kamu Yayıncılığının geçmişine ve günümüze ışık tutması, TRT'nin kurulduğu günden bugüne geçirdiği evreleri ele alması ve TRT Kurumu Ankara Oran Yerleşkesinin planlanma ve inşa süreçleri ve yerleşkenin günümüzdeki durumuna ilişkin özgün bir araştırma olması nedeniyle önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'de kamu yayıncılığı alanında yapılacak yeni çalışmalara kaynak oluşturması açısından önem arz etmektedir. Daha önce konu hakkında bir akademik araştırmanın bulunmaması, çalışmanın önemini ortaya koyan bir başka argüman olarak ifade edilebilir.

Araştırmanın kapsam ve sınırlılıkları

Radyo Yayıncılığı, TV Yayıncılığı ile Kamu Yayıncılığı tarihçesi bu çalışmanın kapsamında incelenmiş geçmişten bugüne geçirdiği evreler ele alınmıştır. TRT'nin kuruluş süreci ve kurulduktan sonra değişen/gelişen teknolojiyle birlikte geçirdiği değişim incelenerek mekânsal ihtiyaçlar bağlamında neler yapıldığı ve yapılması gerektiği araştırılmıştır. TRT Oran Sitesi tasarlanma ve inşa edilme süreci değerlendirilerek geçmişten günümüze değişen ihtiyaçlar doğrultusunda yapılan revizyonlar arşivlerden faydalanılarak kayıt altına alınmıştır. Bazı revizyonlarla ilgili mekanların eski fotoğraflarına ulaşamamış ve yıkım sürecinde çekilen fotoğraflar kullanılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE GENEL BİR BAKIŞ

Tarih boyunca insanlar, daima diğer kişilerle ve toplumlarla iletişim kurma çabasında olmuşlardır. Bu doğrultuda, birbirlerinden “haberdar” olma amacıyla, içinde bulundukları zamana bağlı olarak farklı iletişim yöntemleri geliştirmişlerdir. Tarih öncesinde duman, ortaçağda güvercin aracılığıyla iletişim kurmaya çalışılırken, zamanla değişen yaşam biçimi, genişleyen coğrafyalar, artan mesafeler, uzaklaşan ve büyüyen kentler daha büyük kitlelerle iletişim ihtiyacı doğurmuştur. Modernleşmeyle birlikte gelişen teknoloji, mors alfabesi, telgraf, radyo ve televizyon gibi yeni iletişim yöntemlerini de beraberinde getirmiştir. Bu modern iletişim yöntemleri, aynı zamanda daha büyük kitlelerden haberdar olabilme ve bu büyük kitlelere kendisinden haber verebilme imkânı sağlamıştır (Taştan, 2014:7).

2.1. Radyo Yayıncılığının Tarihçesi ve Türkiye’de Radyo Yayıncılığı

Guglielmo Marconi isimli İtalyan mucit 1902 yılında, radyo dalgalarını kullanarak, kablo ya da tel kullanmadan havadan, bir yerden bir başka yere, mesaj göndermenin yolunu keşfetmiştir. Bu keşfin akabinde gelişen radyo yayın teknolojisi ve yayının yapıldığı ‘radyoevleri’ 20. yüzyılın ilk çeyreğinde inşa edilmeye başlanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) ilk radyoevi Pittsburg şehrinde yüksek bir gökdelenin cadde gürültülerinden uzak terasında kurulmuş bir çadırdan ibarettir. 1922 yılına gelindiğinde Amerika’da KDKA radyosu adıyla ilk gerçek stüdyo kurulmuştur. 1928’de Berlin Radyoevi yarışma sonucunda inşa edilirken, Viyana Radyoevi ise 1935 yılında Prof. Holzmeister tarafından projelendirilmiştir (Bilgiç, 2016:3).

Ülkemizde ise ilk radyo yayını 6 Mayıs 1927 yılında İstanbul’da başlamıştı. İstanbul’daki ilk deneme yayını postane kapısının önünden halka duyurulmuştu. Kurulmuş olan bu teknolojinin çalışabilmesi için devlet, PTT (Posta, Telefon, Telgraf A.Ş) eliyle bir Fransız şirketine vericilerin yapımı işini ihale ettikten sonra Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi’ni (TTTAŞ) kurarak verici istasyonlarının işletmesini on yıllığına bu şirkete vermiştir (Çankaya, 2015:17,18).

1929 Dünya Ekonomik bunalımı Türkiye’yi de derinden etkilemiştir. Dünya ticaret hacminin daralması, ekonomide kendine yetme döneminin başlamasına yol açmıştır. Türk

lirası çok fazla değer kaybetmiştir. O dönemin koşulları düşünüldüğünde alım gücü zaten fazla olmayan Türk halkı için yurtdışından getirilen radyo cihazı, alınması çok da kolay olmayan bir iletişim aracıdır. TTTAŞ ekonomik sıkıntılar nedeniyle bir türlü istediği üye sayısına ulaşamamış ve istenilen başarıyı elde edememiştir. 1936 yılında Cumhuriyet Hükümeti'nin çıkardığı bir kararnameyle radyo yönetimi TTTAŞ'den devlete devredilmiştir. Böylece Türkiye'de Devlet Radyoculuğu dönemi başlamıştır (Çankaya, 2015:18,19-23).

18 Ağustos 1936 yılında yayınlanmış olan kararnameyle radyo yayıncılığı yetkisi PTT'ye devredilmiştir. Hükümet ilk iş olarak Ankara'da 120 kw gücünde yeni bir verici istasyonu yaptırmıştır (Çankaya, 2015:25). Bu dönemde radyoculuk açısından yapılan en önemli işlerden biri de 28 Ekim 1938'de Ankara Radyosu'nun resmen işletmeye açılmasıdır (Hürkan-Kayış, 2011:67). Ankara Radyosu'nun açılmasıyla birlikte radyo yayın süreleri artmış günlük başlangıç ve bitiş süreleri düzene girmiştir. Programların düzenlenmesi ise Milli Eğitim Bakanlığı ve İç İşleri Bakanlığı tarafından yürütülmüştür. PTT döneminde üye sayısı 50 bini aşmış olmasına rağmen hükümet tarafından istenilen düzeye ulaşamamıştır (Çankaya, 2015:26).

1939 yılında 2. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte yayıncılık tüm Dünya'da çok daha önemli olmaya başlamıştır. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından da farkedilmiş ve bu doğrultuda yapılan çalışmalar sonucunda 31 Mayıs 1940 tarihinde yürürlüğe giren 3837 sayılı Kanun ile Basın Genel Müdürlüğü (Matbuat Umum Müdürlüğü) kurulmuştur. Ardından PTT'ye bağlı olan radyo, bu kuruluşa devredilmiştir (Çankaya, 2015:25).

Basın Genel Müdürlüğü ise 16 Temmuz 1943 tarihinde çıkarılmış olan 4475 sayılı Kanun gereği yerini Basın ve Yayın genel Müdürlüğü'ne bırakmıştır. Bu kanunla birlikte radyo daha işlevsel ve özgün bir yapıya kavuşmuştur. Ancak hükümet radyonun işleyişini tam olarak denetimi altına almıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın zor yılları düşünüldüğünde Devletin, radyo yayınlarını tam denetimi altına almak istemesi normaldir. Ancak, savaşın bitmesi ve demokratik düzene geçilmesiyle yasal bir düzenleme yapılmamış ve var olan durum devam ettirilmiştir. Daha sonra 1949 yılında TBMM tarafından 5392 sayılı yasa ile

seçim dönemi öncesinde, para ödemeksizin, bütün partilere kısıtlı sürelerle propaganda hakkı kabul edilmiştir (Yazıcı, 1999: 34).

1940'lı yılların sonuna gelindiğinde eşitlikçi anlamında yapılan tüm iyileştirmeler kısıtlanarak Demokrat Parti tarafından tek sesli bir yayın düzeni ortaya çıkarılmıştır. Radyo bu dönemde propaganda aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır ve 1950 yılındaki seçimlerde Demokrat Parti çoğunluğu sağlayarak galip gelmiştir (Yazıcı, 1999: 35). Demokrat Parti'nin iktidara gelişinden sonra laik ve manevi yayınlar türüne dini yayınlarda eklenmiştir. Bu yayınlar islam dininin yalnızca bir din ve mezhebine mensup vatandaşların gereksinimlerini karşılamıştır. Anayasa'ya göre laik olan devlet ve radyosu bu kuralı göz ardı etmiştir (ankaya. 2015: 47-48). Bu durum 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleştirilen askeri darbeye kadar devam etmiştir. Bu darbeyi gerçekleştirenler, radyonun bir suç aleti olarak kullanıldığını ve Anayasa'yı ihlal ettiği görüşünü benimsemiştir. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar sonucunda TRT (Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu) yasası 24 Aralık 1963'de kabul edilmiş ve 1 Mayıs 1964'de yürürlüğe girmiştir. Böylece Türkiye Yayıncılık tarihinde, Devlet yayıncılığı dönemi kapanmış ve kamu yayıncılığı dönemi başlamıştır (Yazıcı, 1999: 36,37,38).

2.2. Televizyon Yayıncılığının Tarihçesi

Televizyonun teknolojik bir araç olarak icadında elektrik, telgraf, fotoğraf, sinema ve radyodaki gelişmeler etkili olmuşsa da (Williams, 2003: 13-16), insanlının hizmetine sunulmasında mors işaretlerinin haberleşmede kullanılması birincil etkindir. Bu sinyallerle sesin taşınabilmesi, benzer biçimde görüntünün de taşınabileceği fikrinin temelini oluşturmuştur (Televizyon Yayıncılığının Temelleri, 2006: 3).

Televizyona yönelik ilk teknik buluş, İrlandalı bir telgrafi olan Andrew May tarafından 1873 yılında yapılmıştır. May, ışık dalgalarının elektrik akımına çevrilebildiğini ve selenyum adlı maddenin elektriğe karşı dirençli olduğunu keşfetmiştir (Akalin, 2011: 11). May'in bu buluşunun ardından, 1880'li yıllarda Alman bilim adamı Paul Nipkow, fotoğraf tarayabilen bir araç geliştirmiştir. "Döner Disk" veya "Nipkow Diski" adlarıyla bilinen bu aracın üzerinde spiral şeklinde delikler açılmıştır (Aziz, 1991:12). 1923 yılında Amerikalı Jenkins, 1925 yılında ise İngiliz John Logie Baird, bu döner diski kullanarak ilk deneme

yayınlarına imzasını atmıştır. Baird, 25 Haziran 1925 tarihinde kendi buluşu olan *televisor*'ın patentini almış ve ilk halk gösterisini yapmıştır (RTÜK, 2014).

2.2.1. Dünya'da televizyon yayıncılığı

İlk televizyon yayını 1923 yılında ABD (Amerika Birleşik Devletleri)'de siyah beyaz olarak gerçekleşmiştir. 1925 yılında İngiltere'de yayına başlanmış, 1928 yılında NBC (National Broadcasting Company) yayın kuruluşu, bir kıyıdan diğer kıyıya yayını gerçekleştirmiş ve aynı yıl Londra'dan verilen bir görüntü New York'tan izlenmiştir. 1929 yılında BBC (British Broadcasting Corporation) ilk deneme yayınlarına geçmişken ABD bundan bir yıl sonra 1930 yılında yirmiye yakın deneme istasyonunda tiyatro, spor olayları ve siyasal konularda yayın yapmaya başlamış ve yine ABD'de 1939 yılında da programlı yayınlara geçilmiştir (RTÜK, 2014).

Avrupa'da ise ilk resmi ve düzenli televizyon yayınlarına Berlin'de başlanmış olup ilk ticari düzenli televizyon yayınları ise Kasım 1936'da BBC tarafından İngiltere'de gerçekleştirilmiştir. Olimpiyat oyunlarının ilk defa yayınlanması 1936 yılında Almanya'da gerçekleştirilmiştir. ABD'de ise 1939 yılında çeşitli boks ve futbol maçları, 1940 yılında Cumhuriyetçi ve Demokrat adayların seçim konuşmaları televizyondan yayınlanmış olup 01 Temmuz 1941 tarihinde ticari televizyon yayınlarının başlamasına izin verilmiştir. İkinci Dünya Savaşı süresince duraklayan televizyon yayınlarına 1945 yılından sonra ABD, Sovyetler Birliği ve çeşitli Batı Avrupa ülkelerinde yeniden başlanmıştır. Düzenli televizyon yayınına ilk başlayan ülke olmasına rağmen İkinci Dünya Savaşından dolayı İngiltere'de Londra Televizyon İstasyonu Haziran 1946'ya kadar kapalı kalmıştır (RTÜK, 2014). Bu gelişmeleri 1948 yılında Fransa, 1952 yılında Almanya, 1953 yılında Cezayir ve 1960 yılında da Norveç'te gerçekleştirilen televizyon yayınları takip etmiştir.

Renkli televizyon yayınlarına ise 1954 yılında ABD'de geçilmiştir. Radyo yayıncılığı ile hemen hemen aynı yıllarda başlamış olmasına rağmen daha pahalı bir teknoloji olan televizyon yayınları, gelişmekte olan ülkelere Avrupa ve ABD'ye göre çok daha geç başlamıştır.

Asya'da ve Japonya'da İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1952 yılında, Çin'de ise 1958 yılında televizyon yayınına başlanmıştır. 1954 tarihinde Amerika'da renkli yayın başlamış ancak renkli televizyon seri üretimine 1960 yılında geçilmiştir. Uydular ile ticari televizyon yayıncılığı, atılan ilk ticari uydu olan Anik-1 üzerinden 1973 yılında başlamıştır (RTÜK, 2014).

İlk ortaya çıktığı dönemde oldukça yalın teknikler çerçevesinde yayın yapan televizyon, günün teknoloji ve imkanları paralelinde geliştirilen araçlar sayesinde daha büyük olanaklarla yayın yapabilme gücüne ulaşmıştır. Zamanla teknik donanımın da gelişmesine bağlı olarak, uzak mesafelerde alıcılar, orada bulunan uydularla görüntü alabilirken bunlar dünyanın her yerinden izlenebilir hale gelmiştir (Öksüz, 2009: 4).

Bu teknik yönünün yanı sıra, televizyonun icadı, toplumsal ve sosyal açıdan da tüm dünyada oldukça etkili olmuştur. Televizyon, insanların dünyayı algılayış tarzında büyük değişiklikler yaratmıştır ve dünyanın öteki ucundaki olayları, haberleri görmeyi, duymayı sağlayarak duyu organlarının ulaşabildiği alanı genişletmiştir (Esslin, 2001: 15). Böylece, insanların ufku genişlettiği ve büyütebildiği bir iletişim aracı haline gelmiştir (Ozangüç, 1998:7).

Teknoloji sürekli gelişmekte ve aynı alanda meydana gelen gelişmeler bir önceki teknolojiyi toplumsal kullanımdan uzaklaştırmaktadır. Televizyonun icadı ve kullanımının yaygınlaşması radyonun etkinliğini azaltsa da (Aziz, 1968: 3) bu iki kitle iletişim aracı günümüzde halen varlığını sürdürmektedir. 1939 yılında başlayan İkinci Dünya Savaşı ile birlikte tüm mali kaynaklar, iş ve beyin gücü savaş endüstrisine yoğunlaşmıştır (Taşer, 1969: 5). İkinci Dünya Savaşı'nın sebebiyet verdiği durumlardan dolayı, televizyonun teknolojik gelişimi sekteye uğramış, savaş bittikten sonra ise uyduların gelişimiyle birlikte televizyon teknolojisinde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir (Taşer, 1969: 7).

Radyolar, televizyonlar için örnek oluşturmuştur ve Avrupa'da televizyon yayını yapma görevi radyo kuruluşlarına verilmiştir. Yayınlar Amerika'da özel, Avrupa'da ise devlet eliyle yapılmıştır (Öngören M, 1971: 7).

Siyah-beyaz olan televizyon yayınları İkinci Dünya Savaşı'ndan sadece 9 yıl sonra yani 1954 yılında Amerika'da renkli yayına dönüşmüş, bunu 1967 yılında İngiltere ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) takip etmiştir (Aziz, 1968: 4). Amerika'daki radyo link hatlarıyla yapılan karasal yayının dağlık bölgelerde verimli olmamasından ötürü televizyon satıcıları yüksek bir anten kurmuşlar ve bu antenden kablo ile yayın yapmışlardır (Hopkins, 1970: 238). Böylece kablolu yayının temelleri atılmıştır. Amerika'nın 1965 yılında uzaya fırlattığı *Early Bird* isimli uydusu sayesinde televizyon yayınları kıtalar arası izlenebilir hale gelmiştir (Aziz, 1968: 7). Önceleri yayın sinyalinin uyduya gönderilmesi ve uydudan yansıyan sinyalin dağıtımı için yer istasyonlarına ihtiyaç duyulmuştur. Gelişen teknoloji sayesinde küçük bir çanak antenle yayınların izlenebilmesi mümkün hale gelmiştir. İnternetin sivil kullanıma açılmasıyla birlikte ise televizyon yayınları sadece bir aygıt olan televizyona bağlı kalmamış ve internet üzerinden de izlenebilir hale gelmiştir. Uluslararası televizyon yayınları meydana gelene dek televizyonlar, “ulus-devlet” inşasını oluşturma adına işlev görmekteydi. Bir takım tekniğe dayalı engellerin aşılmasıyla yayıncıların, arzu ettikleri coğrafya üzerinde yayın yapabilmesinin önü açılmıştır (Beşiroğlu, 1975: 17).

Günümüz dünyası, uyduların, kabloların ve yeni medyanın çevirdiği uluslararası televizyon ağıyla sarılmış haldedir. Günümüz izleyicilerinin, yalnızca ulusal yayınlar ile yetinme zorunluluğu ortadan kalkmış, yayınlar da gelişerek uydu seviyesinde kaliteye erişmiştir.

Radyoların ya da televizyonların yayın sinyallerini, ülkenin sınırları ötesine göndermek; “*transnational broadcasting*” (ulusötesi yayın), “*cross-border broadcasting*” (sınır ötesi yayıncılık) veya “*international broadcasting*” (uluslararası yayın) olarak ifade edilmektedir. Söz konusu terimlerin ışığında, bu yayın türünün Türkçe karşılığı “uluslararası yayıncılık” şeklinde yaygınlaşmıştır (Nalçaoğlu, 2003: 19-22). Tekniğe dayalı şekilde, söz konusu yayıncılık türünün içerisine, ülkenin sınırları ötesine çıkarak, uydu aracılığı ile diğer ülkeler üzerinden yayın alabilmekte olan tüm televizyon kanalları da dâhil edilebilirler. Bu kanalların bazıları bölgesellik (Örneğin; Pan Avrupa kanalları), bazıları da küresellik (Örneğin; CNN, TV5 Monde, MTV) özelliği gösterir. Kültür, dil,

etnik köken, tarih, politika ve ekonomi etkenleri, uluslararası televizyon yayınlarındaki çizgiyi belirler. Bunun yanında diasporik¹ gruplar da bu politikaları etkileyebilmektedir.

Öte yandan bu diasporik grupların da kendi yayın kuruluşları vardır (Cazeneuve, 1967: 35-36). İçerikçe, diğer kanallar kadar zengin olmasalar da, bu kanalları da uluslararası kanallardan saymak gereklidir. Bunun yanında günümüz dünyasında, birçok ulusal kanalın da uydu kullandığını söylemek gereklidir (Nalçaoğlu, 2003: 19).

Sonuç olarak uluslararası kanallar şu şekilde genellenebilir: Uydudan yaptıkları yayınları, farklı coğrafyalara iletmekte olan televizyon kanalları uluslararası televizyon kanallarıdır. Fakat teknik açıdan, uluslararası statüdeki bütün televizyon kanalları, içerik, kitle ve başka birçok açıdan uluslararası nitelik göstermeyebilir.

Yine aynı yaklaşımla; uluslararası yayın yapmakta olan televizyonlarda yapısal, kitlesel ve tematik farklılıklar görülmektedir. Söz konusu kanalların bir kısmında hedef kitle, bütün dünya izleyicileri olarak belirlenmişken, bazılarının sadece lokal bir kesime hitap ettiği ve sadece onlara ulaşmak istediği söylenebilir (Williams, 2003: 27).

Öte yandan, uluslararası televizyonculuk, ilk başlarda yalnızca uydular aracılığı ile yayın yapmaktayken, günümüzde güncel medyayla bütünleşme sürecine girmiştir (Williams, 2003: 27). Böylelikle uluslararası nitelik gösteren televizyon yayınları, daha kolay dağıtılabilir ve çeşitlenebilir hale gelmiştir. Sayısallaşmış yayın platformları içerisinde, izleyiciler değişik paketlerden seçimler yapabilir hale gelmişlerdir. Söz konusu paketler içerisinde, ulusallık ve uluslararası özellik gösteren televizyon kanalları, özel içerikler, sinemaların ve programların izlenebileceği kanallar bulunmaktadır. Sayısallaşmış yayıncılıkta bunun yanında, izleyene paketinde yer almayan kanalları, ödeme karşılığında kiralama gibi imkânlar da sunulmaktadır (Williams, 2003: 23-24).

Uluslararası televizyon kanallarında, global dağıtımı son derece kolay bir hale getiren bir başka yenilik ise, Internet Protocol Television (İnternet Protokol Televizyon) IPTV olarak görülmektedir. Bu sistemde kanallar ve geniş bant internet teknolojisini bir arada kullanmayı sağlamaktadır (McQuail & Windahl, 1997: 72).

¹ Diaspora (Kopuntu), çok uzun bir zamandan beri bir kavim, ulus veya inanç mensuplarının ana yurtlarından koparak başka yerlerde azınlık olarak yaşamalarına verilen ad

Dünyada televizyon yayıncılığı alanında hızla adımlar atılırken Türkiye'de bu sürecin daha yavaş ilerlediği söylenebilir. 1954 yılına gelindiğinde Amerika'da renkli televizyon yayını başlamış olmasına karşın, bu yıllar Türkiye'nin hala deneme aşamasında olduğu yıllardır. Bundan sonraki bölümde Türkiye'deki televizyon yayıncılığı detaylı olarak ele alınmaktadır.

2.2.2. Türkiye’de televizyon yayıncılığı

İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla bir anlamda durma noktasına gelen televizyon yayınlarının Türkiye’deki ilk serüveni 1952 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) laboratuvarları merkezinde başlatılmıştır. Televizyonun 1958 yılında ülkeye gelmesiyle birlikte, ilk yayın İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından gerçekleştirilmiştir (Gönenç, 2007: 97-98). İlk kez yayın yapan kanalın adı İTÜ Televizyonu olmuş, yayın yapılan yer de İTÜ Taşkışla binası olarak kayıtlara geçmiştir (Mutlu, 1998: 226,227).

Resim 2.1. 10 Temmuz 1952 tarihli Cumhuriyet Gazetesi

İTÜ Televizyonu Deneme Yayınları adıyla başlamış olan yayınları ilk izleyen bölge; İstanbul'da Beyoğlu ve çevresi olurken, yayınlar içerisinde Kore Savaşı'yla ilgili bir filmin gösterilmesi ve canlı yayın içerisinde gazeteci Burhan Felek'in konuşması kayıtlara geçmiştir. Yayınlar her hafta yalnızca cuma günleri yapılmaktadır ve eğitim amaçlı yapılan bu yayınlardan başlarda halkın çoğunluğunun haberi olmamıştır. Bu yayınlar, o dönem alıcıların pahalı olması ve aynı zamanda günün koşullarına bağlı olarak yurt dışından temin edilmelerinin zorluğu nedeniyle, İTÜ'nün içerisinde kapalı devre olarak yapılmıştır. Bir süre sonra ise, üniversitenin Gümüşsuyu'ndaki binasının konferans salonu halka açılmıştır. O dönem İstanbul'da mevcut olan televizyon alıcı sayısının on beş ile yirmi arasında olduğu (Serim, 2007: 30) düşünülürse, halkın birçoğunun yayınlardan haberdar olmayışı ve yayınların gerçekleştirilmesinde yaşanan zorluklar daha kolay anlaşılabilir. Ancak, ilk zamanlardaki eğitim amaçlı yayınlardan sonra, giderek programların çeşitliliği artmıştır. Tiyatro, klasik müzik, Türk sanat ve halk müziği konserleri, sağlık, çocuk ve kültürel programlar yapılmaya başlanmıştır. 1 Mayıs 1966 tarihinde ise ilk canlı yayın gerçekleştirilmiştir. Son derece kısıtlı imkanlarla yapılan bu programların zamanla gün içerisindeki yayın saatleri de artmış ve yayınların saat aralığı 16.00 ile 20.00 olarak değişmiştir. Yayın süresinin uzamasına bağlı olarak da televizyon satışları artış göstermiştir. 1966 yılında, evlerde ve iş yerlerindeki alıcı cihaz sayısının iki bin civarına çıktığı görülmektedir. 14 yıl içerisinde alıcı cihaz sayısındaki bu hızlı artışa rağmen, televizyon yine de daha çok oteller, pastaneler, kahveler ve okullar gibi topluluk halinde bulunan mekanlarda bir arada seyredilmektedir. Bununla beraber, izleyici sayısının iki binin çok üzerinde olduğu tahmin edilmektedir (Aziz, 1999: 19).

Türkiye'de televizyon konusunda eğitimler 1963 yılında Federal Almanya ile yapılan anlaşmaya kadar uzanmaktadır. Anlaşma, Türkiye'de bir televizyon eğitim merkezinin kurulmasını ve ileride başlatılacak olan televizyon yayınlarını yapacak eleman yetiştirmeyi içermektedir. Bu amaçla Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun (TRT) bazı personelleri Almanya'da Hamburg; İngiltere'de BBC (British Broadcasting Corporation/İngiliz Radyo Televizyon Kurumu); Fransa'da ise ORTF stüdyolarında eğitim almışlardır. Bu gelişmelerin üzerine Ankara'da da bir eğitim verilmiştir. Türkiye'de televizyon yayıncılığını hızlandıran gelişme Almanya tarafından sağlanan "5 kw'lık verici" olarak kayıtlara geçmiştir. Bu aslında Avrupa'da ömrünü doldurmak üzere olan siyah-beyaz yayın teknolojisinin Türkiye'ye satılmış olmasının bir belgesidir (Şahin, 1988: 62).

İTÜ'nün yayınları, ülkede yoğun kargaşa döneminin yaşandığı 1970'e kadar sürmüştür. Televizyonu, kapitalist bir grubun ayrıcalığı olarak gören bir grup öğrenci, İTÜ'nün yayın yaptığı stüdyoları basmış ve bunun üzerine yayınlara son verilmiştir (Radyo Televizyon Tarihi, 2006: 37). Şermin Tekinalp bu olayı şu şekilde ifade eder:

“İTÜ'nün başlattığı yayınlar 1970 yılına yani Türkiye Radyo Televizyon kurumu (TRT) yayınlarının başladığı 1968 yılından iki yıl sonraya kadar sürmüştür. 1968 olaylarının bir sonucu olarak, İTÜ'de bir grup öğrencinin saldırılarıyla yayınlar kesilmiştir. Henüz televizyona yabancı bir kültürün ideolojik geri beslemeyle oluşturduğu çatışma ortamında, televizyon yayınlarının mutlu kapitalist bir grubun ayrıcalığı olarak görülmesi ile başlayan olaylar, yayınların yapıldığı binayı basmaya kadar ileri gidebilmiştir. Yayınların kesilmesinden sonra İTÜ, televizyon teknik donanımını TRT'ye devretmiştir. TRT ilk yayınlarını bu teknik donanımla yapmıştır” (Tekinalp, 2003: 228).

TRT 24 Aralık 1963'te çıkarılmış ve 1 Mayıs 1964 yılında yürürlüğe girmiş olan yasa doğrultusunda kurulmuş ve Adnan Öztürk 4 Mayıs 1964 yılında İnönü hükümeti tarafından Genel Müdürlük görevine atanmıştır. O günlerde Televizyon yayıncılığı gündemde bile değildi ve ilk deneme yayını 31 Ocak 1968 tarihinde sadece Ankara'yı kapsayacak şekilde olmuştur. Söz konusu yayının gerçekleştirilme saati; 18.30-20.51 arasındadır (Serim, 2007: 43,47-51).

1972 yılı, TRT'nin yayın biçimi ve teknolojisi bağlamında da önemli başka olaylara işaret etmektedir. Bu tarihte, ilk naklen yayın gerçekleştirilmiş ve Eurovision ile Münih Olimpiyatları canlı olarak TRT'de yayınlanmıştır Aynı tarihte, reklam yayınlarının ilk kez yayın hayatına girmesiyle birlikte, programlarının içeriği açısından birtakım yenilikler yapılmak zorunda kalınmıştır (Tekinalp, 2011: 232-233; Cankaya, 1997: 54).

Diğer taraftan, bu dönem televizyon ile ilgili yatırımlara da yoğun biçimde başlandığı bir dönem olmuştur. 1974-1975 yıllarında televizyon istasyonları sayı ve güç olarak hızla artmıştır. 1974 yılının Mart ayında, Ankara televizyonunun yayınları haftada altıya, Mayıs ayında ise, yedi geceye çıkarılmış, Cumartesi ve Pazar günleri de gündüz yayınları gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Aziz, 1975: 43).

1980'li yıllarda Türkiye televizyonundaki en büyük yenilik ve gelişme kuşkusuz renkli yayına geçiş olmuştur. Bu bağlamda, Türkiye renkli yayınla 1 Temmuz 1984 tarihinde tanışmıştır. Ayrıca daha fazla verici ve aktarıcının hizmete girmiş olması ülkedeki

televizyon izleme oranlarını da arttırmıştır (Akalin, 2011: 18). Öte yandan 1976'dan beridir TRT'nin, bazı zamanlarda renkli yayınlar yapmakta olduğu da söylenmelidir (Aziz, 1999: 39-42). Renkli yayının arkasından TRT, 1986 yılında ikinci kanalı olan TRT 2'yi yayın hayatına sokmuştur. Bu kanal kültür, eğitim ve sanat ağırlıklı yayınlar yapmaktadır (Gürsoy, 1999: 51). 1980'lerin sonunda ise yeni bir kanalın daha açılmasıyla birlikte, TRT'nin kanal sayısı üçe çıkarılmıştır. Bunu izleyen dönemde, 1990'lı yıllarda ise, TRT'nin kanal sayısı gün geçtikçe artmıştır. Diğer taraftan, 1990'lı yıllar sadece TRT özelinde değil, tüm Türkiye'de televizyon yayıncılığını ve yayın anlayışını radikal biçimde değiştirecek olan bir takım girişimlere sahne olur. Türkiye'de artık, günümüze dek sayıları hızla artacak olan özel kanallar açılmaya başlayacaktır. Daha sonra da tematik kanalların ortaya çıkışı gözlenecektir.

1980'li yıllarda gelişen teknoloji yayıncılık alanında da yeniliklere sebep olmuştur. Uydu yayıncılığı bu gelişmelerden biridir. Aynı yıllarda video yapım şirketlerinin sayısında da artış meydana gelmiştir. Bu şirketler TRT için de yayın üretmişlerdir. Kısacası o zaman dek yayıncılık tekeli elinde bulunduran TRT'nin yanında yayın yapan başka kuruluşlarda yer almaya başlamıştır. Bu şirketlerden biri de Ulusal Video'dur (Kejanlıoğlu, 1998: 210). İlk özel televizyon stüdyosunu kuran şirket önce TRT'ye sonrasında ise özel kanallara içerik sağlamıştır. Bu dönemin en önemli gelişmelerinden biri de radyo televizyon vericilerinin TRT'den alınıp Posta Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü (PTT)'ne verilmesidir. PTT'nin vericileri devralmasıyla birlikte kablolu yayın denemeleri de başlamıştır (Kejanlıoğlu, 1998: 217).

1985-1989 senelerini kapsamakta olan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Dönemi'nin, yoğunlaşmış televizyon yatırımlarına şahit olan bir dönem olduğu bilinmelidir. Söz konusu dönem içerisinde, çok kanalda yararlanılması için uydu teknolojisine geçilmesi de planlanmıştır (Aziz, 1999: 51).

Söz konusu televizyon yatırımlarının, sloganı “çağ atlamak” olan Turgut Özal döneminin de önemli argümanlarından birisi haline geldiği söylenebilir. Avrupa içerisinde çok kanallılığın gelişmiş olduğu bir dönem içerisinde Türkiye, 1986 senesinde ikinci kanal olan TV 2'nin deneme yayınlarını başlatmıştır (Kejanlıoğlu, 1998: 295).

Günümüzde ikinci kanal olarak adlandırılan TRT 2, 1986 senesinde TV 2 adıyla yayın hayatına başlamış, TRT'nin ilk kez yayına başladığı kanal ise günümüzde TRT 1 olarak adlandırılan TV 1 olarak karşımıza çıkmaktadır. Üçüncü kanal olan TRT3, TV 2 ismiyle 1989 yılında, filmlerin ağırlıklı olarak verildiği bir kanal şeklinde yayına başlamıştır. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında, halkın bilinçlenmesi amacıyla kurulan TV GAP'ta bir başka yeni kanal şeklinde meydana çıkmıştır (Kejanlıoğlu, 2004: 302).

1990'da uydudan ülkemize ulaşan yabancı kanallardan başka, ilk Türkçe tecimsel televizyon kanalının da uyduya girmesinden bahsedilebilir. Türkiye'deki ilk tecimsel televizyon kanalının adı Magic Box Star 1 televizyonudur (Özgen, 2002: 28). Magic Box Star 1, Almanya üzerinden Türkiye'ye yayın yapmıştır (Kejanlıoğlu, 2004: 304). Kanal 1990 senesinde yayın hayatına başlamış, ilk zamanlarında yurtdışı tabanlı olan yayın yeri, Anayasal Yayın Tekelciliği durumunun ortadan kalkmasından dolayı, sonradan Türkiye'de yayın yapar hale gelmiştir.

Türkiye'de ilk özel TV kanalı olma özelliğine sahip kanal olan Star TV, 3.08.1989 tarihinde kurulan Magic Box Incorporated Ag firması tarafından Magic Box Star 1 kanal ismiyle kurulmuş ve 5.05.1989 tarihinde test, 26.05.1989 tarihinde ise normal yayına Almanya üzerinden başlamıştır.

Türkiye'de yayına ilişkin tüm vericiler ve radyo televizyon yayınları T.C Anayasasının 133. Maddesi kapsamında TRT'nin elindedir. Verici ve link hattı bulunması zorunlu hale gelmiş ve özel televizyon kurulması mümkün olmuştur. TRT anayasanın kendine verdiği yetkiler doğrultusunda yayın tekeli elinde tutmakta iken Star 1 Almanya'da Ludwigshaven şehrinden Eutelsat F-5 uydusu ile kente verdiği görüntüleri Türkiye'ye yansıtarak, özel uydu antenleri ile televizyonda kanalın izlenebilir olmasını olanaklı kılmıştır.

Star 1'in başındaki Magic Box ismi 5.05.1990 yılında normal yayına başlanması ile birlikte kaldırılarak sadece Star 1 ismi kullanılmaya başlanmış; 1992 yılında Ahmet Özal ve Cem Uzan ortaklığı son bularak kanal adı önce Interstar (1992), devamında ise 16.01.2002 tarihinde Star Tv olarak değişerek günümüze kadar gelmiştir.

Devlet televizyonu gibi olmayan, kurlsızlık, sansürsüzlük içerisinde yayın yapan Star 1, merak ve ilgi uyandırmıştır. Böylece ilk defa yayıncılıktaki kamu tekeli yıkılmıştır. Birinci futbol lıgı karşılaşmalarındaki yayın hakkını satın alan ve erotik yayınlar da yapan Star 1, gün geçtikçe popülerleşmiş, kitlesini genişletmiştir. Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP), TRT'nin iktidar lehine yanlı yayın yaptığını iddia ederek, seçim kampanyalarını, kendi kurmuş olduğu Mega 10 isimli bir kanaldan yapmıştır (Özgen, 2002: 32). Bu kanal Türkiye'nin ikinci hususi televizyon kanalı olarak kayıtlara geçmiş, ekonomik nedenlerle yayın hayatına uzun süre devam edememiştir. Bu kanalın ardından Tele10, Show Tv, Flash Tv, Kanal 6, HBB ve ilk şifreli kanal olan Cine 5 kurulmuştur (Bağardı, 1998: 64,65). Kurulan ve popüler olan kanalların bir kısmı popülerliklerini sürdürmüş, özel izleyicisi olan yayınların hükümranlığı ise günümüzde Digiturk ve D Smart gibi taşıyıcılara geçmiştir.

Radyo ve televizyon vericilerinin PTT'ye devri ile Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) televizyonlarının çanak anten ile izlenebilir hale gelmesi, yayıncılıkta TRT tekeli fiilen ortadan kaldırmıştır (Yazıcı, 1999: 117). Kamu tekeli yayıncılığının yayın içerikleri, özel televizyon kanallarının açılmasıyla birlikte tartışmalara neden olmuş ve anayasada yayınların düzenlenmesi zorunluluğı ortaya çıkmıştır. Bunun ilk adımı da 1993 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nin kabulüdür (Yazıcı, 1999: 117). Bu sözleşme Türkiye'de özel radyo ve televizyon yayıncılığının anayasal serbestliğı yolunda önemli bir adımdır. Bu adımla birlikte Anayasa'nın 133. Maddesi değiştirilmiş ve özel yayıncılığın önü açılmıştır (RTÜK, 2014: 10,11). Radyo ve televizyon yayıncılığını düzenleyen 3984 sayılı kanun 1994 yılında yürürlüğe girmiştir (RTÜK, 2014: 11). Çok tartışılan kanunun bazı maddeleri ya değiştirilmiş ya da Anayasa Mahkemesi'nde iptal edilmiştir. Bu değişikliklerden en kapsamlısı 4756 sayılı yasadır. 3984 sayılı kanun 2011 yılında çıkan 6112 sayılı kanun ile yürürlükten kalkmıştır (RTÜK, 2014: 18,19).

4756 sayılı yasada yapılan değişiklikler şunlardır (RTÜK, 2014: 17);

- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)'ün kuruluşu ve üyelerinin seçimi,
- Yayın kuruluşlarının, yayın ihlalleri sonrası cezai sorumlulukları,
- 3984 sayılı kanundaki "yeniden iletim" yasağının kaldırılması,
- Radyo ve televizyon sahipliğıyle ilgili düzenleme,
- RTÜK'ün gelirlerine ilişkin düzenleme

6112 sayılı kanunun getirdikleri (RTÜK, 2014: 41-43);

- Televizyon yayıncılığındaki teknolojik değişikliklerle birlikte kavram tanımları yenilenmiştir.
- Türkçe dışındaki diller ile yayın yapılması serbest bırakılmıştır.
- Ticarileşen yayınlara karşı kamunun haber alma hakkı korunmuştur.
- Yayın kuruluşlarının sahipliğiyle ilgili yeni düzenlemeler yapılmıştır.
- İzleyici temsilciliği düzenlenmiştir.
- Koruyucu sembol sistemi kullanımına başlanmıştır.
- Ürün yerleştirme uygulaması geliştirilmiştir.
- Yayın lisans süresi 5 yıldan 10 yıla çıkarılmıştır.

Türkiye'de geleneksel radyo ve televizyon yayıncılığı denetimin tamamen devlet kontrolünde olduğu, karasal yayıncılığa dayalı, az sayıda kanalın bulunduğu bir sistemdir. Ancak 1960'lı yıllarda uydu sisteminin geliştirilmesi geleneksel yayıncılığın sonunu hazırlamıştır. Türkiye'de çanak antenlerin ortaya çıkışıyla belediyeler uydudan yayın yapan yabancı kanalları topluma ulaştırmaya başlamıştır. Korsan sayılabilecek bu durum yasalarla kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Şifreli kanallar ve dijital platformlar sektöre canlılık ve rekabet getirmiştir. Günümüzde ise internet ağları radyo ve televizyon yayınlarının yapılabilirdiği bir ortam olarak belirmiştir. TRT'nin tekel olması nedeniyle kendine has kurallarının varlığı özel yayıncılığı destekleyenlerin karşı çıktığı noktaların başında gelmektedir. 1990 yılında yasal boşlulardan yararlanarak yayına başlayan Star 1 televizyonu yayın stratejisini "TRT'nin yapmadıklarını yapmak" gibi bir anlayış üzerine kurmuştur.

Türkiye'de televizyon yayıncılığı uzun dönemler kamu yayıncılığı tekelinde kalmıştır. Bu durum kimi zaman toplumsal çıkarlara hizmet etmiş kimi zaman ise gerek bilgi paylaşımı gerekse siyasi amaçlar doğrultusunda yayıncılığın iktidarların aracı haline gelmesine neden olmuştur. Bu bağlamda sonraki bölümde kamu yayıncılığı ele alınacak, Dünya'da ve Türkiye'de kamu yayıncılığı algısı ve gelişimi üzerinde durulacaktır.

2.3. Kamu Yayıncılığı

Basın ve ifade özgürlüğü yüzyıllardır insanların ve siyasi iktidarların gündeminde olan önemli bir konudur. Tarih ifade özgürlüğü mücadelesinin sayısız örnekleriyle doludur. Ancak kuşkusuz ki bu mücadelelerin içinde 18 Aralık 1792 tarihinde "İnsan Hakları" adlı eserini mahkeme önünde savunan Thomas Paine ayrı bir öneme sahiptir (Esslin, 2001: 48). Paine'nin İngiliz Krallığı ve krallığın parlamentosuna yönelik eleştiriler içeren eserinin savunuculuğunu Galler Prensi'nin Adalet Bakanı Thomas Erskine yapmıştır. Erskine, ifade özgürlüğünü, dolayısıyla basın özgürlüğünü savunmakta ve özgür bir basının bireyin hükümete karşı savunulmasında bir koz olduğunu ileri sürmektedir (Tulloch, 2000: 200). Erskine'nin savunduğu kriterler dava ile aynı tarihte Amerikan Anayasası'nda da yerini bulmaktadır. Aslında bu talepler ilk kez 1789 Fransız İhtilali'nin ardında İhtilal Meclisi'nde yayınlanan 1 maddelik bildirinin 11. fıkrasında yer almıştır. Buna göre; *"Düşünce ve inançların serbestçe başkalarına ifadesi, insan haklarından birini oluşturur. Bu bakımdan her vatandaş serbestçe konuşmak, yazmak, basmak hakkına sahiptir. Ancak bu özgürlüğü yasaların belirttiği biçimde kötüye kullanırsa eyleminin sorumluluğunu taşır"* (Williams, 2003: 17) denmekteydi. Mutlu'ya göre Osmanlı Devleti'nde durum Avrupa ve Amerika'dakinin tam tersidir. 1840'lı yıllarda basınla tanışan imparatorluk 1862 tarihli Ali Paşa Kararnamesi ile birlikte sıkı denetime tabi olan basını daha da etki altına almıştır (Mutlu, 1999: 77). Ali Paşa, kararnamesinin gerekçesini soranlara *"Devletin zaafını millete söylemek vatanperverlik değildir"* şeklinde açıklama yapmıştır (Çaplı, 2004: 178).

Radyo ve televizyonun toplumsal yapı içinde konumlandırılması kullanım biçimi ve öncelikler gibi konular dünya genelinde farklılıklar göstermekle birlikte, konuya ilişkin tartışmalar iki ekseninde sürmektedir. Bunlardan ilki radyo-televizyon yayınlarının diğer ekonomik faaliyet alanlarında olduğu gibi ticari alanın konusu olduğu görüşünü savunan klasik ekonomistlerdir (McQuail & Windahl, 1997: 154). Bu grup devlet müdahalesinin en aza indirilmesini ve pazar güçlerine olası en geniş serbestliğin verilmesi gerekliliğini savunmaktadır (McQuail & Windahl, 1997: 155,156). Günümüzde giderek baskın hale gelen bu yaklaşım karşısında kamusal yayın yanlısı eleştirel ekonomi politikçiler ise pazar sisteminin bozukluklarına işaret etmektedirler (McQuail & Windahl, 1997: 158).

Gazete, dergi gibi yazılı basın ürünlerinin dağıtım zorlukları ve okur-yazar nüfusunu göz önüne aldığımızda geniş kitlelere seslenilebilmesinde bir takım zorluklar yaşandığı görülmektedir. Radyonun kullanımı ise bu kısıtları ortadan kaldırmıştır. Televizyon

yayıncılığı da radyo yayıncılığından farklı değildir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta devlet yayıncılığı ve kamu yayıncılığının aynı şey olmadığıdır.

Kamu yayıncılığı, radyo ve televizyon yayıncılığının finansmanının kamusal fonlardan karşılanmasıdır (Yazıcı, 1999: 12). Diğer bir ifade ile kamu yayıncılığı ticari olmayan yayıncılık demektir. Yayın amaçları açısından kamu yayıncılığında hedef, kamunun ortak çıkarıdır. Siyasi iktidar veya herhangi bir çıkar grubuna yakın olmama, eğitime öncelik verme, reytingi değil kaliteyi önemseme, erişimde serbestlik, toplumdaki farklı zevk ve ilgilere seslenme gibi karakteristik özellikleri vardır (Mutlu, Televizyon ve Toplum, 1999: 23-24). Devlet yayıncılığı ise siyasal iktidar kontrolünde yapılan yayınlara dayanmaktadır. Yazıcı'ya göre, bu yayınların siyasal iktidar yanlısı içerikleri, kuru, renksiz yayıncılık anlayışı gibi nedenler zamanla alternatif yayıncılık arayışına yol açmıştır (Yazıcı, 1999: 11).

Her ne kadar ticari yayıncılığın merkezi gibi görünse de Amerika'da da kamu yayıncılığı hizmeti veren "*Public Broadcasting Service (PBS)*" (Kamu Hizmeti Yayıncılığı) adında bir ağ bulunmaktadır. Bu hizmet ağının oluşturulmasındaki amaç, özel yayın kuruluşları tarafından karşılanamayan kültür programcılığı, opera ve senfoni programları, halk müziği, eğitim ve kamu işleriyle ilgili gereksinim duyulan programların yapılıp yayınlanmasıdır. Bu servisin finansmanı ise çeşitli sivil toplum kuruluşları, sponsor olan kurumlar, bağışlar ve devlet katkısıyla sağlanmaktadır (Avşar & Öngören, 2003: 22).

Evrensel olarak kamu yayıncılığı alanında üzerinde uzlaşılan temel görevler (Avşar & Öngören, 2003):

- Demokratik toplum ve yönetim biçimlerinin korunup sürdürülmesine destek verilmesi,
- Temel insan haklarının savunulması,
- İfade özgürlüğü sağlanmasıdır.
- Türkiye'de ise kamu hizmeti yayıncılığının görevleri şu şekilde sıralanabilir (Avşar & Öngören, 2003):
- Yayın ilkelerinde tarafsız olunmalı, özgür kanaat oluşumu engellenmemeli ve kamuoyu yanıltılmamalı,
- Siyasal partilere fırsat eşitliği verilmeli,

- İnsanlar arasında ayrımcılık yapılmamalı, mahkeme kararı olmadan kimse suçlu sayılmamalı,
- Şiddet ve ayrımcılık içeren programlar yayınlanmamalı.

TRT kuruluş/var olma sürecinde iken askeri müdahalelerin yaşanması ve devamında yaşanan karmaşa ve belirsizlikler kurumun en fazla etkilendiği olaylar olmuştur. Bu süreçte birçok olumsuzluk, engel ile karşılaşmış olması kuruluş sürecinde de gerilemelere neden olmuştur.

1960, 1971 ve 1980 senelerinde yaşanmış olan askeri darbeler ülke genelinde de olumsuzluklar yaratan ve gerilemeye sebep olan etkilere sahiptir. TRT'nin kuruluş zamanından önce gerçekleşmiş olan 27.05.1960 askeri darbesi, her ne kadar kuruluş öncesinde gerçekleşmiş olsa da, Türkiye Cumhuriyeti'nde demokrasi derinden etkilenmiş, böylelikle askeri darbe sebebiyle 1960 senesi öncesinde kurulması planlanan TRT kurulamamıştır.² Tüm bunlardan sonra BBC örneğinin tasarı aşamasında esinlenilmiş olan 01.05.1964 tarihli ve 359 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi ile TRT yasal güvence altına alınarak Türkiye Radyo Televizyon Kurumu(TRT) olarak kurulmuştur. Nart'a göre, bu gelişme 27 Mayıs darbesinden sonra tüm olumsuzlukların yanında tek olumlu gelişme olmuştur (Nart, 2009: 44). Bu gelişmelerle kamu hizmeti yayıncılığının TRT tekelinde olması ve hükümetlerin iletişim araçları üzerindeki baskı ve etkisinin önlenmesi hedeflenmiştir.

Henüz kemikleşmiş ve demokratik bir uygulamaya sahip olmayan TRT, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Türkiye Cumhuriyeti'ni koruyup, kollamak üzerine yetkilerini kullanarak ülke idaresini üzerine almış olduğu 12 Mart 1971 darbesi tarihinde kabuk değiştirerek, yıkılmak, bozulmak ve ortadan kaldırılmak tehditleri/olasılıkları ile karşı karşıya gelmiştir; birçok üst düzey yönetici kurumdan çıkarılmıştır (Aksoy, 2002: 28). Aziz, o dönemi şöyle anlatmaktadır;

"Bu eylemlerin ardından TRT bünyesinde çalışmakta olan farklı kademelerdeki çalışanlar tutuklanarak ve ya televizyondaki yayıncılar kurum dışı görevlerle

² 1960 darbesinin etkilerini Altınur Kılıç, Türkiye'de 27 Mayıs darbesi öncesinde Basın Genel Müdürlüğü görevinde iken o günün siyasi iktidar partisi olan DP ile 90 milyon dolara mal olması öngörülen Almanların TV ve FM şebekesini kurma üzerine önerilerini görüşmüş olduğunu ve konunun o günün Başbakanı olan Adnan Menderes'e açılarak Menderes'in kendisine konuyla ilgili talimat verdiğini fakat darbe sebebi ile gerçekleşemediğini dile getirmiştir. Detaylı bilgi için bkz: Aziz, 1999: 20.

görevlendirilerek konumlarından alınmış ve böylelikle TRT'nin yapısındaki özerk düşünce yapısı, yerini daha az özerk olan bir düşünce yapısına terk etmiştir. 12 Mart döneminin buhranlarının TRT açısından olumsuz etkileri olmuştur" (Aziz, 1999: 42).³

Darbe dönemi ardından teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilmek için önemli değişimler içerisine girmiş olan kurum üzerinde baskılar devam etmektedir. Öngören'e göre TRT'nin özerkliği yok edilmiş ve siyasi iktidara karşı bağımlı konuma getirilmiştir. TRT artık askeri yönetiminin ardından sivil iktidar döneminde de yönetimin güdüm ve denetimi altında olması sebebiyle güçlük çıkarılmayan bir kurum olmuştur (Öngören, 1990: 24).⁴

12 Eylül darbesi TRT'yi, hukuki boyutta yeni bir yayın yasasının gündeme gelmesi ve hem radyo hem televizyon yayınları üzerinden verilmekte olan haber, kültürel ve eğitici yayın içerikli programların askeri niteliğe evrimleştirilmeleri, yani yayının askeri yönetim elinde olması yönleriyle oldukça olumsuz etkilemiştir. Kurum çalışanlarının görevlerinden uzaklaştırılması, sürgün edilmesi ya da darbelerin evveliyatında var olan programların dahi arşivlerden çıkarılarak soruşturulmaya tabii tutulması gibi olumsuz gelişmelerin yaşanmış olduğu bu 12 Mart ve 12 Eylül askeri ve sivil baskı dönemi, TRT belleği ve bünyesinde uzun yıllar etkisi geçmeyecek; yeni görev alan yayıncılara dahi bir uyarı ve gözdağı niteliklerinde sayılabilecek izler bırakmıştır (Nart, 2009: 285).

³ O dönem içerisinde yayına müdahale olarak Başbakan Nihat Erim'in parlamento konuşmasının yayınlanması amacıyla, radyoda 13.00'te sunulmakta olan haber bülteni kesilmiş ve akışa Erim'in sunuş konuşması verilmiştir; 12 Mart muhtırasının ardından kendini göstermekte olan bu müdahaleler haber dairesi ve iktidar arasında gerçekleşen ilk çatışmalardan birisi olmuştur (Nart, 2009:177). 12 Mart yönetimiyle TRT'nin yasaklanmış ve engellenmiş olduğu dönem başlamış, ters görülen görüş ve düşüncelerin yayınlanması, kimi kelimelerin kullanılması yasaklanmıştır. Yasak kelimeleri kullananlar için ise işlem yapılmaktadır (Nart, 2009: 178). Böylelikle yaşanmakta olan siyasal ve toplumsal boyutlara ilişkin ekranda yansıtılmakta olanlar yönetimin görüş ve düşüncelerine paralel nitelikte olması sağlanmıştır. Tüm bu gelişmelerden yola çıkarak Erol Mutlu, 1970 darbesinden itibaren TRT'nin Türkiye'nin siyasal kültürüne paralel ve uygun bir yapı almış olduğunu dile getirmiştir.

⁴ 12 Eylül 1980 darbesi dönemine gelindiğinde ise, bu dönem öncesinde denetime tabi tutularak geçen programlar dahi soruşturma konusu ve prodüktörlerin bu sebeplerden yargılandığı, yasaklayıcı ve baskıcı politikaların şiddetlenmiş olduğu bir dönem olduğu görülmekte ve 30 Mart kadar kısa bir sürenin sonrasında TRT yönetim kurulunda baskılar olumlu sonuçlar vererek, iç olaylarla ilgili yorumların yapılması yasaklanmıştır (Nart, 2009: 180). TRT'de 2 Haziran tarihinde iç ve dış baskılar sonucu, dönemin genel müdürü olan Adnan Öztrak istifa ederken, Yönetim Kurulu, 1402 sayılı Sıkıyönetim yasası ile de yayında yürütülecek politikaların bu yasa çerçevesinde yürütülmesi gerektiğine karar vermiştir (Nart, 2009: 134).

2.3.1. Türkiye ve Dünya’da kamu yayıncılığının tarihi

Kamu hizmeti veren televizyon kurumları, devletlerin ideolojilerini yayma aracı olarak kabul edilir. Bu durum, dünya genelinde yükselmekte olan liberalizm ile birlikte, daha fazla eleştirilir hale gelmektedir. Kuralların gitgide esnediği bu dönemde, kamu hizmeti yayıncılığı bilhassa kültürel bakımdan temel hak ve özgürlüklerden biri olan iletişim özgürlüğünün korunmasına dönük bir koruyucu görevi görmektedir. Hal böyleyken, günümüzde Avrupa ülkelerinde kamu hizmeti vermekte olan televizyon yayınları kısmi ya da bütün olarak özelleştirme riskiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Granham ticari amaçla yayın yapmakta olan kanalların karşısında kamu hizmeti veren kurumların da yaşayabilmesini zorunluluk olarak görmekte ve bu kurumların örgütlenmesini devletten bağımsız şekilde gerçekleştirmesi gerekliliğini savunmaktadır (Yengin, 1994: 46). Televizyon yayıncılığı sektöründe gözlenen değişim ve gelişimler doğrultusunda bakıldığında, bu hizmetin, özel sektör tarafından halka ulaştırılması gerektiği düşünülmekte ve devletle bu denli bir göbek bağının olması eleştirilmektedir. Bu eleştirilere göre, kamu hizmeti veren yayıncılar, daha çok kültürel bağlamda eğitim ve bilgilendirme işlevlerinin üzerinde durmalıdır (Yengin, 1994: 46).

İngiltere’de kamu yayıncılığı 1922 yılında, 6 radyo yapımcısından oluşan bir ekibin limited şirket olarak kurduğu BBC (British Broadcasting Company) ile başlamıştır. Bugün dünyanın en büyük yayın kuruluşu konumundadır. Dönemin Posta Müdürü (Postmaster General)’nın, frekans sayısının yetersizliği sebebiyle, müracaat eden 100’den fazla yapımcıyı BBC adı altında birleşmeye ikna etmesiyle başlayan bu sürecin sonunda John Reith şirketin Genel Müdürü olmuştur. Takip eden süreçte, 1924 yılında Posta İdaresi, BBC’yi denetlemek için bir komite kurmuş (Crawford Komitesi) ve bu komite 2 yıl sonra aldığı yayın tekeli kararı neticesinde *British Broadcasting Company* ismindeki BBC’yi lağvederek, British Broadcasting Corporation (İngiliz Yayın Kurumu) adıyla yeniden kurmuştur (Gürsoy, 1999: 70). BBC’nin düzenli olarak televizyon yayınlarına geçmesi 2 Kasım 1936 tarihinde gerçekleşmiştir (Yengin, 1994: 50). Birinci Dünya Savaşı sonrasında yayın tekelinin devlet elinde merkezileştirilmesi gereksinimi bu karara temel dayanak olurken, ticari rekabet ve bunun doğurduğu sosyal sonuçlar ikinci planda kalmıştır. Bu dönemde İngiliz hükümeti, Amerikan yayıncılığında binlerle ölçülen sayıda kar amacı güden şirketin varlığından endişe duymuş ve daha farklı bir idare mekanizması gerektiğini öne sürmüştür. Bununla birlikte, bu kurumun devlet ile doğrudan bir organik bağı

olmaması gerektiğini savunmuş ve 1927 yılında bir tekel olarak kamu hizmeti veren bir BBC'nin ortaya çıkmasını sağlamıştır. 1936 yılında kurulan BBC 1 isimli kanal, daha genele hitap eden bir yayın anlayışı izlerken, 1964 yılında kurulan BBC 2 kanalı daha elit kitleleri hedef alarak kültür sanat ağırlıklı bir yayıncılığı benimsemiştir (İnceoğlu, 1997: 219). 1967 yılı itibariyle düzenli renkli yayın yapmaya, 1978'de ise Parlamento'dan radyo yayınları düzenlemeye başlamıştır. 1985 yılında Lordlar Kamarası'ndan deneme yayınlarına başlarken, 1991 itibariyle de World Service Televizyon Haber Hizmeti yayınına başlamıştır. 1993 yılı itibariyle "Prodüktörün Seçimi" yöntemi uygulanmaya başlamış, aynı yılda Radyo 5 ismiyle canlı yayın yapan bir radyo hizmete girmiş, 1994 yılında ise BBC Worldwide işbaşı yapmıştır. 1997 yılında çevrimiçi servis hizmete başlamış ve geniş ekran (*widescreen*) deneme yayını başlamıştır (Karakuş, 2006: 70). 1982'de Channel 4, 1983'te Breakfast Time TV isimli kanallar hizmete başlamıştır. İngiltere'de televizyon yayıncılığı, ulusal bütünlüğün korunmasına dönük şekilde çizgileri yasalar tarafından çizilmiş olduğundan, ticari girişimler dahi kamu hizmeti veren ticari girişimler olarak kabul edilmektedir. Tüm kanallar; haberler, günlük gelişmeler ve olaylar karşısında bir denge gözeterek ve taraf olmaktan kaçınarak BBC'ye yakın bir çizgide yer almaktadır (Tekinalp, 2003: 151).

BBC, İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, 1946 yılına değin yayınlarına ara vermek durumunda kalmıştır. BBC, kamu yararı gözeterek bir kurum olarak planlandığından, Parlamento'nun denetimi altında olmakla birlikte, hükümetlerin direkt müdahale etmesini engellemek amacıyla, başka bir kamu yararı gözetken kurul tarafından yönetilmektedir (Sarmaşık, 1993: 37).

1926 yılında gerçekleşen "Genel Grev", BBC'nin tarafsızlık açısından karşılaştığı ilk ciddi sınav olmuştur. Olay sırasında ülke siyaseten ciddi bir bölünmeyle karşı karşıya gelmiştir. Baldwin Kabinesi, Churchill'in de baskıları sonucunda, tıpkı yazılı basın gibi BBC'yi de kontrol altına almaya çalışmıştır. BBC, bu sınavı ciddi bir direnç göstererek başarıyla geçmiş ve devam eden yayıncılık hayatı boyunca mihenk taşı kabul edilmiştir. Benzer baskılarla karşılaştığı her durumda bu ruha sığınarak mücadele etmiştir (Tekinalp, 2003: 147).

Kamu hizmeti yayıncılığının en belirgin biçimde hayata geçirildiği örneklerden biri İngiliz yayın kurumu BBC (British Broadcasting Corporation)'dir. Radyo yayını yapan altı istasyonun Posta bakanlığından ruhsat almak için birleşerek oluşturdukları BBC, özel bir şirket olarak kurulur. Yayın tekeli, 1927'de, bir anonim şirket olarak BBC'ye 10 yıl süre ile verilir (Akarcılı, 1997: 56,57). Uzun yıllar bu tekel durumunu koruyan BBC ile siyasal iktidar arasındaki ilişkide bağımsızlık esastır.

BBC'nin kuruluşunda, devletin, yayın alanının dışında kalması gerektiği, yayın kuruluşunun gelirlerinin alıcılardan toplanacak ruhsat ücretleriyle sağlanacağı, devletin de yalnızca bu ücretlerin miktarını belirleyip, toplanmasını sağlamakla görevli olduğu belirtilir. Bu yolla, yayın organlarının alıcıları olan dinleyici ve seyirciler, abonmanlık yoluyla, bu kuruluşların da sahibi olmaktadır (Mutlu, 1999: 24). Bu noktada, kamu yayın kurumu, devletin ya da siyasal iktidarın değil, kamunun, halkın malı olmaktadır. Kaya'ya göre, BBC'ye, daha özel bir kuruluş iken yüklenilen görevleri, radyo ve televizyon alanında Kamu Hizmeti Yayıncılığının kavramsal çerçevesini çizer: Kamu hizmeti yayıncılığı anlayışıyla yapılacak radyo-televizyon yayıncılığında yayıncı kuruluş, haber verme, dinleyicilerini/ izleyicilerini eğitme ve eğlendirme temel işlevlerini bir arada yerine getirmekle yükümlüdür. Bunun uygulamada anlamı, radyo ve televizyonlarda yer alacak program türlerinin bu işlevleri yerine getirecek biçimde dengeli oluşturulmasıdır.

- Siyasal nitelikli haber ve programlar yansız ve farklı düşünce akımları ile siyasal formasyonların dengeli bir biçimde temsili esasıyla oluşturulmalıdır.
- Yayıncılık bir kamusal kurum tarafından yapıldığında, kuruluşun gelir kaynakları siyasal iktidar ve özel ekonomik çıkarlardan bağımsızlaştırılmalıdır.
- Yayın hizmeti, herkese eşit ve tek bir kullanım harcı karşılığında sunulmalıdır.
- Yayın alanı ülke coğrafyasının mümkün olan en geniş kısmını kapsama alanına alacak biçimde belirlenmelidir (Kaya, 2009: 95).

Kamu hizmeti yayıncılığının aslen Avrupa kökenli bir kavram ve pratik olduğunu belirten Mutlu, kamu yayıncılığının, belli bir memleket tahayyülünün pratiğe dönüşmüş halinin, radyo ve televizyon yayıncılığı alanındaki-sanki-doğal bir uzantısı olduğunu yazar (Mutlu, 2001: 25). Kamu hizmeti yayıncılığı modeli II. Dünya Savaşı sonrasında tüm kıta Avrupa'sında taraftar bulmuştur (Akgüner, 1996: 999).

Fransa’da hem radyo hem de televizyon yayıncılığı, tıpkı Amerika, İngiltere ve Almanya gibi ilk deneme yayınları 1930’lu yıllarda başlamıştır (Yengin, 1994: 63). Döneme ilişkin yazılı literatür incelendiğinde, Fransa’da radyo yayıncılığının hem devlet (kamu) hem de özel sektör üzerinden yürütüldüğü görülmektedir.

İngiltere’den farklı olarak, Fransa’da televizyon yayıncılığı İkinci Dünya Savaşı öncesinde deneme yayınından öteye geçememiş ve savaş esnasında da deneme yayınları askıya alındığından, savaş sonrasına kadar bu dalda yayın yapılamamıştır. Ayrıca, savaş esnasında da radyolar devletin eline geçmiştir (Ünlüer, 2005: 63). Deneme yayınlarının bitip, düzenli bir televizyon yayınına geçiş, ancak 1949 yılında TF1 (Television Francaise) kanalının yayına başlamasıyla mümkün olabilmıştır (Topuz, 1990:19). Posta Bakanlığı, kamu tekeli oluşturmak amacıyla örgütlenmiş ve denetimi bu doğrultuda üstlenmiştir. 1959 yılına kadar da Posta Bakanlığı kontrolü altında kalmıştır. Bu yılda yapılan bir kanun değişikliği ile birlikte, Tanıtma Bakanlığı kontrolü devralmış ve 1964’e kadar da bu şekilde devam etmiştir. Hemen ardından özerk bir kurum olan Fransız Radyo Televizyon Kuruluşu (*Office De La Radi- odiffusion Television Francaise/ORTF*) kontrolör görevi görmeye başlamıştır (Öksüz, 2003: 26). Basın özgürlüğü, “fazlaca merkezi” olduğu gerekçesiyle ilk günden itibaren sürekli siyaseten bir tartışma konusu olmuştur. Sonunda 1975 yılında tüm gücü merkezde toplayan bu yapı yapılan bir kanun değişikliği ile birlikte son bularak, 7 yayın kuruluşu birbirinden bağımsız hale getirilmiştir (Öksüz, 2003: 27). Her bir kuruluş farklı görevler üstlenmiştir. Örneğin; “INA”, araştırma ve nitelikli çalışan yetiştirmeden sorumlu tutulmuş iken, TDF sinyal dağıtıcı istasyonlar ve gerekli altyapı bileşenleri gibi konularla ilgilenmektedir. TF 1, Antenne 2 ve FR 3 gibi kanallar ise çoğulculuğu sağlamak amacıyla rekabet halinde kalarak program üretmek ve bunları yayınlamak amacıyla şirketler kurulmuştur. Bu televizyon kanallarına ek olarak, bir de Radio France isimli bir radyo kanalı kurulmuştur. Her 4 kuruluşun da, sermayeleri bizzat devlet tarafından fonlanmıştır. SFP isimli şirketin ise çoğunluk hissesi devlete ait olmakla birlikte, anonim şirket statüsünde bir karma kuruluştur (Yengin, 1994: 63).

1982 yılında yapılan bir yasa değişikliği ile birlikte kamudaki yayın tekeli tamamen kaldırılarak, özel sermayenin sektöre giriş yapmasına izin verilmiştir (Öksüz, 2003: 27). 1986 yılında “Radyo ve Televizyon Yasası” bir değişikliğe daha uğramış ve “Yüksek Otorite”, yerini “Ulusal İletişim ve Özgürlük Komisyonu” (Commission Nationale de la

Communication et des Libertes-CNCL)'na bırakmıştır. Bu komisyon, yazılı, görsel ve işitsel her tür yayın faaliyetini denetleyen tek kurum olmuştur (Yengin, 1994: 64). Özel girişime müsaade edilmesiyle başlayan süreç, 1997 yılına varıldığında 101 adet kanal sayısına ulaşılmasını sağlamıştır (Çaplı, 2004: 153). Fakat Fransa ile birlikte başka birçok ülkede de gözlenen, basın yayın kuruluşlarının, az sayıdaki güçlü şirket tarafından toplanması sonucu oluşan tekelleşme bir endişe kaynağıdır ve çözümü üzerine halen düşünülen konulardan biridir. Diğer yandan, siyasi partiler, işçi sendikaları, çevre duyarlılığı yüksek gruplar gibi sivil toplum kuruluşlarının da kâr amacı gütmeyen bir takım yerel yayınlar halen yayın hayatlarına devam etmektedirler (Ünlüer, 2005: 64).

Hollanda Kamu Yayın Kurumu NOS (*Nederlandse Omroep Stichting*) varlığını, 1987 yılındaki Yayın Yasası'na dayandırmaktadır. Daha önce yine NOS adı altında olan ve beş dini grubun yayınlarını şemsiyesi altında toplayan, 1967 yılında merkezi yapı olarak kurulan, kamu yayın kurumunun devamıdır. Halen A tipi yayın lisansına sahip, sekiz kamusal örgütün oluşturduğu yapıda, bu örgütler; kültür, enformasyon, eğitim ve eğlence türlerinde radyo ve televizyon için programlar üretirler ve bu programlar NOS tarafından yayınlanır. Her örgütün resmi üye (abone) sayısına göre farklı statüleri vardır. Statüler üç farklı grupta incelenebilir. A: 450,000'den fazla abone, B: 300,000-450,000 abone, C: 150,000 - 300,000 abone.

Hollanda yayın örgütleri ve kamu yayın kurumu kâr amacı gütmeyen bir şekilde çalışmak zorundadırlar. Reklam, ayrı bir kamusal kuruluş olan STER (*Stichting Ether Reclame*)'in sorumluluğu altındadır. Televizyon toplam yayın süresinin %6'sı ile radyo toplam yayın süresinin %2'si reklâma tahsis edilmiştir. Kamu yayın sisteminin gelirlerinin yaklaşık olarak %65'ini hanelerden toplanan ruhsat ücretleri (abonelik gelirlerinin dışında ki abonelik gelirleri doğrudan yayın örgütleri tarafından toplanır), geri kalan %35'ini de reklâm gelirleri oluşturmaktadır. Ayrıca yayın örgütleri küçük bir miktar da olsa abonelerine yolladıkları program tanıtım dergileri aracılığıyla elde ettikleri bir abonman gelirine de sahiptir. Ruhsat ücretleri PTT tarafından toplanmaktadır. Vericiler, PTT'nin iştiraki olan NOZEMA adlı bir şirket tarafından işletilmektedir. Bu şirkette NOS'un hisse payı %40'tır (Yazıcı, 1999: 103,104).

Hollanda'daki kamusal yayın düzeni tamamen kendine özgü bir sistemdir. Dünyada bir benzeri yoktur. Hollanda kamu televizyon kurumu özgün bir yapıya sahiptir. Her örgüt,

temsil ettiği toplum kesiminin gereksinmelerini yansıtan bir yayın prototipinde ve program türlerinde üretim yapar. İlginç olan sonuç ise, Hollandalıların baskın bir oranla Hollanda televizyonlarını seyretmesidir. Her ulus, yayın izlerken kendi dilinde eğlendirilmekten ve bilgilendirilmekten hoşlanır. Üstelik bu kural, Hollanda gibi çok sayıda uluslararası yayına açık bir ülkede, çok sayıda dilin konuşulduğu ve yabancı dillerde yayın izlemenin (coğrafi nedenlerle) çok kolay olduğu bir ülkede, perçinlenmektedir (Yazıcı, 1999: 105).

İsveç Televizyon Kurumu, SVT, Devlet ile yapılan bir anlaşma ve Radyo Yasası'na göre yönetilerek hizmet veren bir ulusal televizyon kuruluşudur. SVT, 1956 yılında kurulmuştur. SVT program yapım ve yayın ilkeleri, Radyo Yasası hükümlerine paralel olarak, devletle imzalan bir anlaşmayla belirlenen ilkelere uygun olmak zorundadır. Anlaşma, SVT'nin; politik ya da başka biçimde oluşan, tüm baskı gruplarına karşı bağımsızlığını garanti etmektedir. Anlaşmadaki en önemli noktalardan birisi, "her türlü otoritenin, ticari kuruluşun, örgütün, kamuyu etkileyebilecek politikalara baskı oluşturmamasını engellemek, bu ve diğer kuruluşların faaliyetlerini izlemek..." şeklindedir. Yani, kamuoyunun özgürce oluşabilmesini sağlamak, bir anlamda yasa ve anlaşma ile SVT'ye görev olarak verilmiştir. SVT, ülkedeki hane sayısına bağlı olarak belirlenen ve her yıl Parlamento tarafından kararlaştırılan ruhsat ücretlerine dayalı bir gelir kaynağına sahiptir. Ruhsat ücretleri RIKAB adlı bir kuruluş tarafından toplanarak, Yayın Fonuna aktarılır. Bu fonda toplanan paranın % 60'ı SVT'ye, ruhsat ücreti olarak tahsis edilir (Yazıcı, 1999: 107).

Uluslararası ve İsveç'e yönelik olarak da yayın yapan bir çok yabancı kökenli uydu kanalı ile ülke içinde yayın yapan bir çok ticari, ulusal ve bölgesel kanalın oluşturduğu acımasız rekabete sahne olan pazarda, SVT, tüm olumsuz koşullara rağmen halen pazarın çoğuna hakim olan yayın kurumu özelliğini sürdürmektedir. SVT'nin, İsveç'teki ortalama izleme zamanının %50'sinden fazlasına sahip olduğu söylenebilir. Bu durumu devam ettirebilmenin temel nedeni, SVT'nin çeşitli türlerde çok kaliteli programlar yapabilmesidir (Yazıcı, 1999: 118).

Diğer Avrupa ülkeleri ile eş zamanlı sayılabilecek bir tarihte, 6 Ekim 1924'te özel bir şirketin devletten yayın imtiyazı alması ile İtalya'da radyo yayıncılığı başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonlarına doğru Radio Audizioni Italia (RAI) adını alarak yeni bir

yapılanmaya dönüştürülen radyo yayıncılığı diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi kamusal bir tekel olarak devlet elinde gelişimini sürdürmüştür. Kuruluş, 1954 yılında televizyon yayıncılığını da kapsayarak Radiotelevisione Italiana adını almıştır. Günümüzde RAI üç televizyon, beş radyo kanalı ile kamusal yayıncılığı sürdürmektedir. Bu kanallardan ayrı olarak 1997 yılında uydu üzerinden yayına sokulan beş tematik televizyon kanalı ile kültür-sanat, gençlik, eğitim-kültür, yaygın eğitim ve haber içerikli yayıncılık yapılmaktadır (Çaplı, 2004: 162,163).

RAI'nin sahip olduğu yayın tekelini işadamları Berlusconi'nin inşa ettiği bir sitede "Tele Biella" adlı kablolu televizyon ağının kurulması ile 1973 yılında ilk rakibi ile tanışmıştır. İtalya'nın birçok yöresinde Tele Biella örneği izlenerek özel kablolu televizyon istasyonlarının kurulması sorunun Anayasa Mahkemesine taşınmasına yol açmıştır. İtalyan Anayasa Mahkemesi 16 Temmuz 1974 tarihinde verdiği kararla RAI'nin yayın tekelinin ülke geneli için geçerli olduğuna; yerel/bölgesel kablo televizyon istasyonlarının kurulmalarının tekelin bozulması anlamına gelmeyeceğine hükmetmiştir. Böylece İtalya'da kamu yayın tekelinin sona erdirilmesinin yasal yolu açılmıştır (Ünlüer, 2005: 71).

Yine bu döneme ilişkin olarak ticari girişimlerden farklı biçimde gelişen özel radyolardan da söz edilmelidir. Anayasa mahkemesinin 1974 yılında yerel yayıncılığa yeşil ışık yakan kararından sonra kadın dernekleri, işçiler, işsizler, eşcinseller gibi toplumun çeşitli kesimlerinin seslerini duyurmayı hedefleyen yerel radyo yayınları başlamıştır (Topuz, Öngören, Aziz, ve Önen, 1990: 66). Özgür radyolar olarak tanımlanan bu radyoların sayıları zamanla bin beş yüzü aşmış ancak ticari girişimlerin baskın yayılımı karşısında alanı ticari girişime kaptırmış ve giderek azalmışlardır. Günümüzde iki yüz kadar radyo, kurdukları "demokratik yayın ve haber derneği" çatısı altında alternatif yayın mücadelesini sürdürmektedirler (Soydan, 2005: 5).

İtalya ayrıca, Avrupa Uzay Ajansı'nın L-SAT projesinde de yer almıştır. RAI, Olympus Uydusu'nun bir kanalını kullanmak üzere görevlendirilmiştir. 1990'da "Raisat" olarak çalışmaya başlamıştır. Günde on beş saat üç dilde haber, müzik, spor ve eğitici programlar yayınlar. RAI'nin teletext servisi Televideo 1985'de hizmete girmiştir. On üç milyon izleyici potansiyeli ile 1990'da 4,5 milyon TV seti şifre çözücüler ile donatılmıştır.

Almanya'da kamusal televizyon yayıncılığının ilk adımı 1935 yılında Weimar Cumhuriyeti döneminde Paul Nipkow istasyonundan atılmıştır. Halkın pek ilgisini çekmeyen bu yayınlar, 1936 Berlin Olimpiyatları'nda büyük ilgi görmesine karşın araya giren ikinci Dünya Savaşı nedeni ile kesilmiştir (Gül, 2001: 28). Almanya'da ilk düzenli televizyon yayınları müttefik devletlerin desteği ile 25 Aralık 1952'de NWDR (Nordwestdeutscher Rundfunk) tarafından başlatılmıştır. Almanlar televizyon yayınlarının yabancıların desteğiyle başlatılmasının Alman kültürü için tehlikeli olabileceğini işin başında hissetmişler ve bu konuda yerel girişimleri desteklemişlerdir.

Federal Hükümetler, hep devlet tekelindeki ulusal yayınlardan yana olmuşlar ve ikinci televizyon kanalının da Federal Hükümete bağlı olmasını istemişlerdir. Eyaletler bunun üzerine Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuşlar ve sonuçta televizyon yayınlarının eyaletlerin yetkisinde olduğu kararına varılmıştır. Federal Alman Anayasası bireysel iletişim özgürlüğünün altını çok açık bir biçimde çizdiğinden İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra radyo yayınları yapma yetkisi Federal Hükümete değil, eyaletlere verilmiştir (Tekinalp, 2003: 171).

Almanya'da radyo ve televizyon yayınları devletin elinde değildir. Radyo ve televizyonların düzen ve özgürlüğü yasalar tarafından saptanmış ve güvence altına alınmıştır. Teknik alandaki, başka bir deyişle posta ve telekomünikasyon alanındaki yasama yetkisi Federal Devlete aittir. Buna karşılık radyo ve televizyonların kurulması eyaletlerin kontrolündedir. Görsel basın, kamu hukukuna bağlı (kamusal) ve özel radyo ve televizyonlardan oluşur. Federal Anayasa Mahkemesinin 1986 yılında verdiği karara göre, kamusal radyo ve televizyonlara, "halkın temel bilgi ve haber gereksiniminin karşılanması" görevi verilmiştir. 1984 ten beri yayın yapan özel radyo ve televizyonlar ise "temel yayınları tamamlamakla" görevlendirilmişlerdir (İnceoğlu, 1997: 243).

Yayın kurumları düzenlenirken BBC örnek alınarak ruhsat ücretlerine dayalı bir yayın sistemi kurulmaya çalışılmıştır. Başlangıçta bağımsız radyo yayınları yapan eyaletler 1950'de örgütlenerek Alman Kamu Yayıncılık İstasyonları Birliği ARD'yi (*Arbeitsgemeinschaft der Öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland*) kurmuşlardır.

Her ne kadar televizyon İngiltere'de doğmuş olsa da, özel (ticari) televizyonun en önemli örneği ABD'de uygulanmış, kamu yayıncılığına yönelik de önemli örnekler ortaya çıkmıştır. ABD'de ilk televizyon yayınları, Avrupa ülkelerine göre on yıl önce II. Dünya Savaşı sırasında başlamış, renkli televizyon yayınları da ilk kez 1958 yılında Amerika'da başlatılmıştır. Televizyon yayın istasyonları açısından ABD, diğer ülkelere kıyasla dünyada başı çekmektedir. Gerçek anlamda bir televizyon ülkesi olan ABD'de, liberal pazar ekonomisinin kurallarıyla işleyen televizyon yayıncılık sistemi, reklâma bağlı ticari televizyon örneği sergilemektedir. Bu kadar yaygın televizyon ağını besleme zorunluluğu televizyon programları üretiminde ABD'yi önemli bir güç haline getirmiştir. Kendine özgü pazarlama yöntemleri geliştiren ABD, ilk gösterim ve ikinci pazar uygulamalarıyla finansmanı sağlanan dizilerini ucuz fiyatlarla tüm dünya televizyonlarına ulaştırmıştır (Yengin, 1994: 58).

ABD'de üç büyük televizyon yayın şebekesi American Broadcasting Company (ABC), National Broadcasting Company (NBC), Columbia Broadcasting System (CBS) bulunmaktadır. Bu en büyük üç yayın ağı, üye istasyonlar aracılığıyla ABD yayın alanının tümünü kapsamaktadır (Yengin, 1994: 60). Radyo ve televizyon yayıncılığının gelişmesine öncülük eden ABD, gelişmiş bir radyo-televizyon altyapısına sahiptir (İnceoğlu, 1997: 49). Tüm geliri reklâm olan ticari televizyon izleyici oranını ve eğilimlerinin saptanması, farklı yayın saatlerindeki izleyici oranının ve tipinin belirlenmesi için sürekli araştırmalar yapılmakta ve yeni sistemler geliştirilmektedir. Bu araştırmaların verilerine göre yayının akışı, programların içeriği ve tipi belirlenmektedir (Yengin, 1994: 61).

ABD'de her evde televizyon alıcısı bulunmaktadır, ABD'ndeki evlerin yüzde 59'u birden fazla, yüzde 20'si üç veya üçten fazla televizyona sahip bulunmaktadır (Yengin, 1994: 58). 1934 tarihli Communications Act (İletişim Kanunu)'na göre, bir kamu hizmeti olarak kabul edilen radyo ve televizyon yayınları yapmak isteyen özel kişi ve kuruluşlar, yayın hakkını elde etmek için bir lisans almak zorundadırlar. Bu lisansı vermek için FCC görevlendirilmiştir. Lisans almak için başvuran kişi veya kuruluşlar, başvurularında yayın istasyonunun amacı, yayın politikası ve programlarla ilgili ayrıntılı bilgi vermek zorundadır. FCC'nin lisans verirken göz önünde tutacağı kriter, kanunun 307. maddesinde belirtildiği üzere "Kamu Yararı"dır.

İstasyonlar çeşitli toplulukların üyeleri, lise ve üniversiteler, yerel yönetimler, devlet otoriteleri, eğitim birimleri tarafından oluşturulan 174 dernek tarafından işletilmektedir (Yengin, 1994: 61). Bu gelişme ile yayıncılıkta uzmanlaşma da gelişmiştir. Kamusal televizyon belirli izleyici gruplarının ilgi alanlarına yönelik programlar yaptığından geniş kitlelerin zevk ve kültürünü pek dikkate almaz. Çünkü kâr amacı gütmeyen bir örgüttür. PBS, Devlete bağı olmadığı halde gelirinin % 20'sini devletten sağlar. Ne program üretir ne de yayınlar üzerinde tekel kurar. PBS'nin dağıttığı programlar, Amerika'daki bağımsız yapımcılar ya da BBC gibi etkin yabancı yayın kuruluşlarından alınır. Ancak dağıtılan programların yaklaşık % 90'i yerli üretimdir. PBS, bu programları kendisine bağlı, çoğunluğu çeşitli kurumların elindeki 300'ün üzerindeki üye istasyona uydu aracılığı ile dağıtır. Ancak, istemeyen bu yayınları kullanmaz.

ABD'de siyasi yapıya da dengeli bir yaklaşım uygulanmakta, iktidara olduğu kadar muhalefete de ekranlarda yer verilmektedir. 1934 yılında çıkarılan iletişim yasasında, yayıncılık kamu yararına bir faaliyet olarak nitelendirilmişti. Ancak bu kanun neyin kamu yararına, neyin zararına olduğuna karar verme ya da kanun düzenini bozan nitelikte yayın yapan yayıncıların nasıl etkisiz hale getirileceği hükümlerini taşıyordu. Yine bu noktada, devlet yeni bir düzenlemeye yönelerek, "eşit süre" ve "doğruluk doktrini" esaslarını getirdi. Eşit süre esasına göre, hem iktidar hem de muhalefet partileri televizyon ve radyolarda ücretsiz ve eşit sürelerde propaganda yapabiliyor (İnceoğlu, 1997: 55)

3. TRT VE TRT SİTESİ

Türkiye'nin ilk televizyon ve radyo yayıncısı olan TRT, yaptığı veya yapımında katkı bulunduğu haber bültenleri, sinema, dizi ve belgesel programları ve hitap ettiği geniş coğrafya nedeniyle dünyanın önemli yayın kurumlarından biridir.

TRT, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun 1 Mayıs 1964 tarihinde çıkardığı TRT Yasası'yla kurulmuştur. 24 Aralık 1963 yılında kabul gören 359 sayılı yasa, 1 Mayıs 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bağımsız, tekelci bir yapı güderken, tarafsız bir yapıyı özendiren yasasıyla birlikte Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), artık Türk insanın hayatının bir parçası olmuştur (Çankaya, 2003: 323).

3.1. TRT'nin Tarihi ve Kanalları

1961 Anayasası ile hem var olan radyo yayıncılığı hem de ilerde hizmet vermeye başlayacak olan televizyon yayıncılığı yasal güvence altına alınmıştır. Böylelikle TRT'ye kamu yayıncılığı hizmeti için tekel hakkının tanınmasının yanı sıra devletin ve iktidar gruplarının, yayıncılık dünyası üzerinde herhangi bir şekilde baskı kurmasının da önüne geçilmek üzere yasal bir zemin hazırlanmıştır. 359 sayılı yasanın 35. maddesine göre radyo ve televizyon istasyonlarını kurabilme ve işletebilme hakkı sadece TRT'ye tanınmıştır. Özerk olma özelliği ise kurumun tarafsız ve etki altına girmeden yayın yapma işlevini yerine getirmesi için verilmiştir. Ancak TRT'nin özerk oluşu, yayınlarının tarafsız olması, kurumun program düzenleme ve yönetimde tamamen serbest olduğu anlamına gelmemektedir. Özerklik tamamen serbestlik demek değildir (Gölcüklü, 1970: 219). TRT'nin özerkliği; program yapımında ve yönetimde özerklik ile birlikte maliyet ve finansman açısından özerkliği kapsamaktadır. Birçok konuda iktidarların etkisinde kalmama anlamına gelen bu yaklaşım TRT'nin amacı değil; objektif bir yayıncılık yapma hususunda bir araçtır. Ayrıca bu yaklaşım demokratik anlayışın ve fikir özgürlüğünün bir yansıması olarak da görülebilir (Ertuğ, 1966: 144).

Anayasanın 121. maddesine göre TRT'ye verilen “eğitim ve kültüre yardımcı olma” gibi görevlerle birlikte 359 sayılı yasanın 2. maddesinde belirtildiği üzere kuruma çeşitli sorumluluklar da yüklenmiştir. Radyo ve televizyonculukla ilgili yapılacak hizmetler bunların en başında gelmektedir. Bunlar dışında kuruma; eğitici, doğru, dürüst, kaliteli

yayınlar yapmak, Türkiye’yi doğru bir şekilde tanıtmak, ülke içinde yeni radyo ve televizyon tesisleri kurarak bunları işletmek ve bunların geliştirilmesi için gerekenleri yapmak, radyo ve televizyon arasındaki koordinasyonu sağlamak, yayınlar arasında çeşitliliği korumak, uluslararası yayıncı kuruluşlara ilişkiler geliştirerek gerekirse çeşitli ortaklıklar kurmak, yayıncılığı kaliteli yapma konusunda devamlı araştırma yapmak gibi çeşitli misyonlar yüklenmiştir (359 Sayılı Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Kanunu, m.2).

TRT, Türkiye’de televizyon ve radyo yayıncılığı konusunda tekel olma konumunu 1990’larda ilk özel televizyon kanalı ve ilk özel radyo kanalı yayına başlayana dek korumuştur. TRT’nin ilk deneme amaçlı televizyon yayını 31 Ocak 1968 yılında Ankara’da spiker Nuran Devres ile gerçekleşmiştir (Öngören, 1990: 148). İlk zamanlarda haftada 3 gün (üçer saat) olarak gerçekleştirilen deneme yayınları bir yıl sonra haftada 4 güne çıkarılmıştır. 1970’de İzmir Televizyonu yayın hayatına başlarken; 1971’de İstanbul Televizyonu yayıncılığına başlamıştır. Haftanın her günü yayın yapma döneminin başlamasından sonra 1986 yılında TV 2 faaliyetlerine başlamıştır (Giritli, 1988: 25).

TV ekranına ilk düşen önemli görüntüler arasında 1969 tarihli aya gidiş ve ilk adım ile Zeki Müren’in Ankara’da verdiği konser sayılabilir. 1973 yılında İsmet İnönü’nün cenaze töreni canlı olarak yayınlanmıştır. 20 Temmuz 1974’de tarihimizin önemli olaylarından biri olan Kıbrıs Barış Harekâtı’yla ilgili tüm bilgiler ve görüntüler TRT aracılığıyla tüm ülkeye ve Avrupa kıtasına ulaşmıştır. Türkiye, TRT’nin organizasyonu ile ilk defa 1975 yılında Eurovision şarkı yarışmasına katılmıştır. 1978 yılında “Derinlerdeki Geçmiş” isimli renkli belgesel su altı kamerasının ilk defa kullanılmasıyla yapılmıştır. 1979 yılında, yabancı ülkelere çocukların katılımıyla 23 Nisan Şenliği düzenlenmiştir. 1998 yılında Berlin’de başlayarak birçok ülkede TRT yurt dışı temsilcilikleri açılmış ve resmi internet adresi olan www.trt.net.tr 1999 yılında SAYTEK (Sayısal Yayın Teknoloji Merkezi)’in kurulmasından sonra hizmete girmiştir. TRT 2004 yılında Asiavision sözleşmesini imzalayarak Asya-Pasifik Yayın Birliği’nin bir üyesi olmuştur. 20 Kasım 2008 tarihinde yayın hayatına başlayan www.trtworld.com sitesi, uluslararası yeni medya yayıncılığı düzeninin dünya sıralamasında 5. sırada yer almaktadır. Uzman görüşlerinin ve yorumlarının yer aldığı zengin içerikle birlikte bütün dünyaya son dakika gelişmeleri 32 dilde ulaştırılmaktadır.

TRT Avaz adı verilen kanal 2009 yılında yayıncılığa başlayarak Balkanlar, Orta Asya, Ortadoğu, Kafkasya gibi çok farklı coğrafyalara hitap etmeye başlamıştır. Türkçe'nin yanında Azerice, Kazakça, Kırgızca, Özbekçe ve Türkmençe yayınları ile 250 milyon toplam nüfuslu büyük bir coğrafyaya ulaşma amacındadır. TRT Türk, 8 Mayıs 2009 tarihinde Türkçe haberlere uluslararası bir perspektifle yaklaşıp kültür kanalı vizyonu da edinirken aynı deneme yayınlarına başlayan TRT Anadolu, yerel ve bölgesel bir vizyon belirlemiştir.

Kasım 2009'da yayın hayatına başlayan TRT Müzik, yerli müzik ağırlıklı olsa da yabancı müzik yayınlarına da yer vermektedir. TRT'nin belgesel kanalı ise 17 Ekim 2009 tarihinde "Tanık Olmaya Hazır mısınız?" sloganıyla yayın hayatına başlayarak 5 dilde Türkiye'yi dünyaya tanıtmaya başlamıştır. Aynı yıl TRT'nin Avrupa radyoları da yayına başlamıştır. TRT, Avrupa ve dünyanın en büyük haber kanallarından biri olan Euronews ile ortaklık sözleşmesi imzalayarak bu uluslararası kurumun arasına katılmıştır. Bu sebeple Euronews, 2010 yılında dokuzuncu dili Türkçe olarak yayın yapmaya devam etmiştir.

TRT Haber, 18 Mart 2010 tarihinde yayın hayatına başlarken; Arapça yayın yapan TRT El Arabia kanalı, Arap coğrafyasına hitap eden yayınlarına 4 Nisan 2010 tarihinde başladı. HD kalitesinde yayınlar yapan TRT HD kanalı, spor, belgesel ve sinema programlarına yer vermektedir. Haziran 2010 tarihinde yayına başlayan TRT HD kurulduğu yıl dünya kupası turnuvasına yer vermiştir. TRT Spor, Ağustos 2010 tarihinde yayın hayatına başlayarak yerli ve yabancı spor müsabakalarına canlı veya banttan yer vermeye başlamıştır. 28 Ekim 2010'da deneme yayınından sonra hizmet vermeye başlayan TRT 5 Anadolu, yerel kurumlarla birlikte ortak yayınlar yapmış, daha sonra dönüşerek TRT Diyanet adını almıştır (<http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx>). Euronews'in %15,70 oranında ortağı olan TRT'nin 15 adet kanalı bulunmasının yanı sıra Radyo 1, Radyo 2 (TRT FM), Radyo 3, Radyo 4, Radyo 6, Ankara Radyosu, Antalya Radyosu, Çukurova Radyosu, Erzurum Radyosu, Trabzon Radyosu, Gap-Diyarbakır Radyosu, TRT Nağme, TRT Türkü dahil 15 radyo kanalı ile yurt içinde ve yurt dışında 32 dilde milyonlarca insana ulaşmaktadır.

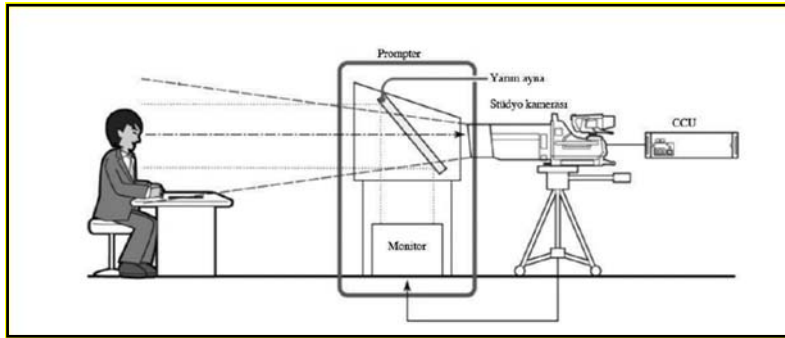
3.2. Yayıncılık Teknolojisindeki Değişimin Mekansal İhtiyaçlara Etkileri

2000’li yıllarda televizyon kavramı, gerek teknolojik altyapısı gerekse organizasyon yapısı ve yayınladığı içerikle, gözlemlenebilen farklılıklar sergilemektedir. Yaşanan teknolojik gelişmelerle birçok televizyon kurumu karasal yayınların yanı sıra uydu yayınlarına geçmiş, farklı kanalların bir araya toplandığı dijital platformlar kurulmuş ve belli başlı televizyon kurumları yayınlarını internet ortamına taşımaya başlamıştır. Yeni teknolojilere bağlı olarak ortaya çıkan sayısal yayın sistemleri, öde ve izle sistemi (pay-per-view), istediğini izle sistemi (*video-ondemand*), internet televizyonu, mobil TV gibi gelişmeler televizyon yayıncılığında gözlemlenen yeni kavramlar haline gelmiştir. Elektronik firmalarının ardı ardına çıkardıkları tümleşik medya olanakları sunduğu sabit ve taşınabilir cihazlarda yaşanan çeşitlilik, bu duruma örnek oluşturur niteliktedir (Kırbaş, 2008: 131). Örneğin haber programlarında spiker, program süresince yönetmenle iletişim halindedir. Televizyonun Türkiye’ye ilk geldiği yıllarda, yapılan dekorlarda, spikerin yönetmen ile iletişimini sağlaması adına masada mutlaka bir telefon bulunmaktadır. Acil durumlarda bu telefonla iletişime geçilmektedir. Gelişen teknolojiyle stüdyodaki telefonların yerini spikerin taktığı küçük kulaklıklar almıştır. 80’li yıllarda haber spikerleri, haberleri ellerindeki kağıttan okurken; günümüzde *prompter* adı verilen cihazlar sayesinde izleyici ile göz teması kuruluyormuş gibi kameraya bakarak haber sunmaktalar (Resim 2.2 - Resim 2.3).

Resim 3.1. TRT ilk haber stüdyosu fotoğrafı (TRT, 2017)

Stüdyolarda değişen diğer bir konu ise spikerin oturduğu masanın üst tablasının içerisine yerleştirilen ve izleyici tarafından görünmeyen monitörlerdir. Bu monitörler sayesinde spiker haber akışını, süresini görebilmektedir. Spikerlerin rahat program sunabilmesi için, oturdukları sandalye ve masanın ergonomik olmasına özen gösterilmelidir. Aynı zamanda mikrofonlar, monitörler, bilgisayarlar, kağıtların bir düzen içerisinde olması gerekmektedir. Bütün bu donatıların konumlandırılmasında kamera açısından da görüntüyü bozmamasına dikkat edilmelidir.

Şekil 3.1. Prompter ve spiker ilişkisi (Taştan, 2014)

Yeni teknolojinin bir ürünü olan sonsuz stüdyolarda özellikle haber veya hava durumu çekimlerinde tercih edilmektedir. Günümüzde bu yansıma türüne “*greenbox* uygulaması” adı verilmektedir. Daha basit bir anlatımla, bu teknikte arka planın düz yeşil veya mavi renkte olması gerekmektedir. Bu iki rengin uygulanma amacı ise ton ve kontrast açısından verimli olmaları ve dijital ortamda daha fazla veri içererek kolay ayrıştırılmalarıdır. Bir başka nedeni ise, insan teninde en az bulunan bileşen olmaları ve skalaya göre en uzak renkler olmalarıdır. Bu oluşturulan fon üzerinde çekim yapılmaktadır ve sonra bilgisayar ortamında arka fon rengi silinerek yerine istenilen görüntü oturtulmaktadır (Resim 2.4). Bu yeni teknik çekim için özel bir çekim alanı oluşturulması gerekmektedir.

Resim 3.2. Greenbox hava durumu çekimi (Taştan, 2014)

Yayının yapılabilmesi sadece çekim platformu ve kamera ile olamamaktadır. Arka planda gerekli olan teknik altyapı için öncelikle verici sistemleri gereklidir. Geçmişte geniş çaplı çanaklar kullanılmakta iken günümüzde Türksat üzerinden uydu aracılığıyla yayın yapılmaktadır. Stüdyolarda çekim yapılırken kameraman; kompozisyon ve netlikten sorumludur. Yayın, Kamera Kontrol Üniteleri ve Reji Odaları'nda (Işık Reji, Ses Reji ve Resim Reji ile Kurgu Odaları) gerekli olan teknik işlemler yapıldıktan sonra izleyiciye sunulmaktadır (Erdal, 2016).

Ayrıca; Stüdyo Destek Alanları da (Bekleme Salonu, Ofis, Depo, Makyaj-Soyunma vb.) yayın için gerekli olan mekanlardandır. Bu mekanların tamamının biçimlenişi teknolojinin gelişimi ile doğru orantılı olarak değişmek zorundadır. Örneğin; geçmişte kullanılan reji masaları daha hantal ve büyükken günümüzde az yer kaplayan daha çok işlevli ürünler kullanılmaktadır. Yayıncılık teknolojisi geliştikçe ve yayın çeşitliliği arttıkça daha çok teknik elemana ihtiyaç duyulduğundan ofis ihtiyacının da arttığı gözlemlenmektedir (Erdal, 2016).

Yayıncılık teknolojisinde önemli bir yere sahip olan VTR (Video Tape Recorder) cihazları, video kasetlerin oynatılması ve kaydedilmesini sağlar. Bu cihaz ile operatör, programı birden çok kamera ve resim seçme yöntemiyle kesintiye uğratmadan baştan sona kaydeder ya da sonradan kurgu ile birleştirilmesi için çekimlerin kaydını yapar. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte kasetli yayıncılık dönemi başlamış, artık kaset oynatıcılar da yerini kart okuyuculara bırakmaya başlamıştır (Korkut, 2013). Kasetli yayıncılığa geçilmesiyle depolama ihtiyacı da azalmıştır.

Sonuç olarak yaşanan tüm bu teknolojik değişimler yayıncılıkta kullanılan mekan ihtiyaçlarının da değişimini beraberinde getirmektedir. İzleyici sayısındaki artışla beraber, ihtiyacın artması kanal sayısındaki artışa da sebep olmuş ve her geçen gün yayıncılık sektöründeki çalışan sayısı da artmıştır. Teknolojik gelişmelerin uygulamaya geçirilebilmesi ise bu tekniklerin kullanılabilmesine olanak sağlayabilecek mekanlarla mümkün olabilmektedir. Yayıncılık mimarisi de teknoloji ile doğru orantılı olarak değişim geçirmek zorunda kalmıştır. Örneğin 1980’li yıllarda stüdyoların mekânsal ihtiyaçları ile günümüz kıyaslandığında teknolojik gelişmelerin etkisi ile farklılıklar olduğu ve farklı tasarımların yapıldığı gözlemlenmektedir. Her geçen gün değişen/gelişen teknoloji ile mekan ihtiyaçları da değişmektedir.

3.3. TRT Sitesi ve Tarihi

1952 yılında İTÜ’de küçük bir laboratuvarında yayın hayatına başlayan TRT kurumunun yayıncılık faaliyetinin hızla büyümesi dolayısıyla mekan ihtiyacının artması 1970’li yılların ortalarında üst seviyelere ulaşmıştır. TRT o yıllara kadar TARKO Binası : Genel Müdürlük, Mithatpaşa No: 37 / Kızılay : Teknik Genel Müdür Yardımcısı, Sakarya Caddesi / Kızılay: Teknik Birimler –Stüdyolar- Yapı İşleri, Atatürk Bulvarı 181-201 3 Adet binada Muhasebe-Personel-Sefaretler Stüdyosu, Kavaklıdere Şimşek Sokak: Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı, Bahçelievler Son Durak : Arı ve Orkut Stüdyoları olmak üzere dağınık ve kiralık binalarda hizmet vermektedir. (TRT çalışanı İnşaat Mühendisi Sedat KOZA, 2016). Artan ihtiyaç ile TRT için Ankara’da bir yönetim merkezi kurulması hazırlıklarına başlanmıştır. Ankara Nazım Plan Bürosu ile koordineli bir çalışma yürütülmüş ve Dikmen Köyü, Avşarkası Mevkii, Or-An Yolu (Turan Güneş Bulvarı) üzerinde 520 dönümlük arazi, Yönetim Kurulunun 1977/152 sayılı kararı ile istimlak edilmiştir.

TRT Sitesi için istimlak edilmiş olan 451.940 m² arsa üzerinde yapımı tamamlandığında toplam inşaat alanının yaklaşık 143.729 m² olacağı düşünülmüştür (Yarışma Şartnamesi) 1. ve 2. etap projelerinin tamamı 1985 yılında tamamlanmıştır. 1. ve 2. Etap inşaatı ile 3. Etap 1/200 proje çalışmaları birlikte yürütülmüş ve 1990 yılında 2 etap hizmete açılmıştır. Bununla beraber projeleri tamamlanan 3. Etap inşaatı başlamış 1998 yılında 2. Kısımında bitirilmesiyle inşaat süreci tamamlanmıştır.

TRT Sitesi tarihini ele almak için Ankara TRT Sitesi Mimari Proje Yarışması'na dair tüm detayları açıklamak gerekmektedir. Bu amaçla TRT Sitesi'nin kuruluş amacı ele alındıktan sonra, yarışma açıklanacak ve böylelikle TRT Sitesi'nin tarihi, sağlam temeller üzerine kurularak literatüre kazandırılacaktır.

TRT Sitesinin kuruluş amacı, dağınık ve kiralık binalarda hizmet gören Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nu bir yere toplamaktır. TRT Sitesi için gerekli ihtiyaç programının oluşturulması sürecinde dairelerin kendi ihtiyaçları olan büro hacimlerini gözden geçirmeleri, gerekli teknik hacimleri tespit etmeleri gerektiği belirtilmiştir (TRT, 1981).

Aşağıda ele alınacağı gibi, TRT Sitesi'nin kuruluş amacı Genel Müdür Yardımcısı Ethem Barlas tarafından 25.08.1981 tarihli yazışmada ifade edilmiştir. Genel Sekreterliğe yine Ethem Barlas tarafından gönderilen belge eklerinde yer alan ihtiyaç programı da, kuruluş amacı hakkında bilgi vermektedir.

3.4. Ankara TRT Sitesi Mimari Proje Yarışması

Tez çalışmasında TRT Sitesi'nin tasarım kriterlerini tümüyle ortaya koyabilmek için, Ankara TRT Sitesi Mimari Proje Yarışmasının detaylı bir biçimde ele alınması zorunluluğu doğmuştur. Bu bağlamda çalışmada öncelikle yazışmalar ve şartname, daha sonra yarışmaya katılan projeler ve yarışma sonucu ele alınmıştır. Yazışmalar "1981 Yılına Ait Yazışmalar" ve "1982 Yılına Ait Yazışmalar" olmak üzere ikiye ayrılmış, her iki grupta da jüri toplantı tutanaklarına yer verilmiştir. Yarışma hakkında TRT tarafından yayımlanan "Soru ve Cevapları" ise Ek-1'de sunulmuştur.

TRT Arşivi'nden edinilen bilgiler ve belgeler aracılığıyla TRT Sitesi'nin tasarım kriterleri detaylı bir biçimde ele alınıp ortaya konulduktan sonra TRT Sitesi'nin mevcut durumu ele alınarak gelişen yayıncılık yöntemleri ve biçimleriyle değişen paradigmlar karşısında ortaya çıkan mekan ihtiyacı değerlendirilerek öneriler sunulmuştur.

3.4.1. Yazışmalar

Gerek yarışma öncesinde, gerekse yarışma süresince birçok yazışma görülmektedir. Bu yazışmaların 1981 ve 1982 yıllarına ait oldukları arşiv taraması ile belirlenmiş ve çalışmada da bu biçimde kronolojik olarak kategorize edilerek ele alınmıştır.

1981 yılına ait yazışmalar

- Bu yıla ait erişilebilen ilk yazışma, 1203-2-11/147 sayılı, “TRT Sitesi Hk.” Başlıklı, 25.08.1981 tarihine ait olup dönemin Genel Müdür Yardımcısı Ethem Barlas tarafından kaleme alınmıştır. Yazışmada TRT Kurumunun dağınık ve kiralık binalarda hizmet verdiği ifade edilmekte, bu bağlamda tespit edilen sorunları çözmek için planlanan TRT Sitesi çalışmalarının hızlandırıldığı açıklanmaktadır. Aynı zamanda, çalışmaların daha da hız kazanması için bir ihtiyaç programının gerekliliği dile getirilmiştir. Bu nedenle yazışma eklerinde Muhasebe ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı, Alım İkmal Dairesi Başkanlığı, Sosyal İşler, Hasılat Dairesi Başkanlığı, Reklam Dairesi Başkanlığı, satın alma komisyonu, örnek tablolar yer almıştır. Büro hacimleri ile ilgili görüş belirtilmesi talep edilmiş, böylelikle ihtiyaç programı hazırlanmasına da hız verilmiştir.
- İkinci yazışma yine 25.08.1981 yılına ait olup, 1203-2-11/148 sayılı, “TRT Sitesi Hk.” Başlıklı yazışmadır. Genel Müdür Yardımcısı Ethem Barlas tarafından kaleme alınmış, Genel Sekreterliğe bilgi vermek üzere ihtiyaç programı hakkında ekler içermektedir.
- 25.08.1981 tarih ve 1203-2-11/149 sayılı yazışma, “TRT Sitesi Hk.” Başlıklı olup, Genel Müdür Yardımcısı Ethem Barlas tarafından Hukuk Müşavirliğine ihtiyaç programını iletmek üzere kaleme alınmıştır.

İhtiyaç programı, bir sonraki başlıkta detaylı bir biçimde ele alınmıştır.

- Dördüncü yazışma da 1203-2-11/150 sayılı yazışma olup, önceki yazışmalar ile aynı niteliğe sahiptir. Dış Yayınlar Dairesi Başkanlığına gönderilmiştir.
- Bu yıla ait sonraki yazışma 29.08.1981 tarihli ve 1201/260 sayılı yazışma, “TRT Sitesi Hk.” Başlıklı Genel Müdür Yardımcısı V. Y. Suat Ünal tarafından Genel Müdür Yardımcılığına gönderilmiştir. 120-2-11/147 sayılı yazışmaya bir cevap niteliğinde olan belgede Organizasyon ve Metot Müdürlüğüne ait listenin eksikliğini dile getirmektedir.

- Bir sonraki yazışma 31.08.1981 tarih ve 1203-2-11/146 sayılı “TRT Sitesi Hk.” Başlıklı yazışmadır. Fahrettin Meriç tarafından kaleme alınmış, Organizasyon ve Metod Müdürlüğüne ait idare ve büro ihtiyacı ve büroların yerleşme durumunu gösterir örnek tablolar iletilmiştir.
- Sonraki yazışma 02.09.1981 tarih ve 1203-2-11/159 sayılı olup, bir önceki yazışma ile aynı içeriğe sahiptir.

Bu yıla ait diğer üç yazışma da 16.09.1981, 17.09.1981 ve 21.09.1981 tarihli olup, sayıları belirsizdir. Konuları ise ihtiyaç programı hakkındadır.

1981 yılına ait bir diğer belge ise İhtiyaç Programıdır. Bu belgenin detaylarına bir sonraki başlıkta yer verilmiştir.

1982 yılına ait yazışmalar

Jüri Toplantı Tutanağı – I: 16.02.1982 tarihli ilk jüri toplantı tutanağında aşağıdaki hususlar tespit edilmiştir:

- “Konunun özelliği nedeni ile bir elektrik mühendisinin danışman jüri üyeleri arasında bulunması uygun bulunmuş ve Bayındırlık Yapı İşleri Genel Müdürlüğü Tesisat Dai. Bşk. Elektrik Y. Mühendisi Cengiz Kıratlı’nın danışman jüri üyesi olarak katılmasına,
- İhtiyaç programının yeniden düzenlenmesi için bir alt komisyon kurulmasına ve bu komisyona Orhan Akyürek, Gülçin Özden, Emel Şenyuva dahil edilmesine ve jürinin ihtiyaç programının yeniden düzenlenmesini müteakip tekrar toplanmasına,
- Yarışmaya girecek müsabıklara TRT yetkililerince konuyu tanıtıcı bir brifing verilmesine ve mevcut stüdyoların gezdirilmesine, karar verilmiştir.”

Jüri Toplantı Tutanağı – II: 03.03.1982 tarihli jüri toplantı tutanağında şartname ve ihtiyaç programındaki çalışmaların tamamlandığı, konunun yarışmaya çıkarılmasına karar verildiği ifade edilmektedir.

- Yıla ait bir diğer yazışma, 14.04.1982 tarih ve 1203-2-11/105 sayılı olup Genel Müdür Yardımcısı Ethem Barlas tarafından Etüd-Proje ve Tesis Dairesi Başkanlığı, Stüdyolar

Dairesi Başkanlığı, Yapı İşleri Dairesi Başkanlığına ihtiyaç programının iletilmesi amacıyla kaleme alınmıştır.

Jüri Toplantı Tutanağı – III: 19.04.1982 tarihli bu toplantı tutanağı, yarışma jürisi müsabıklarınca sorulan soruların cevaplandırılması amacıyla toplanmıştır. 19.04.1982 tarihli üçüncü jüri toplantısında, yarışma müsabıklarının soruları cevaplandırılmıştır.⁵

- Sonraki yazışma 07.05.1982 tarih ve 1203-2-11/128 sayılı yazışmadır. Bayındırlık Bakanlığı'na Proje Yarışması hakkında bilgi verilmekte ve bütçe yetersizliğinden söz edilmektedir.
- 14.06.1982 tarihli yazışma raportörler Gülçin Özden ve Emel Şenyuva tarafından Jüri Başkanlığına iletilmiştir. Raporda yarışmaya katılan yedi proje hakkında da bilgiler verilmiştir. Bu bilgiler, çalışmanın “Projeler” başlığında verilmektedir.

Jüri Toplantı Tutanağı – IV: 23.06.1982 tarihinde toplanan jürinin toplantı tutanağıdır. TRT Sitesi Mimari Proje Yarışması, 23 Haziran 1982 Çarşamba günü saat 10.00'da toplanan jüri ile değerlendirmeye alınmıştır. Jüride danışman üyelerden Adnan Ataman, Abdurrahman Şengel ve asli üyelerden Prof. Nezih Eldem dışında diğer üyeler bulunmuştur. Asli jüri üyesi Prof. Nezih Eldem'in mazereti nedeniyle toplantıya katılamaması üzerine ilk sırada olan yedek üye, asli jüri üyesi olarak çalışmalara katılması kararı alınmıştır. Yedek üyeler sırasında ilk iki kişi olan Erkut Şahinbaş ve Edip Önder Us da mazeretlerini bildirdiklerinden, yedek listesindeki üçüncü kişi asli jüri üyesi olarak katılmıştır (TRT, 1982). Yarışmanın amacı; zamanın mimarlık, mühendislik, sanat anlayışına, Türkiye'nin teknolojik şartlarına uygun, ilk tesis ve işletme maliyetleri bakımından ekonomik çözümleri bulmak ve güzel sanatları teşvik etmektir. Yarışmacıların Türk Mühendis ve Mimar Odalarına kayıtlı olmaları şart koşulmuştur.

Yarışmayı kazanacak projenin uygulanmasında dikkat edilecek şartlar TRT Jüri Toplantı Tutanağı – IV'de (TRT, 1982) şöyle sıralanmıştır:

“a) İhtiyaç programı ile Know-How bilgileri mezc edilerek, TRT teknolojisi ve uygun bütün akışkan, tesisat ve Elektrik sistemleri akım şemaları vaziyet planında çıkarılıp en uygun tali santral ve kontrol noktaları belirlenmelidir.

⁵ Sorular ve cevapları için Ek – 1.

- b) Site yapıları ve yapı bölümlerinin değişken ısı ve klima yükleri dikkate alınarak ünitelere müstakilen ve kontrollü hizmet eden münferit santraller tercih edilmelidir.
- c) Orman İdaresi tarafından verilmemesi ihtimali olan ısı santrali arazisinin değişmesi zorunlu halinde bu santral Güney-Doğu köşesine, Spor tesislerinin güneyine alınmalıdır.”

- 29.06.1982 tarihinde yarışmaya katılan yedi proje için de, proje sahiplerine yarışma sonucunu bildirir belge gönderilmiştir. Belge ekinde jüri raporu ve tutanaklar bulunmaktadır.
- 06.07.1982 tarih ve 1203-2-11/219 sayılı belgede yarışma ödülleri ile ilgili bilgi verilmektedir. Birinci ödül 600.000 TL net, ikinci ödül 500.000 TL net, üçüncü ödül 400.000 TL net olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda belgede jüri üyeleri ve proje müelliflerine ödenecek ücretin ertelenmesi kararının iptali de bildirilmektedir.
- 20.08.1982 tarihinde Ankara TRT Sitesi Proje Yapım Bedelleri Keşif İcmali yayımlanmıştır. Bedeller aşağıda verilmektedir:

Genel Müdürlük: 16.452,272 TL

Stüdyo merkezleri: 41.283,629 TL

Araştırma ve İmalat Dai. Bşk. Ve Eğitim Dai. Bşk.: 8.662,998 TL

Genel Tesisler: 11.185,274 TL

Ambarlar, Teknik Servisler, Geçitler: 10.334,779 TL

Alt yapı ve açık alanlar: 6.187, 749 TL

Toplam: 94.116,701 TL'dir.

3.4.2. İhtiyaç programı

İhtiyaç programı, 25.08.1981 tarih ve 1203-2-11/149 sayılı yazışmada Ethem Barlas tarafından Hukuk Müşavirliğine gönderilmiştir. Programda tüm daire başkanlıkları ve Ankara Radyosu Müdürlüğü, Genel Müdür Yardımcılığı, Organizasyon Metot Müdürlüğü, Hukuk Müşavirliği, Genel Sekreterlik için gerekli şartlar belirlenmiştir. Programı son haline getirmek için yazışmalar yapılarak tüm Daire Başkanlarına ihtiyaçları sorulmuştur.

Programa göre Eğitim Dairesi Başkanlığı TRT Sitesi içerisinde ayrı bir bölümde yer alacaktır. Dairenin yerleşeceği bina veya binalar grubu Radyo ve Televizyon Üretim

bölümlerinden uzakta, bir kampüs şeklinde planlanacaktır. Yeni bir kuruluş ve kadro düzenlemesinin gerekliliği belirtilmiştir. Bir kişilik büro sayısı, öğretim görevlilerinin rahat çalışmasını sağlayacak şekilde, 10 adet artırılmalıdır, denmektedir. Bunların yanı sıra kitaplık boyutlarının artırılması, eğitim arşivi ve dokümantasyon için de yer ayrılması gerekliliği ifade edilmektedir.

Eğitim merkezinde yer alan teknik bölümlerin eğitim amacına yönelik şekilde düzenlenmesi, teknolojik gelişmelerin izlenip eğitim merkezinde öncelikle yer almasını sağlayacak bir düzen kurulması, planlanmış olan VTR odalarında yeni geliştirilmiş kayıt araçları ve kurgu olanaklarına yer verilmesi gibi ihtiyaçlar da belirtilmektedir. Foto film bölümü fotoğraf ve film eğitimi vermek üzere yer alacak, film yıkama renkli-reversal⁶ bir makine ile gerçekleştirilecek, canlandırma filmlerinin banyosu için de kullanılacaktır. Bu bölümde ışıklandırma önemli bir husus olarak ifade edilmiştir.

Radyo stüdyosu çok kanallı ses alma olanaklarına sahip olacak şekilde düzenlenmeli, kontrol odası yanında multiplexing⁷ bölümü bulundurulmalıdır. Film seslendirme, aynı zamanda ses aktarma düzeneğine de sahip olmalıdır. Eğitim yardımcı malzemesi depoları dersliklerin yanında bulunacak, konferans salonu aynı zamanda sinema salonu olarak da kullanılabilir. Baskı ve teksir bölümleri, eğitim malzemesinin hazırlanması ve çoğaltılmasını sağlayacak kapasitede planlanmalıdır.

Haber Dairesi Başkanlığı için ihtiyaç programında fonksiyonlar belirlenmiştir. Bunlar 65 m2 başkan odası, 30 m2 sekreter odası, başkan yardımcısı odaları, haber müdürü odası gibi fonksiyonlardır. Her servis için gerekli alanlar belirlenmiştir.

Bunun yanında Haber Merkezinin, haber kaynaklarına yakın planlanması gerekliliği ifade edilmiştir. Bu nedenle Haber Merkezi'nin proje öncesi TRT binasında kalmasının yararlı olacağı dile getirilmiştir. Ankara Radyosu Müdürlüğü de, ihtiyaç programında tüm fonksiyonlar için alan belirlemiş ve programda bunlara yer verilmiştir.

Araştırma ve İmalat Dairesi Başkanlığının ihtiyaç programında belirtilen gereksinimleri; fabrika niteliğinde müstakil bir bina, farklı fonksiyonlara sahip atölyeler, laboratuvarlar,

⁶ Evrilir duyar kattaki gizli görüntüyü ortaya çıkarmak, açındırma sonunda negatif yerine doğrudan doğruya pozitif görüntü sağlamak amacıyla gerçekleştirilen işleme (Türk Dil Kurumu, 2015)

⁷ Çoklama İşlemi

kitaplıklar, çizim salonları, ambar, yemekhane, revir, daire yönetim ve havalandırma olarak ifade edilmiştir.

Stüdyolar Dairesi Başkanlığı, gönderilen ihtiyaç programını uygun bulmuş ancak listeye bir adet laboratuvar ile bir adet teknik malzeme kolduk ambarı ilave edilmesini talep etmiştir.

Vericiler Dairesi Başkanlığı, programda birinci tip başkan odası, üç şoför için oda, dokümantasyon ve toplantı odası talep etmiş; teknik hacim ihtiyaçlarını gerekçeleriyle beraber ek olarak sunmuştur.

Dış Yayınlar Dairesi Başkanlığı, ihtiyaç programında öngörülen alanın iki kat fazlasıyla düşünülmesi gerektiğini ifade etmiş, gerekçe olarak ise 500 KW gücündeki iki vericinin hizmete girmesi sonucu artacak olan personel sayısını göstermiştir.

Tüm bu talepler doğrultusunda bir şartname hazırlanmış ve yarışmaya katılımın davetle olacağı kararlaştırılmıştır.

3.4.3. Şartname

TRT Sitesi Mimari Proje Sınırlı Yarışması Şartnamesi, aşağıdaki içeriğe sahiptir:

Yarışmanın konusu ve amacı

TRT Sitesi binaları mimari projelerinin hazırlanması işi, yarışmanın konusunu oluşturmaktadır. Amaç, adı geçen konuda günün mimarlık, mühendislik, sanat anlayışına, yurdumuzun teknolojik şartlarına uygun, ilk tesis ve işletme maliyetleri yönünden en ekonomik çözümleri bulmak ve güzel sanatları teşvik etmektir.

Yarışmaya katılım esasları

Yarışmacıların Türk Mühendis ve Mimar Odalarına kayıtlı olması şarttır.

Yarışmanın şekli

Yarışma sınırlı ve tek kademelidir.

Jüri üyeleri ve raportörlerin isim ve kimlikleri

Bu başlık altında tüm jüri üyeleri ve raportörlerin isimleri ile kimlikleri açıklanmıştır.

Projelerde aranan nitelikler

Şartnamede, projelerin kesitleri, görünüşleri, maketleri, eklenecek raporları detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Aşağıda, şartnamede yer alan genel nitelikler sıralanmıştır.

- Maliyet tavanına esas olan toplam alan ihtiyaç programında verilen 143.729 m²'yi aşmayacaktır.
- Ölçek 1/1000'dir.
- Hâkim rüzgar, manzara ve kuzey yönü işaretleri toplu olarak gösterilmelidir.
- Mevcut durum imar hatları teklif yapı konumları ile çevre düzenleme ve rekreasyonel yönden yeterli bir alan kullanımına ait çizgiler üst üste ve farklı teknikle çizilmelidir.
- Korunması istenen yeşil örtü vb. ile teklif blokları ve korunmayan kısımlar belirtilmelidir.
- Bloklar harflendirilmeli ve yüksek bloklar yükseldikçe kalınlaşan çizgilerle belirtilmelidir.
- Blokların içine kat adetleri yazılmalı, paftanın uygun bir yerinde toplam inşaat alanı verilmelidir.
- Blokların yol ve komşu hudutlara, korunacak binalara uzaklıkları eksiksiz biçimde ölçülendirilmelidir.
- Bina esas giriş bitmiş döşeme üst kotu +/- 0.00 olarak alınmalıdır. Bina adedi birden fazla ise her bina esas giriş bitmiş döşeme üst kotu +/- olarak alınmalıdır. Binalar birbirine bağlı ise tek bina kabul edilmelidir.
- Otopark alanları gösterilmelidir.
- Şev, istinat duvarı, rampa ve merdivenlerin başlangıç ve bitiş noktalarında alt ve üst kotlar ile avluların bitmiş üst kotları plankotede röper kotuna göre kotlandırılmalıdır.
- Bütün kat planları 1/500 ölçeğinde çizilmelidir.
- Planlar üzerine mahal isimleri yazılmamalıdır.
- Dilatasyonlar her katta gösterilmeli, blokların dış ölçüleri verilmelidir.

- Eserin herhangi bir yerinde eser sahibini tanıtan ve işaret bulunan eserler yarışmadan çıkarılacaktır.
- Projelere eklenmesi talep edilen raporlar şöyledir:
- Mimari izah raporu
- İnşaat mühendisliği raporu
- Makine tesisat raporu
- Elektrik tesisat raporu
- Maliyet raporu

Şartnamede bunların yanı sıra uygulanacak tesisat sistemlerine, konfor özelliklerine de detaylı biçimde yer verilmiştir.

Ödüller tutarı ve nasıl ödeneceği

Ödüller, sonuç açıklandıktan sonra 10 gün içinde ödenecektir.

Ödüller

1. Ödül	Net 600.000 TL
2. Ödül	Net 500.000 TL
3. Ödül	Net 400.000 TL
1. Mansiyon	Net 300.000 TL
2. Mansiyon	Net 300.000 TL
3. Mansiyon	Net 300.000 TL
4. Mansiyon	Net 300.000 TL
5. Mansiyon	Net 300.000 TL
6. Mansiyon	Net 300.000 TL
7. Mansiyon	Net 300.000 TL

Yarışma süresi

Yarışma 14 Haziran 1982 Pazartesi günü 18.00'de sona erecektir.

Projelerin teslim günü, yeri ve şartları

Projeler, teslim müddetinin sonunda (TRT Kurumu, No: 37, Mithatpaşa – ANKARA) adresine elden teslim edilecektir.

Soru ve cevapları

Yarışmaların soruları 14 Nisan 1982 Çarşamba günü 18.00'e kadar kabul edilmiştir. Bu sorular ve cevaplarına Ek-1'de yer verilmiştir.

Projelerin sergilenmesi

Yarışmaya katılan bütün projeler sonucun bildirilmesini takip eden 7 gün içinde başlayarak Ankara'da 10 gün süre ile sergilenmiştir. Sergide yarışma şartnamesi ve jüri raporundan örnekler bulundurulmuştur. Şartnamenin devamında birinci ödülü kazanana işin nasıl verileceği açıklanmıştır. Bu kısımda önemli olduğu düşünülen bazı maddeler şu biçimde sıralanabilir:

- Ödül kazanan projeler TRT Kurumunun malı olacaktır.
- TRT Kurumu uygulama projeleri ve Mesleki Kontrollük Hizmetlerini, yarışmada birinciliği kazanan proje sahibine yaptıracaktır.
- Proje hizmetlerinin ücret hesabı, Bayındırlık Bakanlığı Mühendislik ve Mimarlık Hizmetleri Şartnamesinin 4.1.5. maddesine göre aşağıdaki gibi gruplandırılarak ayrı ayrı yapılacaktır:
- Genel müdürlük
- Stüdyo merkezleri
- Araştırma İmalat Dairesi ve Eğitim Dairesi Başkanlığı
- Genel tesisler
- Ambarlar ve teknik servisler.

3.4.4. Projeler

Aşağıda, yarışmaya katılan projelerin içerikleri ve özellikleri hakkında kısaca bilgi verilmektedir:

1 no'lu proje: Yaygın site görünümündedir. Yapı kabuğunun toprak altına saklanması fikri ile enerji ekonomisine yönelse de, toprak altı yol, galeri ve değişken kotlu bodrumlar ile bu avantajı kaybetmiştir. Etaplı inşaatı zorlayacak bir altyapı sistemi vardır. Isı merkezi konumu uygundur. Tali santral yerleri konusunda çözümsüzlükler mevcuttur. Önerdiği taşıyıcı sistem olumlu bulunmuştur ancak Genel Müdürlük bloğu orta kısmında ara kirişlerin oturduğu enine kiriş açıklıkları anormal bulunmuştur (16.5 metre). Bu kısımda taşıyıcı sistem gerekli olacaktır ve yüksek blokta deprem için hazırlanan perdeler yetersizdir. Dilatasyonlar uygun bulunmuştur. Yapıların zemin içine sokulması ekonomik açıdan olumsuzdur. Temellerde sorun tespit edilmemiştir. Mansiyon kazanmıştır.

2 no'lu proje: Tasarımda fonksiyon ve sistem ilişkileri ağırlık kazanmış, genel olarak istenen çözüme uygun bir projedir. Isı santrali ve tali santral yerleri uygundur. Plak-kiriş olarak önerilen taşıyıcı sistem olumludur, bazı aks mesafeleri büyüktür. 1. No'lu projeye benzer biçimde yüksek blokta sunulan deprem perdeleri yetersizdir. Bırakılan dilatasyonlar genel olarak olumludur. Temeller sorunsuzdur. Mansiyon kazanmıştır.

3 no'lu proje: Kompakt bir sitedir. Fonksiyon ve tesisat yönünden beklentiyi karşılamaktadır. Etaplı inşaatı uygun, altyapı sistemleri açık ve kolaydır. Mikro-klima imkanları sunan bir tasarımdır. Yine plak-kiriş olarak sunulan taşıyıcı sistemde bazı aks açıklıkları büyük bulunmuştur. Yüksek katlı bloklarda sunulan deprem perdeleri yetersizdir. Dilatasyon yerleri uygundur. Zemin gerilmesinde sorun çıkmamıştır. Üçüncü ödülü kazanmıştır.

4 no'lu proje: Mikro-klima imkanını sağlayan, kompakt düzeni sağlayan bir projedir. Etaplı inşaatı müsaittir. Eşanjör merkez yerleri uygundur. Tesisat şebekesi ile yapı fonksiyonu uyumludur. Projenin önerdiği taşıyıcı sistem, enine ve boyuna istikamette aks açıklıkları normal kat adetleri uygun 12 katlı yüksek blokta her iki istikamette deprem

perdesi bulundurmaktadır. Dilatasyonlar genelde uygundur ve Genel Tesisler Blokunun dilatasyonlarla ayrılması uygundur. Birincilik ödülünü kazanmıştır.

5 no'lu proje: Etaplı inşaatı uygun bir projedir. Kompakttır. Isı merkezi yerleri uygun seçilmiştir. Plak-kiriş olarak sunulan taşıyıcı sisteme ait bazı aks açıklıkları büyüktür. Yüksek katlı blokta sunulan deprem perdeleri bir yönden yeterli, bir yönden eksiktir. Dilatasyonlar olumlu, temeller sorunsuzdur. Mansiyon kazanmıştır.

6 no'lu proje: Yaygın görünümüne karşın mikro-klima imkanını sağlayan bir projedir. Isı merkezi, galeri, şebeke ve tali santral ilişkileri kolaydır. Altyapı ve yapılar, etaplı inşaatı müsait değildir. İyi bir yalıtıma uygun kabul sistemini öneren projedir. Plak-kiriş olarak sunulan taşıyıcı sistem genel olarak olumludur. Yüksek katlı olmamasına karşın bazı bloklara betonarme konulmuştur. Dilatasyonlar uygun olsa da boyutu 50 metreyi geçen bloklar olumsuzdur. Uygun olan dilatasyon mesafeleri 35-40 metreyi geçmeyecek biçimde düzenlenmelidir. Mansiyon kazanmıştır.

7 no'lu proje: Etaplı inşaatı en uygun projedir. Altyapı ve tesisat sistemleri çok iyi çözülmüştür. Isı santrali yeri uygun, mikro-klima imkânı mevcuttur. Ulaşım ve sirkülasyon kolaydır. Tasarımda, yazın radyasyonu önleyecek sistemler önerilmiştir. Statik taşıyıcı sistem uygundur ancak bazı bloklarda her iki yönde de büyük açıklıklar mevcuttur. 18-21 katlı yüksek bloklarda her iki yönde de deprem perdeleri bulunmaktadır. Temellerde sorun görülmemiştir. İkinci ödülü kazanmıştır.

Çizelge 3.1. Yarışma katılımcıları ve sonuçlar

Proje No	Rumuz	Mimarlık Bürosu	Aldığı Ödül
1	78601	Merih Karaaslan-Tanju Kaptanoğlu	Mansiyon (300.000 TL)
2	46641	ERTA Mimarlık Bürosu	Mansiyon (300.000 TL)
3	28057	Umut İnan	Üçüncü ödül (400.000 TL)
4	12345	Y.E.G Mimarlık Müş. Tic. Ltd. Şti.	Birinci ödül (600.000 TL)
5	11186	Öner OLCAY- Yurdanur SEPKİN	Mansiyon (300.000 TL)
6	26472	Mustafa Aslan Aslaner- Rahmi Öngüner	Mansiyon (300.000 TL)
7	73520	Yüksel Erdemir- Cüneyt Akbulut-Haldun Erdoğan	İkinci ödül (500.000 TL)

3.4.5. Yarışma sonucu

1981 yılında istimlak edilen arsa üzerinde proje hazırlık çalışması başlatılmış ve 1982 yılında açılan “Ulusal, Tek Dereceli, Sınırlı Mimari Proje Yarışması” sonucunda, 8 mimarlık bürosu davet edilmiş, yarışmaya katılan 7 mimarlık bürosu arasından Y.E.G. Mimarlık Müşavirlik Ticaret Limited Şirketinin hazırlamış olduğu proje jüri değerlendirmesine göre; gelişmeye açık olması, şehir trafiğinden çekilme mesafesi, manzara ve yön oryantasyonu, yapılar arasında kullanılmış olan sokakların sağladığı dış mekan başarısı, yapı ve yeşil alan dengesinin başarıyla korunması, otopark yerleşimi ve arazinin eğimine uygun yerleşim yapılmış olması özellikleri nedeniyle diğer önerilerden daha başarılı bulunarak birinci seçilmiş ve TRT Sitesinin Proje Müellifi olmuştur. Yarışma sonrasında onaylanan yerleşim planı Ek-3’de gösterilmektedir

3.5. Günümüzde TRT Sitesi

Yarışmaya katılan yedi projeden birincilik ödülünü kazanan, Y.E.G. Mimarlık Müş. Tic. Ltd. Şti.nin hazırladığı proje jüri tarafından olumlu bulunmuş ve özellikle mikro-klima imkânı ve kompakt düzeni sağlayan bir proje olmasının önemi tutanaklarda vurgulanmıştır. Gelişmeye açık olması, şehir trafiğinden çekilme mesafesi, manzara ve yönlenmesi, yapılar arasında kullanılan sokakların sağladığı dış mekân başarısı, yapı ve yeşil alan dengesinin başarıyla korunması, otopark yerleşimi ve arazinin eğimine uygun yerleşim yapılmış olması özellikleri nedeniyle diğer önerilerden daha başarılı bulunmuştur (TRT, 1982).

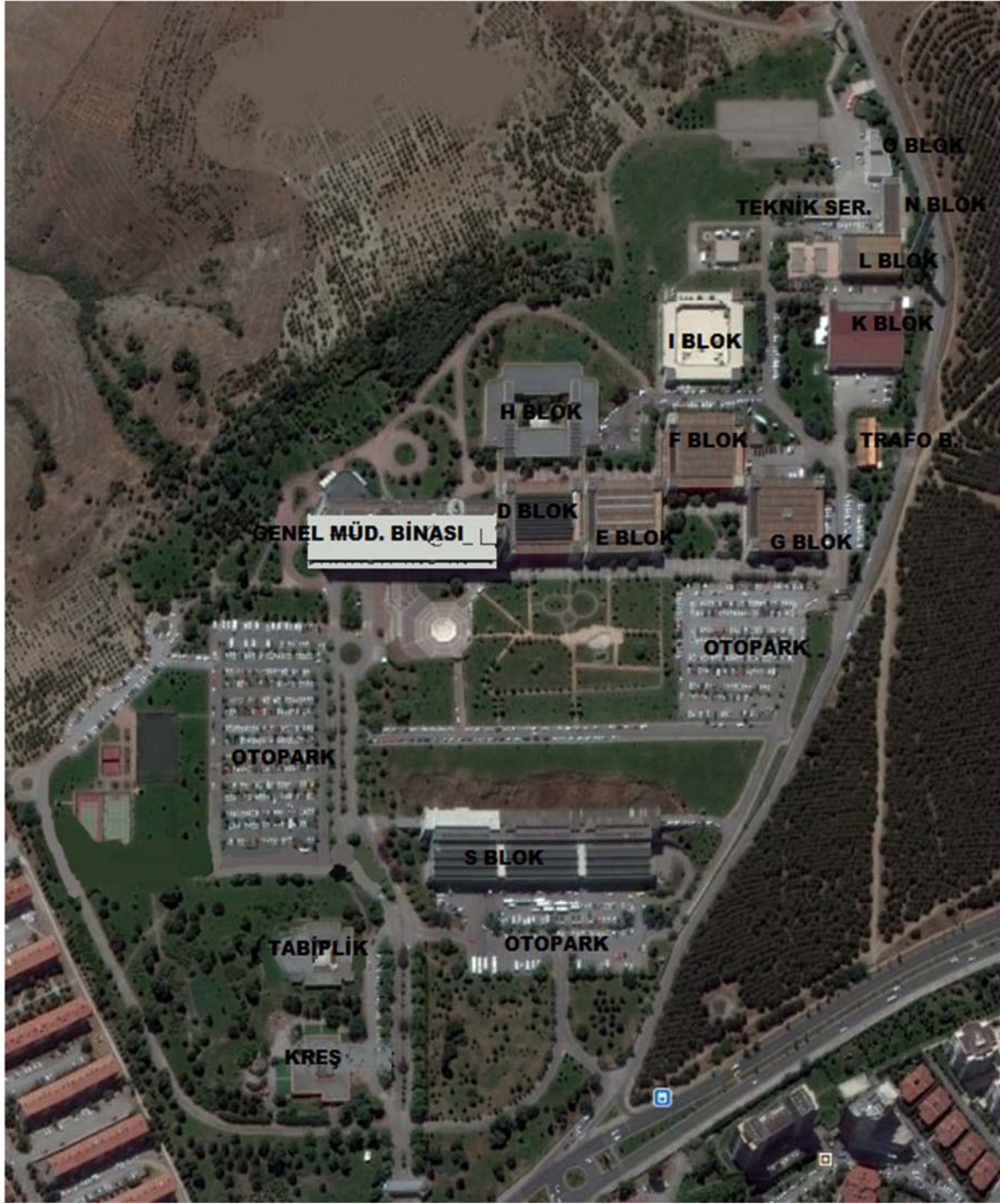
TRT Sitesi için istimlak edilmiş olan 451.940 m² arsa üzerinde yapımı tamamlandığında toplam inşaat alanının yaklaşık 143.729 m² olacağı düşünülmüştür (TRT, 1982). Hem uygulama projeleri hem de yapım aşamasındaki inşaat süreci yarışma öncesinde belirlenmiş olan ve Tablo 1’de gösterilen etaplandırmaya uygun şekilde devam etmiştir.

1. ve 2. Etap projelerinin tamamı 1985 yılında tamamlanmıştır. 1. ve 2. Etap inşaatıyla 3. Etap 1/200 proje çalışmaları birlikte yürütülmüş ve 1990 yılında 2 etap hizmete açılmıştır. Bununla beraber projeleri tamamlanan 3. Etap inşaatı başlamamış 1998 yılında 2. kısmın da bitirilmesiyle inşaat süreci tamamlanmıştır. TV Stüdyo Merkezi’nin inşaat alanı küçültülecek şekilde proje çalışmaları yapılmış ancak onay alınamayarak yapım süreci

başlatılamamıştır. Radyo Stüdyo Merkezi ve 10.500 m2 alanlı (15 blokta toplam 29 adet daire olan) Hizmet Evlerinin inşaatı ise bugün için düşünülmemektedir.

Çizelge 3.2. Etaplandırılmış birimler ve yapım yılları (TRT,2017)

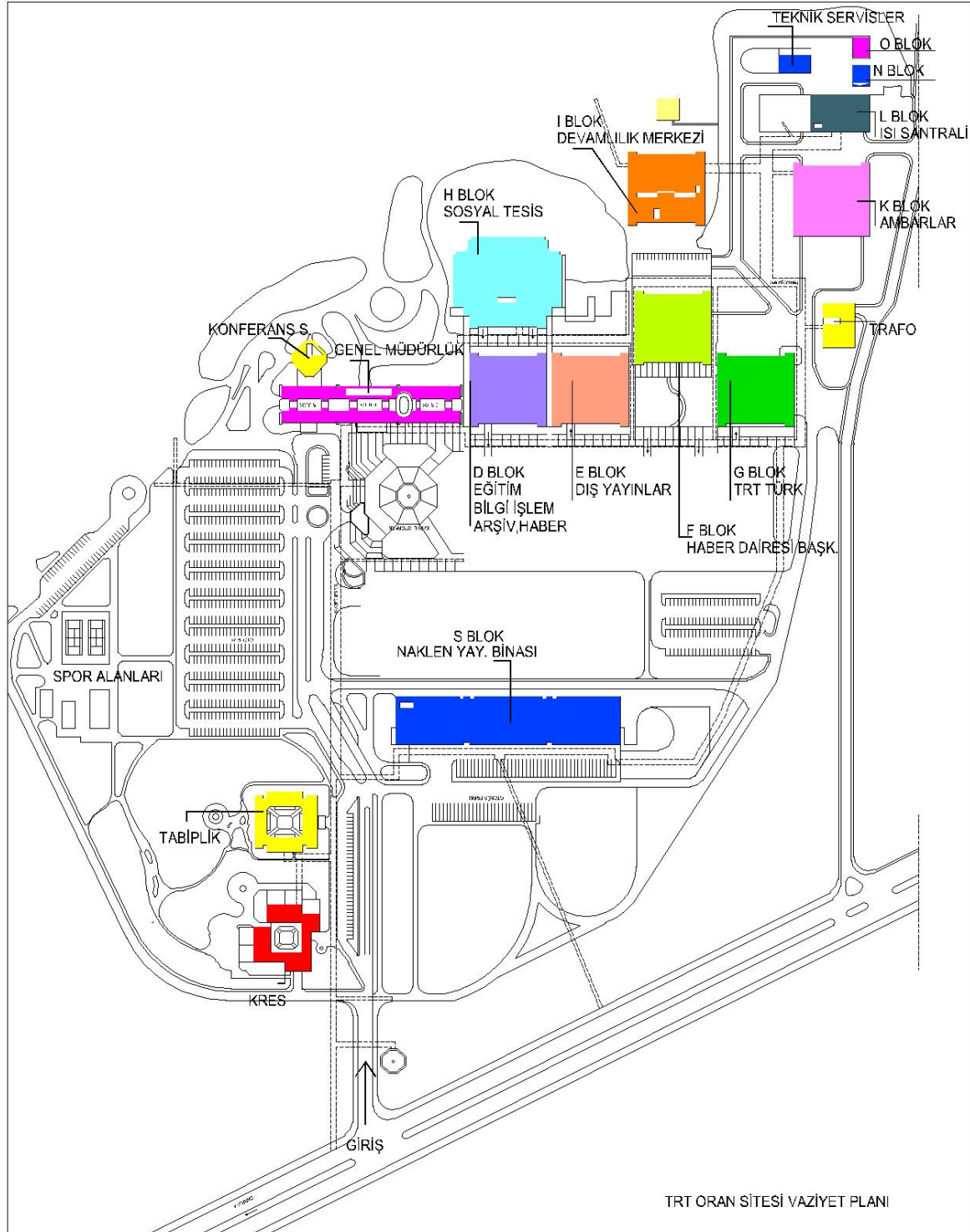
1. Etap (1985)	Genel Müdürlük, Sosyal Tesisler, Teknik Tesisler
2. Etap (1990)	Eğitim Merkezi, Dış Yayınlar, Araştırma İmalat Dairesi, Haber Merkezi
3. Etap (1998)	Radyo ve TV Stüdyoları ile Lojman Binaları

Şekil 3.2. TRT sitesi hava fotoğrafı (Google Earth, 2017)

TRT Sitesi'nin günümüzde hâlen kullanılmakta olan yerleşimi Şekil 3.2.a'da hava fotoğrafı, Şekil 3.2.b'de ise bir şemayla gösterilmiştir. Yarışma sonrasında elde edilen projedeki Stüdyo 2. Kısım ve Lojmanlar hariç tüm birimler Şekil 3.1.a ve Şekil 3.1.b'de görüldüğü gibi Turan Güneş Bulvarı üzerinden Oran Sitesi'ne giriş kapısından sonra sol tarafta Kreş ve Tabiplik daha sonra sağda Naklen Yayınlar Binası ileride büyük otoparklar

ile açık spor alanları yer almaktadır. Genel Müdürlük Binası ile diğer birimlerin bulunduğu Ofis binaları arazinin en tepe noktasında bulunmakta olup Isı Merkezi ve teknik hacimlerin yer aldığı kısımlar ise girişe uzakta ve arazinin daha alt kotlarında konumlandırılmıştır.

Şekil 3.3. TRT oran sitesi vaziyet planı (Öztürk Çiçek,2017)

Ancak tüm etaplarının tamamlanmasına kadar geçen 17 yıllık süreç içinde bile değişen ihtiyaçlar, mekânsal değişimleri/dönüşümleri zorunlu kılmıştır. Örneğin; 1990 yılı içinde, 1. ve 2. Kısım projelerinde yapılan bir revizyonla TV Devamlılık Merkezinin ayrı bir yapıda toplanmasına ve bir reklam düzenleme ünitesiyle birlikte yeniden tasarlanmasına karar verilmiştir. 1991 yılında, TV Devamlılık Stüdyoları ve Reklam Düzenleme Ünitesi'nin revizyon projesi tamamlanarak inşaatına başlanmış, ancak finansman sıkıntısı nedeniyle 1992 yılında inşaat durdurulmuştur. Yayın teknolojilerindeki gelişmeler nedeniyle, 1996 yılında Reklam Düzenleme Ünitesi'nin yapımından vazgeçilerek projenin kullanım alanı 10.584 m²den 7.175 m²ye küçültülmüş, yeniden hazırlanan revizyon projesine göre, 1997 yılında ikmal inşaatına başlanmış ve TV Devamlılık Merkezi 1999 yılında tamamlanmıştır (Resim 3.2).

Resim 3.3. TRT devamlılık merkezi (Öztürk Çiçek, 2017)

1997 yılında, özel radyo-televizyon kuruluşlarının yayına başlamasıyla, TRT kurumu ihtiyaçlarının yeniden değerlendirilmesi gündeme gelmiş olup, daha önce inşa edilmemiş olan 72.336 m² TV Stüdyo 2. Kısım projesinin küçültülmesi ile inşa edilmesine karar verilmiştir. Önce 1998 yılında 32.500 m² olarak, daha sonra 2000 yılında 27.049 m² olarak proje revizyonu hazırlanmış ve son olarak, değişen ihtiyaçlar doğrultusunda Proje Müellifi ile 20.11.2008 tarihinde yapılan sözleşmeye göre, 2010 yılında TV Stüdyo 2. Kısım projesi tekrar revize edilmiş ve 45.736 m² olarak yeniden hazırlanmıştır. TV Stüdyo 2. Kısım maddi sıkıntılar nedeniyle günümüzde halen tamamlanamamış ve halen bir çoğu kiralık olan binalarda stüdyo ihtiyacı karşılanmaktadır.

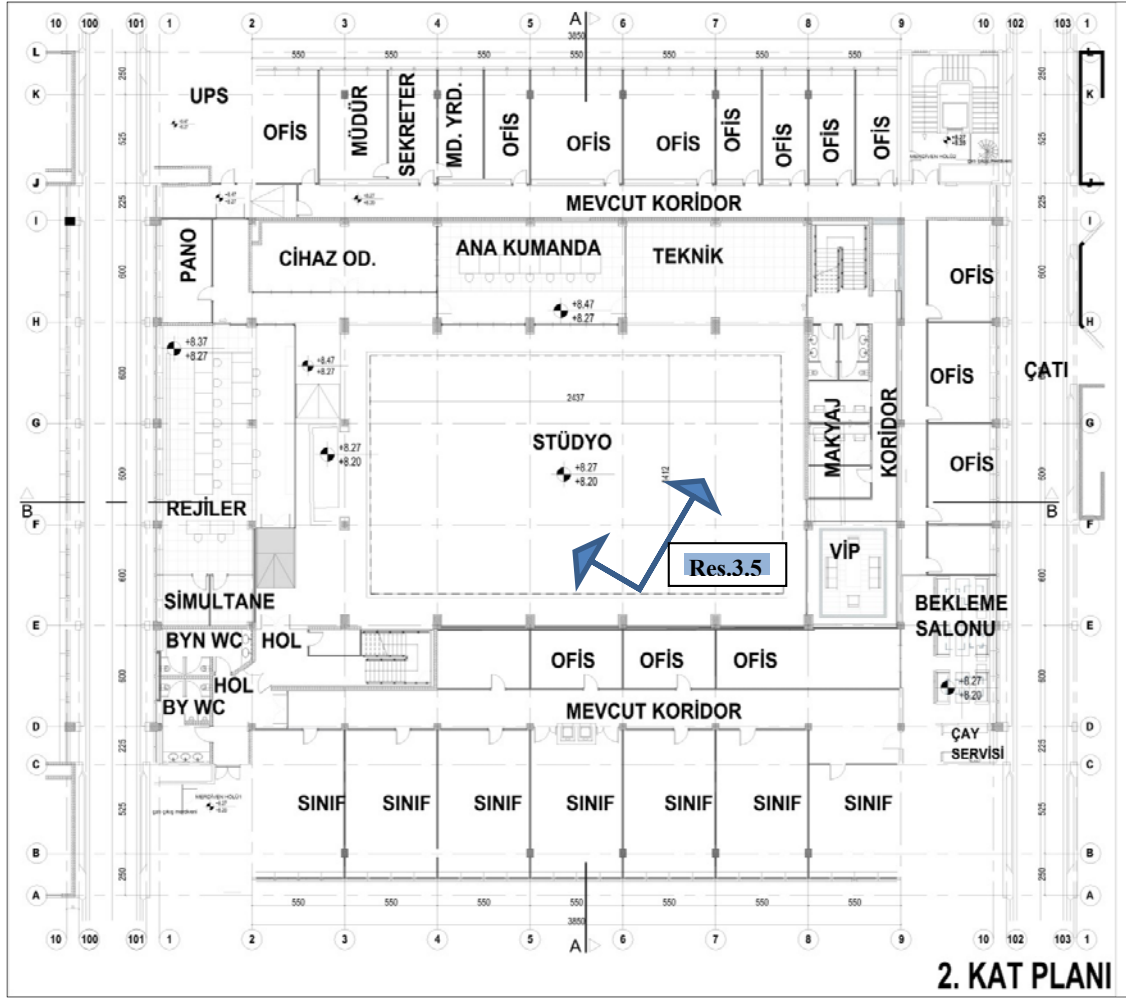
TRT, yapım aşamasında olduğu gibi bundan sonraki süreçte de tüm dünyada yayıncılık teknolojisinin hızlı değişimi sebebiyle, yayıncılık dünyasında gündemi takip edebilmek için sürekli kendini geliştirmek ve yenilemek zorunda kalmıştır. Günümüzün değişen koşulları doğrultusunda farklı mekan ihtiyaçları doğmaktadır. Bu doğrultuda TRT Sitesi içinde ilk yapıldığında farklı amaçlarla kullanılan bazı mekanlarda işlev değişiklikleri ile bazılarında ise işlev değiştirmeden yenilemeler yapılmıştır. Bunlardan bazıları detaylı olarak aşağıda açıklanmıştır;

TRT haber stüdyosu tadilatı (2012)

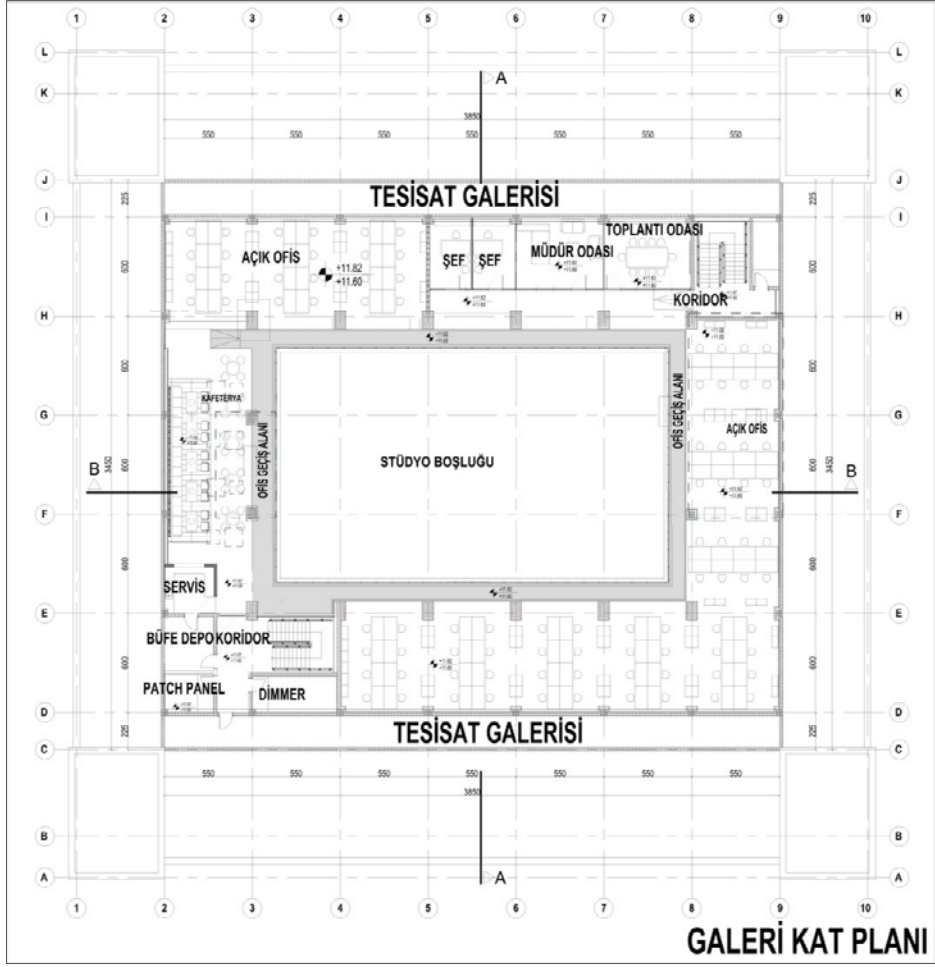
2000’li yıllarda özel haber kanallarının açılmaya başlamasıyla beraber Türkiye’de Haber yayıncılığı ihtiyaçları değişmiş ve TRT Kurumu da Haber kanalını 2010 yılı itibariyle yayına açmıştır. Bu doğrultuda TRT Haber kanalı için Stüdyo Merkezi oluşturulması ihtiyacı doğmuş ve eğitim dairesi başkanlığının kütüphanesi önce başka bir binaya taşınmış sonrasında o kısım revize edilerek stüdyoya dönüştürülmüştür. 2012 yılında tadilatı yapılan eski kütüphane günümüzde TRT Haber yayınlarının yapıldığı stüdyo olarak işlevine devam etmektedir.

Resim 3.4. Eğitim dairesi başkanlığı kütüphanesi (TRT, 2012)

Şekil 3.4. TRT Haber Stüdyosu Stüdyo Katı Planı (Öztürk Çiçek, 2017)

Şekil 3.5. TRT Haber Stüdyosu Galeri Kat Planı (TRT, 2017)

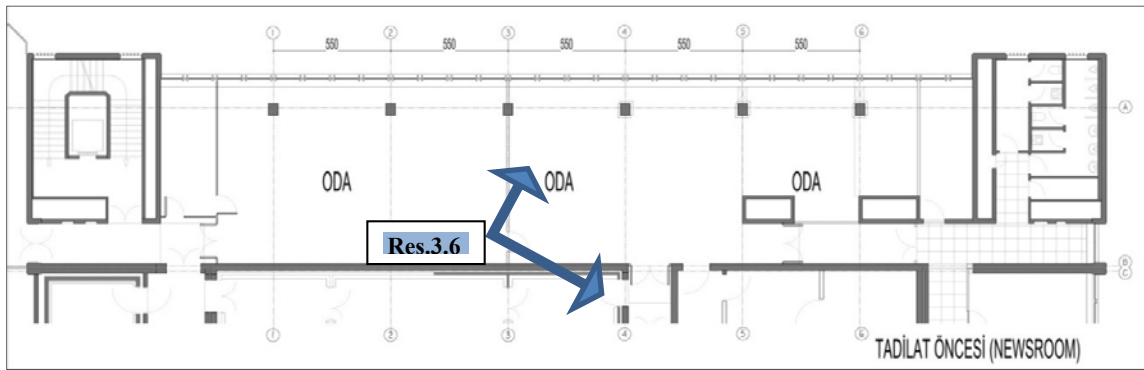

Resim 3.5. Haber merkezi stüdyosu (Eski kütüphane) (TRT,2017)

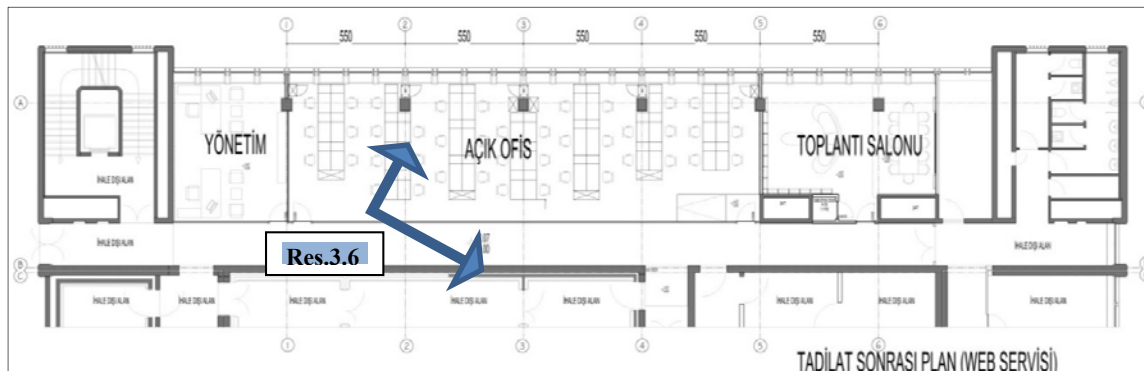
TRT haber ve spor yayınları dairesi başkanlığı web servisi açık ofis tadilatı (22.07.2014)

TRT Haber ve Spor Yayınları Dairesi Başkanlığı tarafından, daha önce newsroom olarak kullanılan mekanın web hizmetleri için açık ofis, yönetici odası ve toplantı-dinlenme odası olarak tekrar düzenlenmesi talep edilmiş olup ihtiyaçlar doğrultusunda yeni mekanlar oluşturulmuştur.

Mevcut halinde alçıpan bölme duvarla ayrılmış olan iki çalışma ofisi birleştirilerek 42 kişilik açık ofis kurgulanmıştır. Cam bölme duvar ile yeni oluşturulmuş koridordan ayrılmış olan açık ofiste yerde yükseltilmiş döşeme ve üzeri halı kaplama kullanılmış, kat yüksekliğini azaltmamak için asma tavan yapılmamış, tesisatın açıkta gittiği modern ve aydınlık çalışma mekanları tasarlanmıştır.

Şekil 3.6. Eski Newsroom tadilat öncesi planı (Öztürk Çiçek, 2017)

Şekil 3.7. Eski Newsroom tadilat sonrası planı (Öztürk Çiçek, 2017)

ESKİ

YENİ

Resim 3.6. Eski newsroom ve Yeni web servisi fotoğrafları (TRT, 2017)

TRT O blok verici işletmeleri laboratuvarı tadilatı (30.10.2014)

TRT Verici İşletmeleri Dairesi Başkanlığı'nın N Bloкта bulunan mevcut laboratuvarını "Araç Bakımevi" olarak kullanılan O Blok'a yerleştirmek için tadilat yapılmış ve eski Araç Bakımevi laboratuvara dönüştürülmüştür (TRT, 2014). Şekil 3.3 ve Şekil 3.4'de gösterilmiş olan mevcut planda araç bakımevi ve ıslak hacimlerinin, Şekil 3.6. ve Şekil 3.7'de gösterildiği şekilde; atölye, ofisler, mutfak ve ıslak hacimlerinin bulunduğu mekanlara dönüştürülmüştür. Şekil 3.5'deki kesitlerde görüldüğü gibi araç bakımevi olarak kullanılan alanın tavan yüksekliği 5.74 cm'dir. Bakımevi mekanlarındaki mevcut mazgallar ve hidroliklerin olduğu boşluklar tadilat sonrasında doldurularak zeminler tek kota getirilmiş ve buralarda çelik konstrüksiyonla asma kat tasarlanmıştır (Şekil 3.8). Bu kata çıkılan çelik bir merdiven düşünülmüştür. Genel olarak ofisler asma katta ve alüminyum cam bölmeli olarak tasarlanmıştır. Bu ofislerin arka cephesine statik elverdiği şekilde yeni pencereler açılmıştır. Yer kaplaması olarak ofislerde karo halı, depo ve atölye mekanlarında ise epoksi yer kaplaması kullanılmıştır (Resim 3.9).

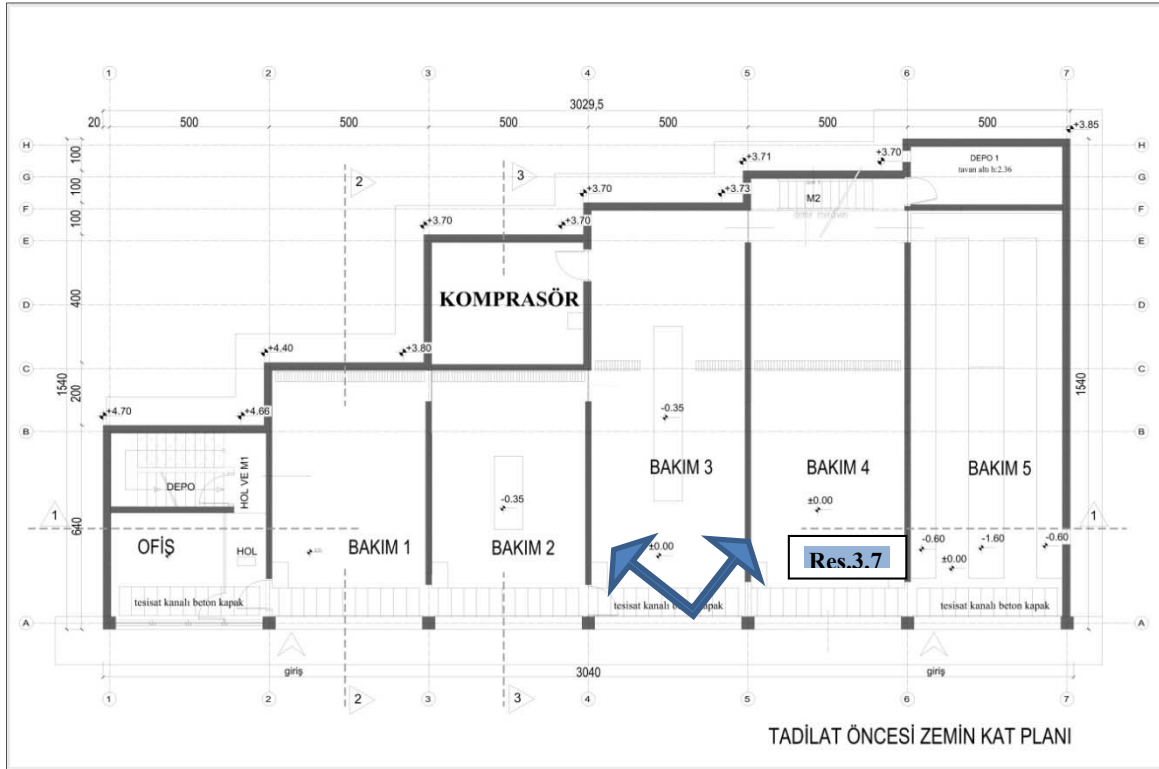
ESKİ

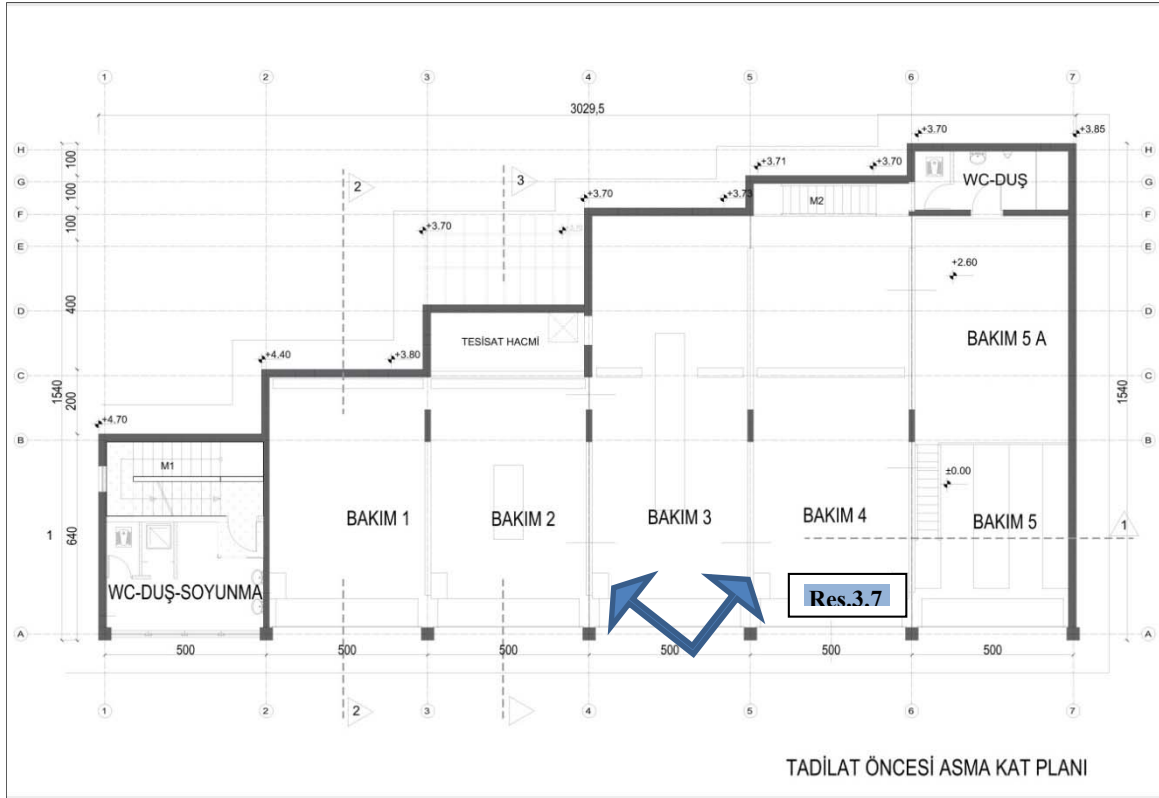
YENİ

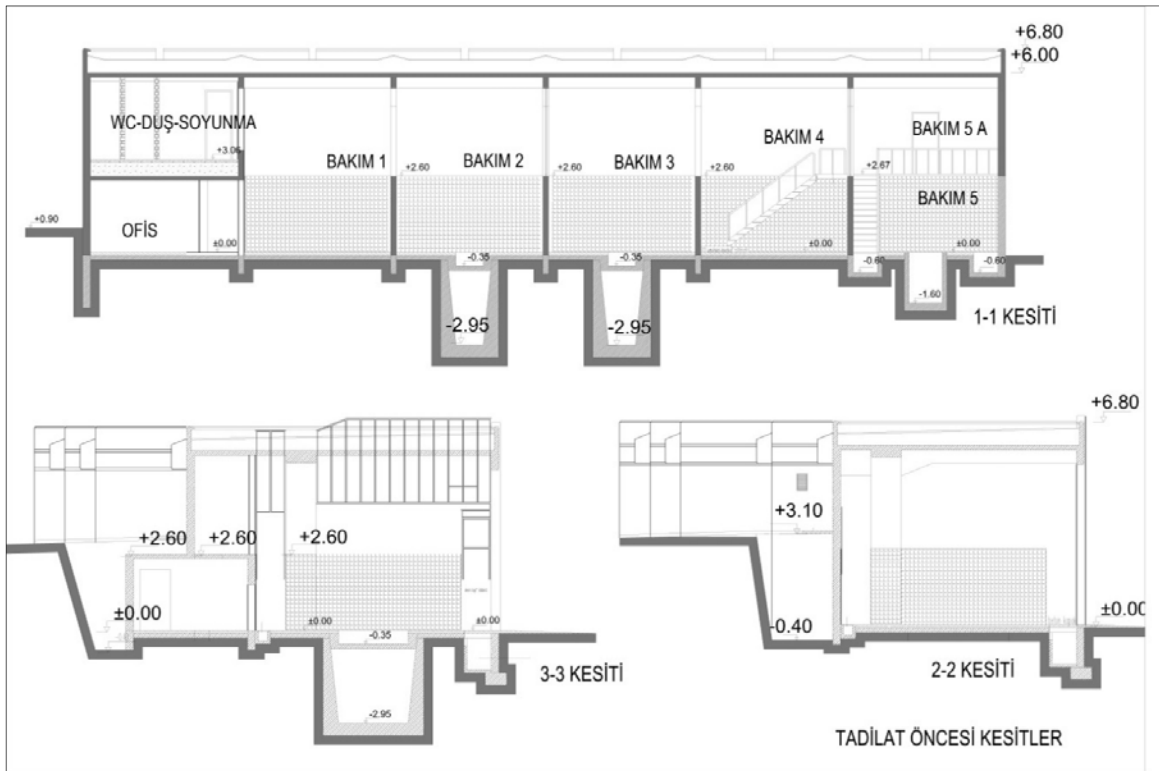
Resim 3.7. O blok eski ve yeni fotoğrafları (Öztürk Çiçek, 2017)

Şekil 3.8. O blok tadilat öncesi zemin kat planı (Öztürk Çiçek, 2017)

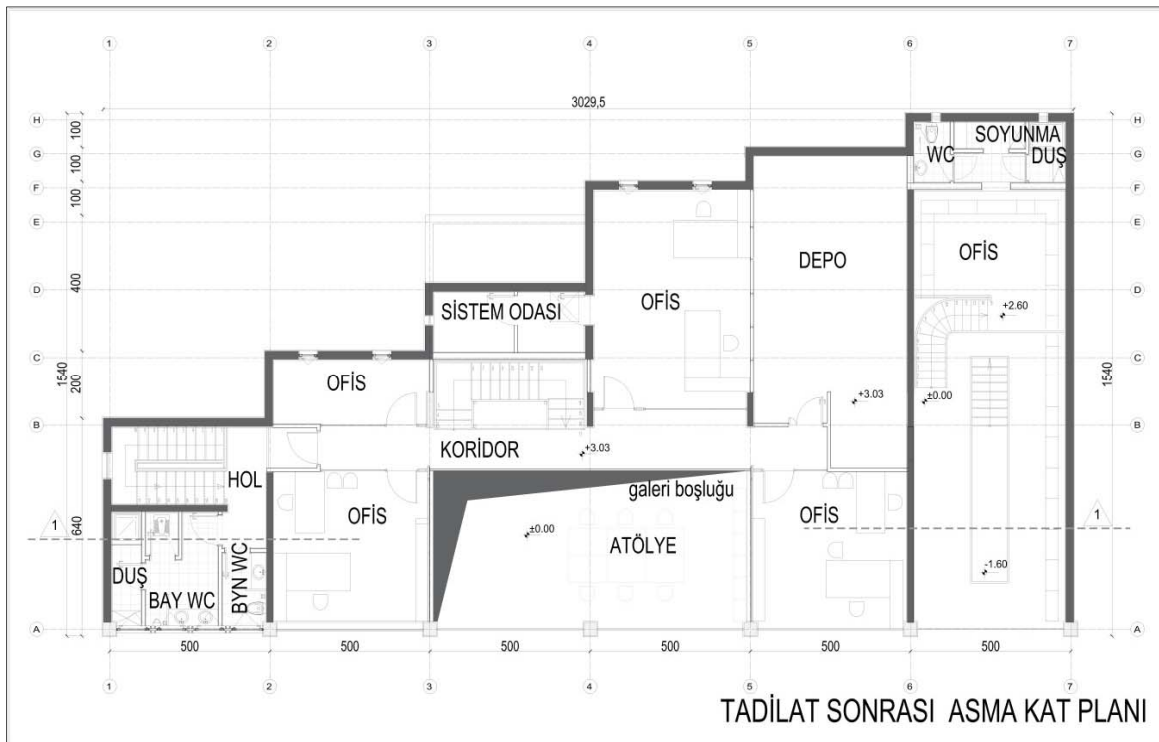
Şekil 3.9. O blok tadilat öncesi asma kat planı (Öztürk Çiçek, 2017)

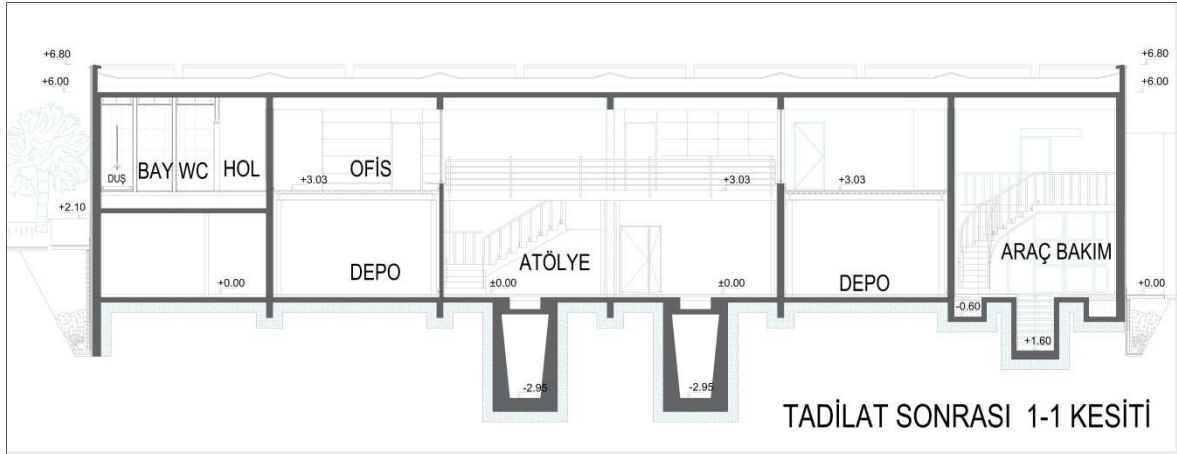
Şekil 3.10. O blok tadilat öncesi kesitler(Öztürk Çiçek, 2017)

Şekil 3.11. O blok tadilat sonrası zemin kat planı (Öztürk Çiçek, 2017)

Şekil 3.12. O blok tadilat sonrası asma kat planı (Öztürk Çiçek, 2017)

Şekil 3.13.O blok tadilat sonrası 1-1 kesiti (Öztürk Çiçek, 2017)

TRT 1 kanal koordinatörlüğü C blok 8. kat ofis tadilatı (09.03.2015)

“TRT 1 kanal koordinatörlüğü ofislerinin ve makam odalarında geniş kapsamlı ve detaylı bir tadilat planlanmıştır. Mevcut ofislerin plan şeması değiştirilmeden tamamen yenilenmesini içeren tadilat alanı toplam 683 m²’dir” (TRT, 2015).

Eski ofislerin modern çalışma alanlarına döndürülmesi amacıyla tasarımlar yapılmıştır. Döşeme kaplaması PVC, duvarlar ve tavan plastik boya olup yeni tasarımda döşemeler halı kaplama, duvarlar ahşap kaplama ve tavanlarda kısmi asma tavan olacak şekilde planlanmıştır. “Odalarla koridor arasındaki bölmeler tamamen cam ile kapatılarak daha şeffaf ve aydınlık çalışma mekanları oluşturulmuştur. Mevcut koridorlarda bulunan alüminyum asma tavan yerine petek asma tavanlar yapılacak, döşemeler granit seramik kaplanacak duvarlarda ise farklı renklerde ahşap kaplamalar kullanılarak daha modern mekanlar oluşturulacaktır.” (TRT, 2014). Proje tamamlanmış olup maddi sıkıntılar nedeniyle yapım aşamasına geçilememiştir.

ESKİ

YENİ

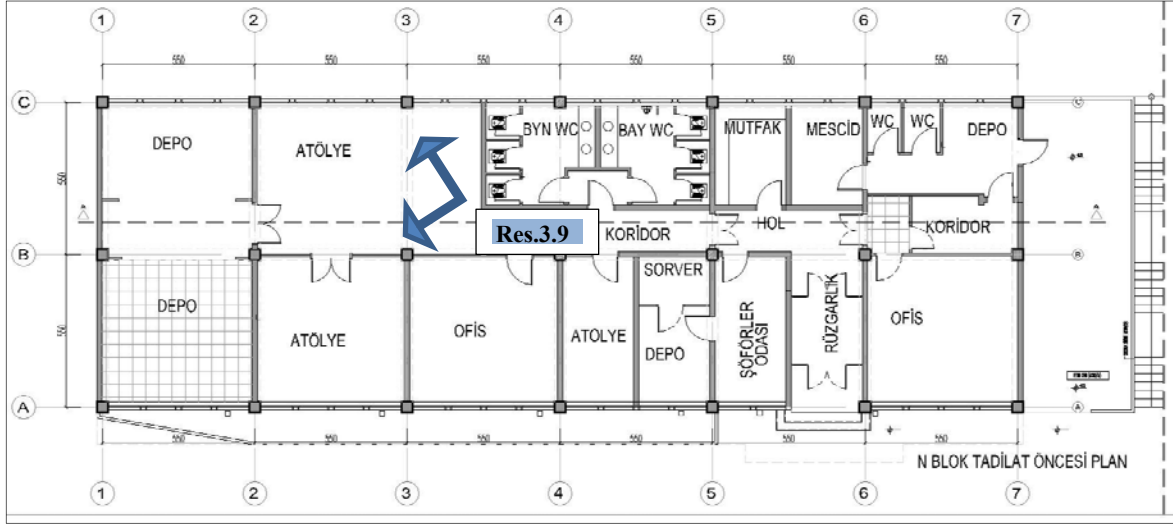

Resim 3.8. C blok 8. kat eski ve yeni koridor görseller (Öztürk Çiçek, 2017)

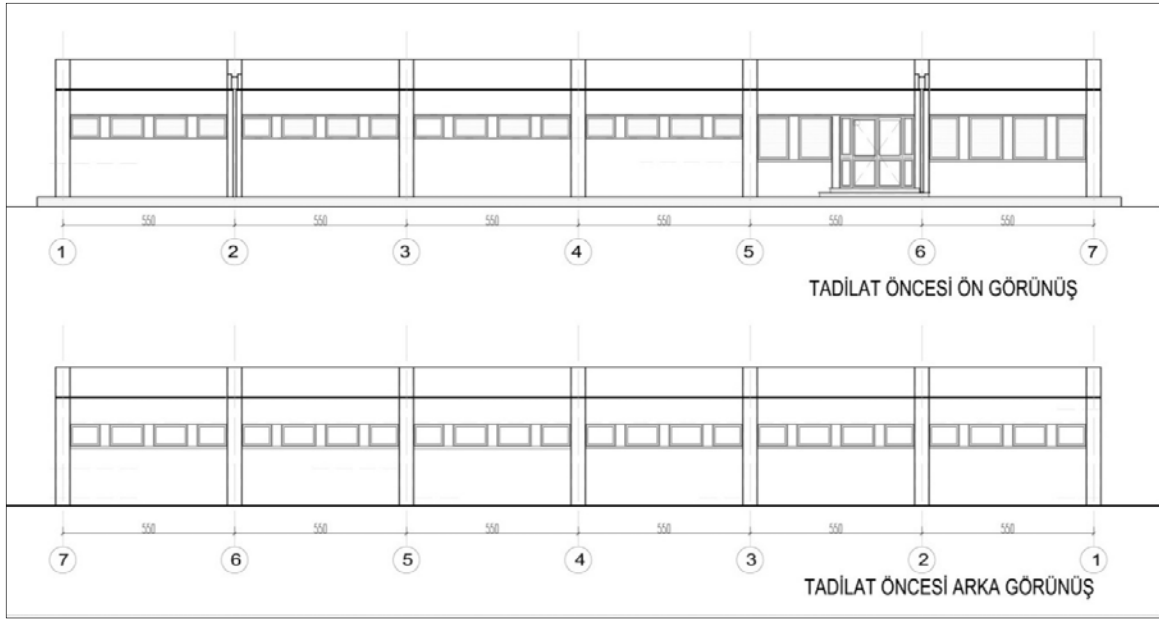
TRT N blok tadilatı (23.03.2015)

“TRT Kurumu Oran Sitesi içerisindeki Verici Laboratuvarlarının bulunduğu N Bloğun yenilenmesi için geniş kapsamlı ve detaylı bir tadilat planlanmıştır. Mevcut ofis ve atölyelerin tamamen yenilenerek çalışma ofislerinin bulunduğu bir Daire Başkanlığı’na dönüştürülmesini içeren tadilat alanı toplam 380 m² dir” (TRT, 2015).

N Blok içerisinde bulunan mevcut iç duvarların tamamına yakını yıkılmış ve yeni bir şema oluşturulmuştur. Yeni tasarlanmış olan planda; 1 adet Başkan Odası, 1 adet toplantı odası, 2 adet Başkan Yrd. Odası, 1 adet sekreter, çalışma ofisleri ile ortak alanlar (arşiv, tuvaletler ve mutfak) düşünülmüştür. Modern ve kaliteli çalışma alanları oluşturmayı amaçlamış olan tadilatın ofislerinde yerler seramik, tavanlar akustik tavan, duvarlar duvar kağıdı ile kaplanmış olup koridora bakan kısımları camlı bölme panellerden tasarlanmış olup daha ferah mekanlar elde edilmiştir.

Şekil 3.14. N blok tadilat öncesi kat planı (Öztürk Çiçek, 2017)

Şekil 3.15. N blok tadilat öncesi görünüşler (Öztürk Çiçek, 2017)

Dış cephedeki mevcut küçük pencereler büyütülerek ofislerde daha aydınlık mekanlar oluşturulması planlanmıştır (Şekil 3.10, Şekil 3.12). Yağmur olukları, binanın tretuvarı ile cephe boyası da değiştirilerek dış cephenin de yenilenmesi sağlanmıştır. Verici İşletmeleri Dairesi Başkanlığı için hazırlanan projedeki ofisler büyüklük olarak yetersiz kalınca koridor devam ettirilerek teras üzerine prefabrik bir yapı eklenmiş ve buraya da diğer kısımla aynı malzemeler kullanılarak iki adet ofis inşa edilmiştir.

ESKİ

YENİ

Resim 3.9. N blok ofis eski ve yeni fotoğrafları (Öztürk Çiçek, 2017)

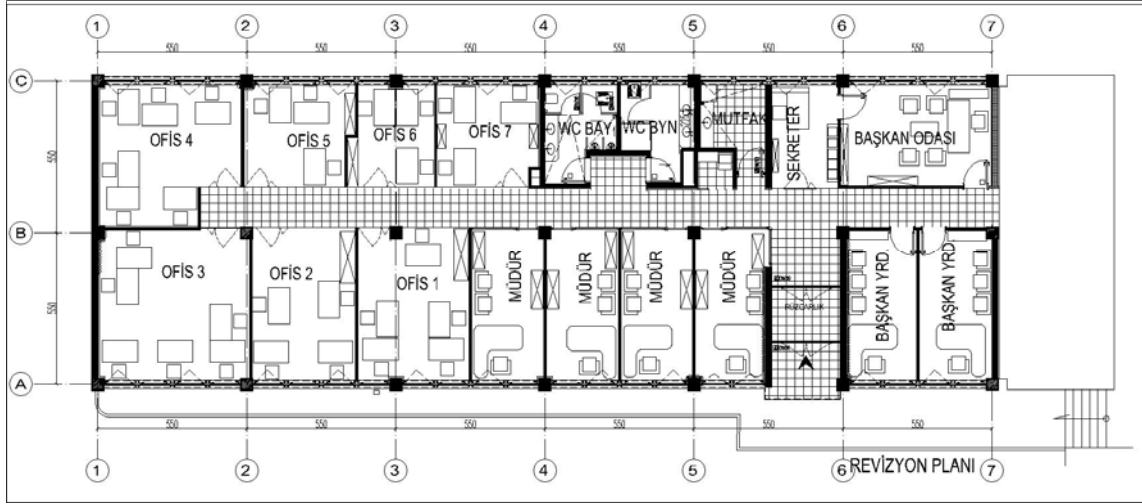
ESKİ

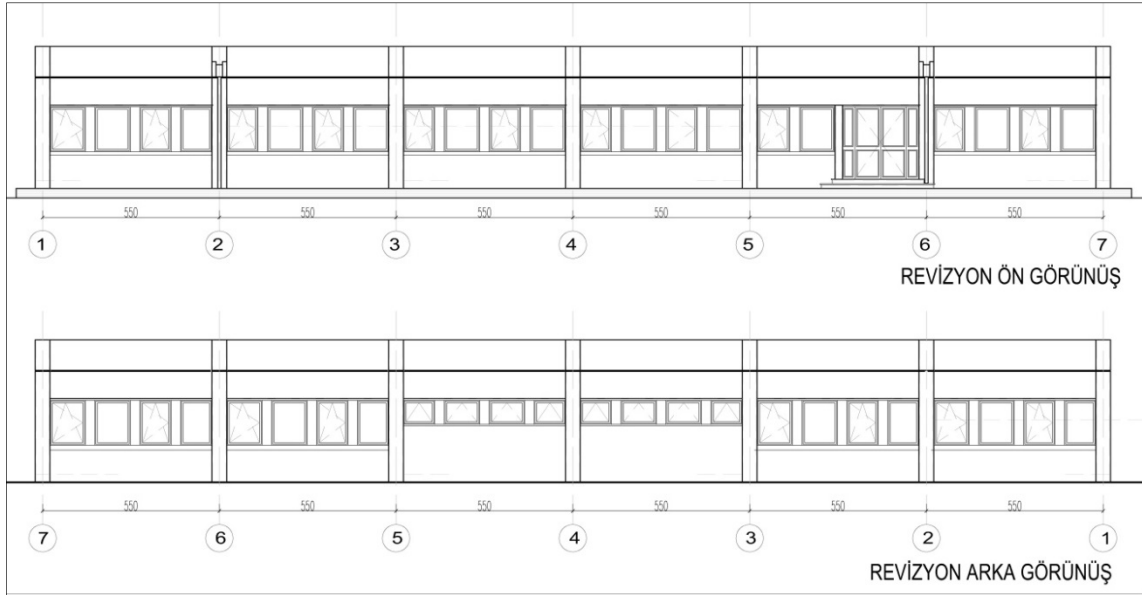
YENİ

Resim 3.10. N blok koridor eski ve yeni fotoğrafları (Öztürk Çiçek, 2017)

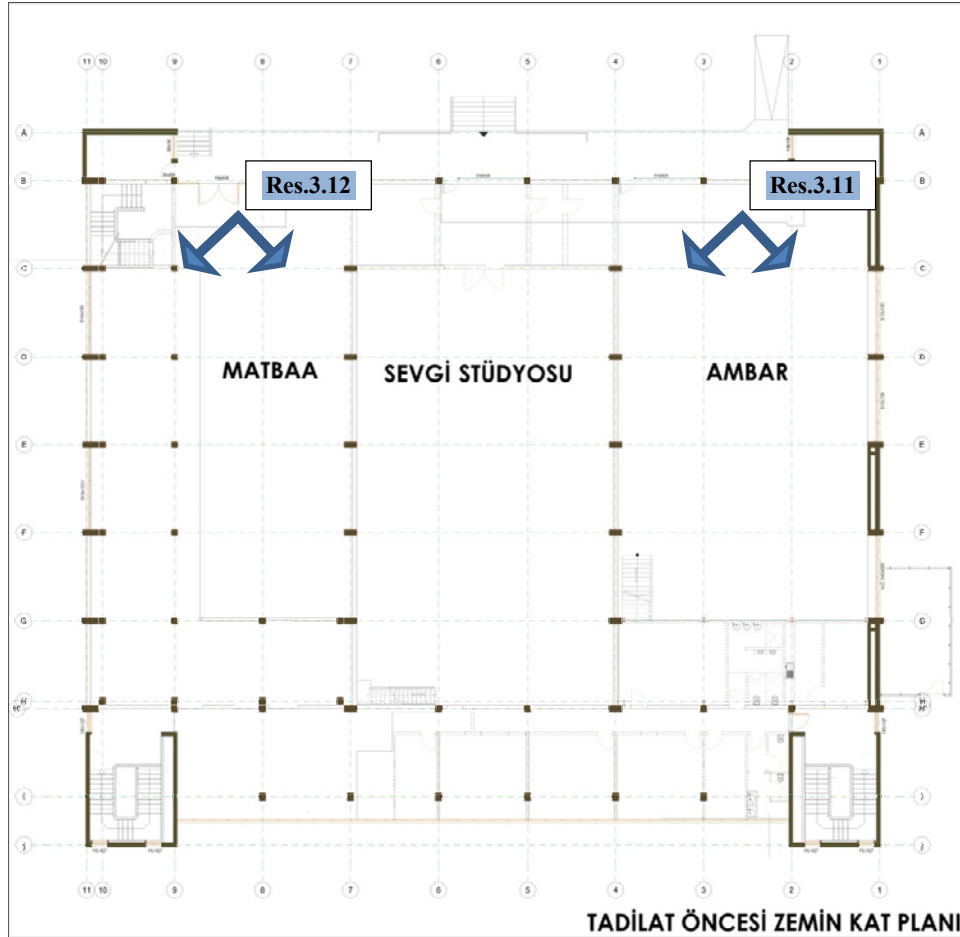
Şekil 3.16. N blok tadilat sonrası kat planı (Öztürk Çiçek, 2017)

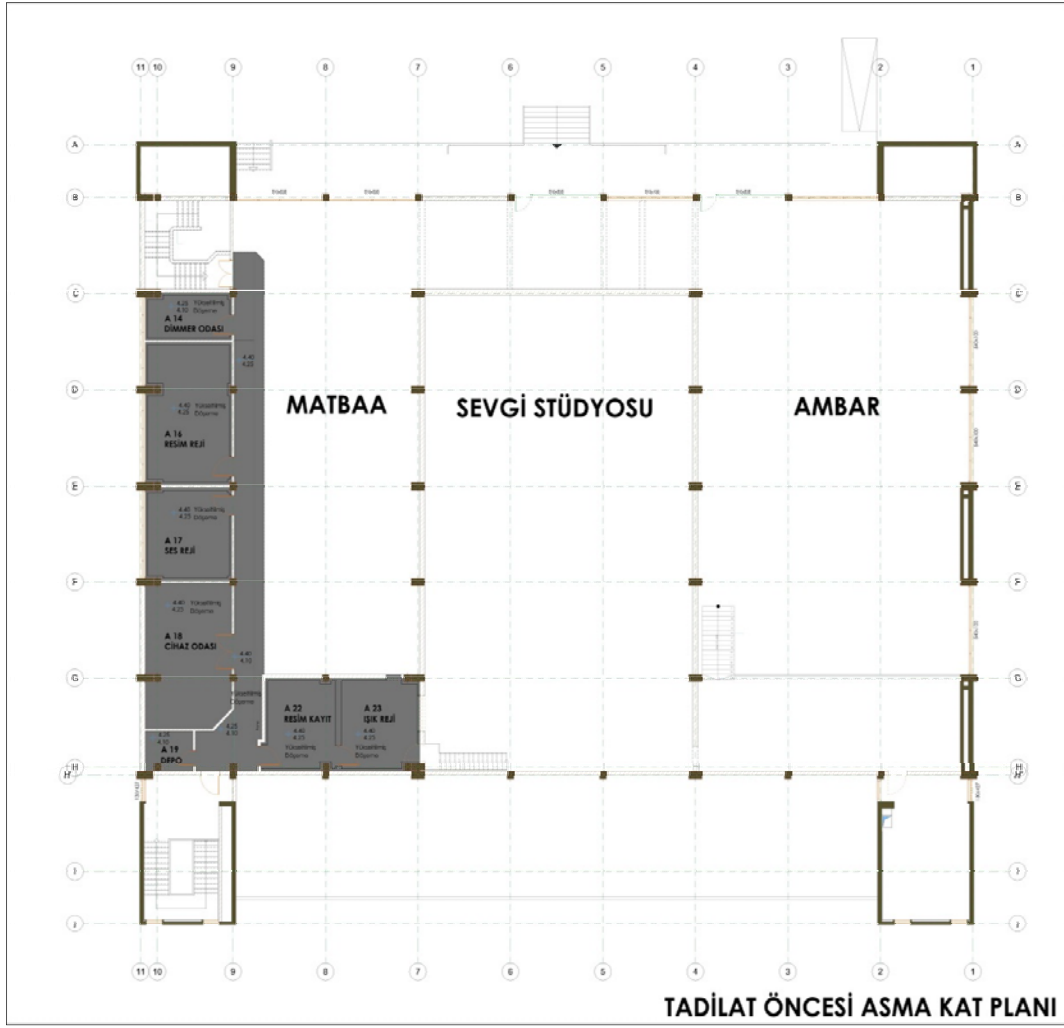
Şekil 3.17. N blok tadilat sonrası görüşler (Öztürk Çiçek, 2017)

TRT K bloğun stüdyoya dönüştürülmesi (12.08.2015)

TRT Kurumu Oran Sitesi yarışma sürecinde tasarlanmış olan Stüdyolar binasının halen inşa edilememiş olması kurumun kiralık binalarda çekimler yapma zorunluluğunu doğurmuştur. Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfı'na ait olan ve TRT tarafından 49 yıllığına kiralanmış bulunan Arı ve Orkut Stüdyoları aktif olarak kullanılmaktaydı. Ancak bu stüdyoların kiralama süresi 01/01/2017 tarihinde sona ermiş olduğundan ve daha sonrasında da 6 ay içinde yıkılması planlandığından, TRT yönetimi yüklü kira bedellerini de yeniden ödememek amacıyla K Bloкта bulunan Ambar ve Matbaa'nın stüdyoya dönüştürülmesi ile Sevgi Stüdyosunun yenilenmesi amacıyla oldukça geniş kapsamlı bir tadilat planlanmıştır.

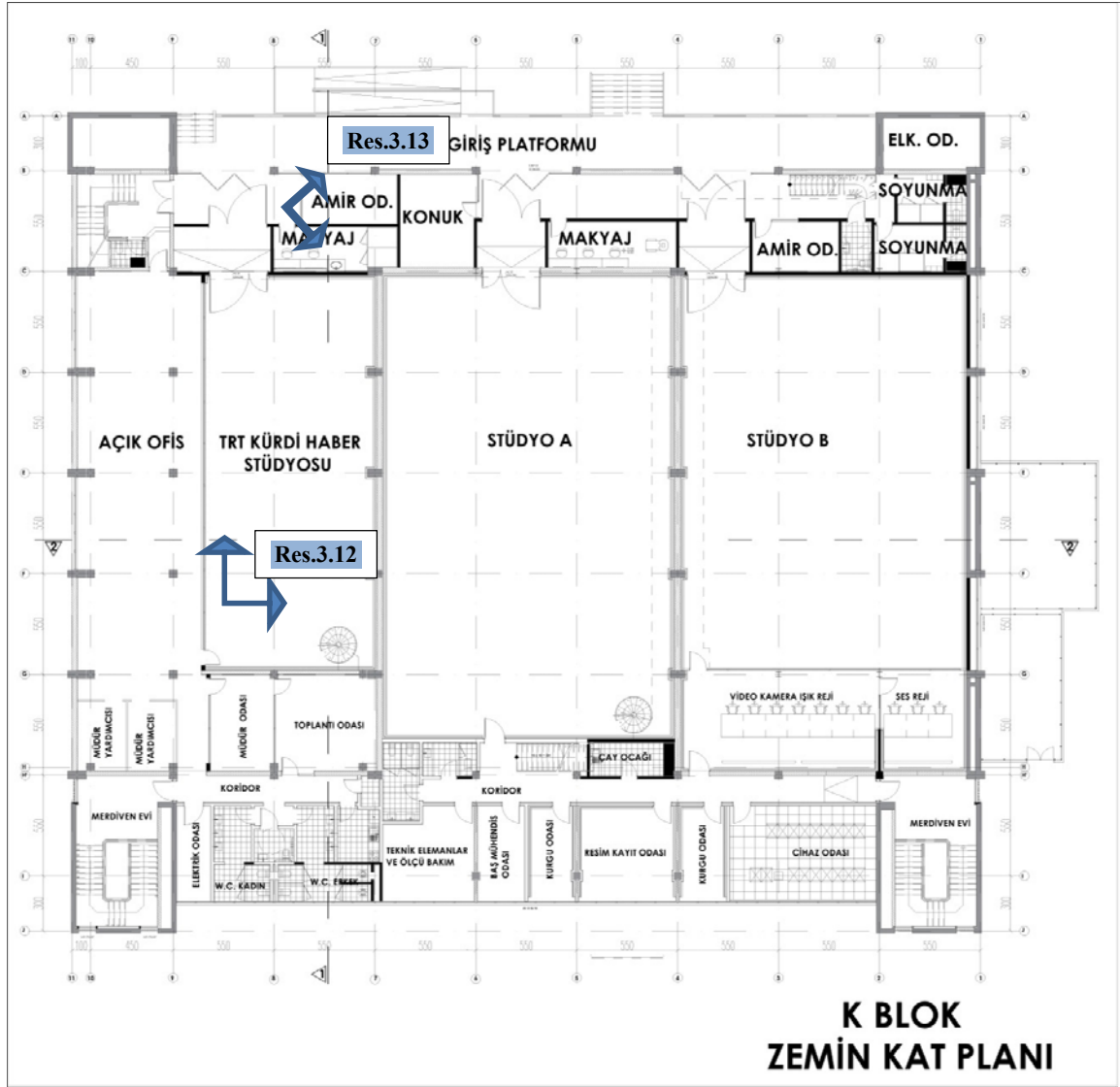

Şekil 3.18. K blok tadilat öncesi zemin kat planı (Öztürk Çiçek, 2017)

Şekil 3.19. K blok tadilat öncesi asma kat planı (Öztürk Çiçek, 2017)

Tadilat öncesinde zemin katta Ambar, Matbaa ve Sevgi Stüdyosu'nun çekim platosu bulunmaktadır. Asma katında ise Sevgi Stüdyosu'na ait Reji Odaları yer almaktadır. Sevgi Stüdyosu ile Reji Odaları çelik bir merdiven ile birbirine bağlanmıştır. Yapı içerisinde düşey sirkülasyon 4 köşesinde yer alan merdivenlerle sağlanmaktadır. (Şekil 3.13, Şekil 3.14). Binanın bodrum katları ambar ve ambarlara ait ofisler olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3.20. K blok tadilat sonrası zemin kat planı (Öztürk Çiçek, 2017)

Tadilat sonrasında Ambar alanı yerine TRT Kürdi'nin kullanacağı bir haber stüdyosu ve teknik alanları, Matbaa alanı yerine de çok amaçlı bir stüdyo tasarlanmış olup Sevgi Stüdyosu ise seyircili stüdyo olarak yenilenmiştir. Toplam tadilat alanı 2900 m'dir. K Bloğun bulunduğu alan büyüklük olarak incelendiğinde 3 Adet stüdyo için yeterli olmadığı tüm teknik alanların ve stüdyoların minimal ölçülerde çözümlendiği gözlemlenmektedir. TRT'nin stüdyo ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla ihtiyaç programı yönetim tarafından belirlenerek zorunlu çözümlerler ortaya çıkarılmıştır.

Eski matbaa alanı; 1 adet Stüdyo (180 m2), 4 adet ses kayıt odası, 4 adet kurgu odası, 1 adet simültane odası, 1 müdür, 2 Müdür Yardımcısı, 62 kişinin aynı anda çalışabileceği açık ofisler ve ortak alanlar olacak şekilde tasarlanmıştır (Resim 3.15). Sevgi stüdyosunun

mevcut rejı odaları TRT Kürdi Haber Stüdyosu için kullanılmıştır. Eski Sevgi Stüdyosu yenilenmiş ve bu stüdyo için yeni teknik hacimler planlanmıştır. 3. Stüdyo Ambar kısmında çözümlenmiştir. Bu kısım ile Sevgi Stüdyosunun VIP, Makyaj Odası vb. bazı hacimleri ortak düşünölmüştür (şekil 3.16).

şekil 3.21. K blok tadilat sonrası asma kat planı (Öztürk Çiçek, 2017)

Resim 3.11. K blok eski ambar alanı fotoğrafı (Öztürk Çiçek, 2017)

ESKİ

YENİ

Resim 3. 12. K blok eski matbaa ve yeni TRT kürdi haber stüdyosu fotoğrafları (Öztürk Çiçek, 2017)

Zemin Kat TRT Kürdi VİP Odası

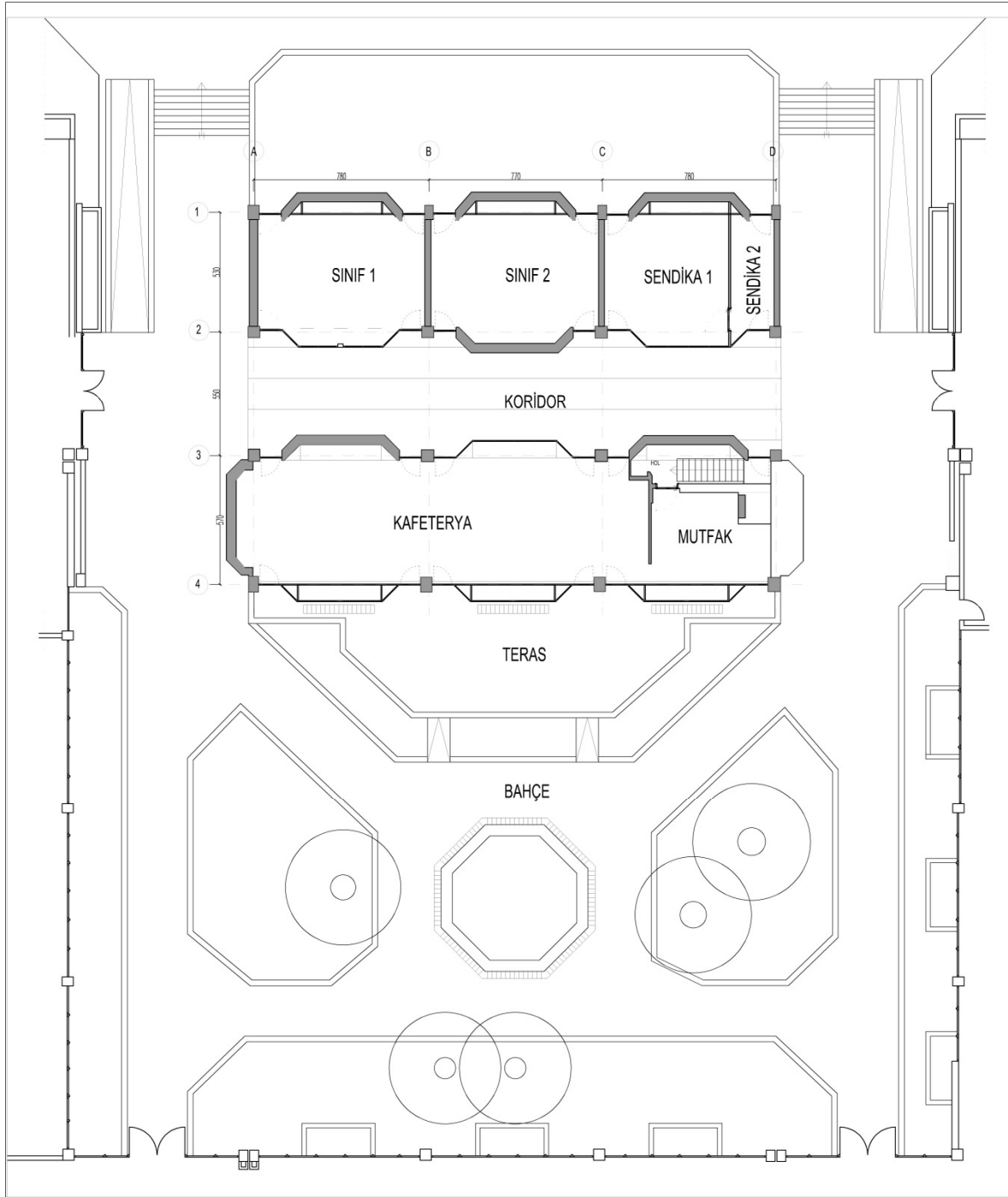
Kat Kurgu Odaları

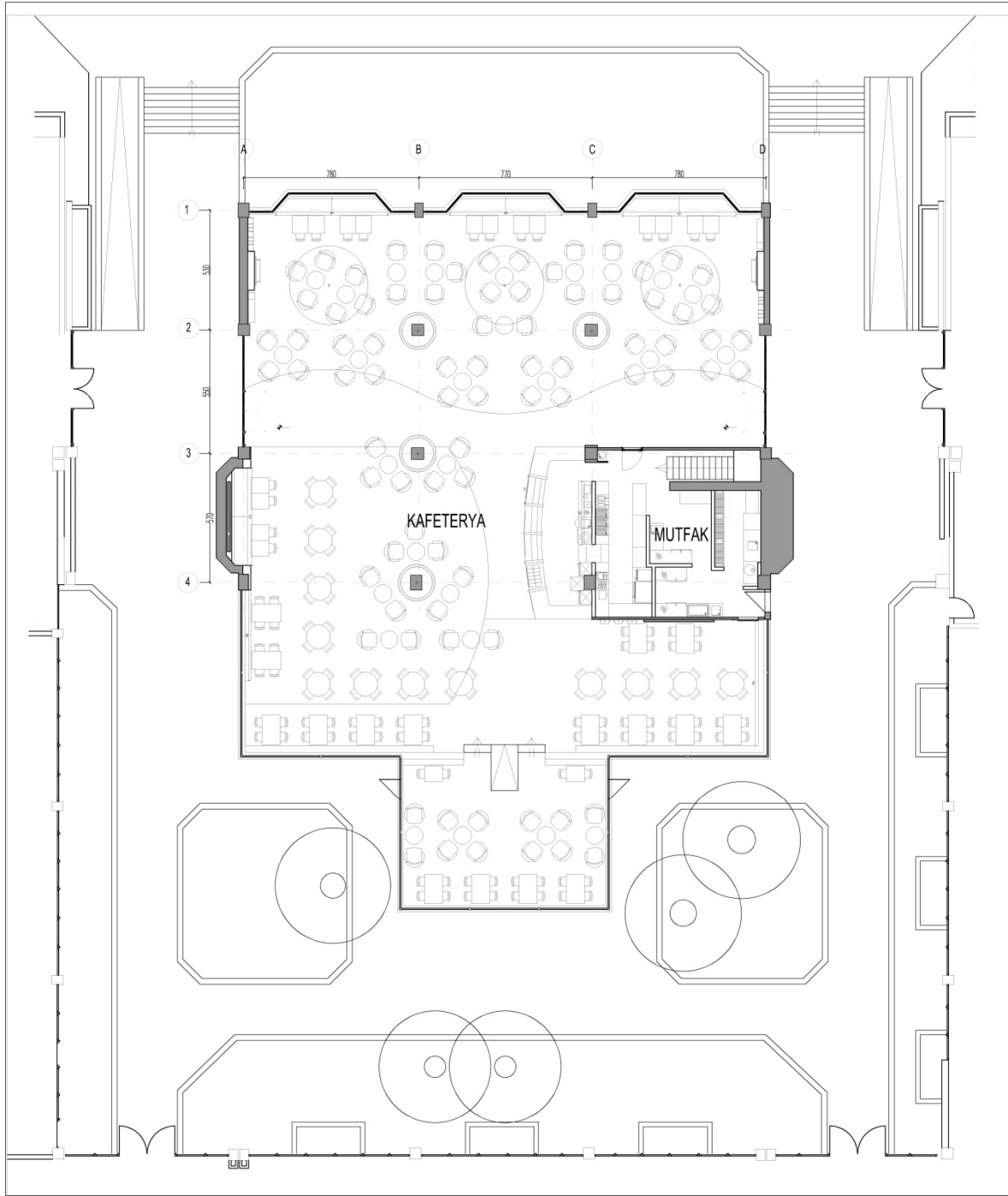
Resim 3.13. K blokta çelik döşeme ile asma kat yapılarak planlanan bölümler (Öztürk Çiçek, 2017)

Stüdyolar tasarlanırken mevcut alanın büyüklüğünün yetersizliği sebebiyle giriş cephesinde yataydaki birinci aks üzerinde çelik döşeme ile kat eklenerek teknik hacimler için mekan oluşturulmuştur (Resim 3.12).

TRT oran sitesi içerisinde özellikle ofislerde yenileme talepleri devam etmekte kimi mekanlar ihtiyaca göre açık ofislere kimileri ise tekil odalara dönüştürülmektedir. Çalışan sayısının artması ve mevcut malzemelerin zamanla güncelliğini yitirmesi sebebiyle günümüzde yemekhane ve mutfak için de yenileme gereksinimi gündeme gelmiş ve fizibilite çalışmalarına başlanmıştır. Yeni planlamış olan K Blok Stüdyolarına hizmet edecek bir dekor deposu ihtiyacı planlanan çalışmalar arasındadır. Prefabrik olarak düşünülmesi gereken yapının K Bloğun yakınında konumlandırılacak olup imar izni alındıktan sonra çalışmalara başlanması planlanmaktadır. Teknolojik ve sosyal gelişmelerle paralel olarak ilk yıllardan başlayarak günümüze dek değişim içinde olan TRT kurumu için öneriler sonuç kısmında yer almaktadır.

Şekil 3.22. Kafeterya mevcut kat planı (Öztürk Çiçek Arşivi)

Şekil 3.23. Kafeterya tadilat planı (Öztürk Çiçek Arşivi)

Şekil 3.24. Projesi tamamlanmış kafeterya görseli 1 (TRT,2017)

Şekil 3.25. Projesi tamamlanmış kafeterya görseli 2 (TRT,2017)

Şekil 3.26. Projesi tamamlanmış misafirhane görseli 1 (TRT,2017)

Şekil 3.27. Projesi tamamlanmış misafirhane görseli 2 (TRT,2017)

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Radyo ve televizyon yayınlarını devlet adına gerçekleştirmek amacıyla 1 Mayıs 1964 tarihinde kurulan TRT, kuruluş öncesi aşamadan ilk on senelik kurumsallaşma aşamasına kadar birçok engelle karşılaşmıştır. Bu engellerden en önemlileri askerî darbeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurum'un yakın tarihine bakıldığında, 1960'lardan önce kurulması planlandığı, askerî darbe nedeniyle kurulamadığı, kurulduktan sonra ise yine darbeler nedeniyle birçok kez kabuk değiştirerek özerkliğini kaybetme noktasına geldiği görülmektedir. Yasaklar ve baskılayıcı gelişmelerle gelişemeyen demokrasi TRT'nin gelişimine ket vurmuştur.

1970'li yıllara gelindiğinde, gelişen teknolojiyle değişen yayıncılığın gerekleri doğrultusunda birçok ihtiyaç doğmuştur. Bu ihtiyaçlar karşısında dağınık ve kiralık binalarda hizmet veren TRT, bir yönetim merkezine ihtiyaç duymuştur. Bu gereksinim doğrultusunda 1977 yılında istimlak edilen arsa üzerine bir TRT Sitesi kurulması planlanmış, bu plan Ankara TRT Sitesi Mimari Proje Yarışması ile hayata geçirilmiştir. Yarışma kapsamında yedi proje değerlendirmeye alınmıştır. Birincilik ödülünü Y.E.G. Mimarlık Şirketi tarafından sunulan proje kazanmıştır.

Tasarımı 80'li yıllarda yapılan ve yapımı 17 yıl süren sitedeki mevcut mekânlar günümüz yayıncılığı için gerekli olan teknolojinin gerektirdiği mekânsal ihtiyaçlara cevap vermekte zorlanmış/zorlamakta ve site içinde birçok revizyon gerçekleştirilmiş ve gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Yapım aşamasında olduğu gibi yenileme çalışmalarında da siyasi etkenlerle projeler çok doğru devam edememektedir. Teknik tecrübesi olmayan birtakım yöneticiler kişisel tercihleri doğrultusunda yönlendirmeler yapabilmektedir. Revizyon çalışmaları yapılırken mühendislik ve mimarlık doğrularını kabul edecek ve karşılayacak şekilde çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Ofis ve teknik mekanlarda planlanan revizyonlar dışında sosyal mekanlarında şu anki ihtiyacı karşılayamadığı düşünülmektedir. Yemekhane ve mutfağının proje çalışmaları devam etmektedir. Kafeterya ve misafırhane için ise proje çalışmaları yapılmış olup (Şekil 4.1., Şekil 4.2., Şekil 4.3. ve Şekil 4.4). TRT Yönetim Kurulu'nca onaylanması halinde yapım aşamasına geçilebilecektir. Mevcut kafeterya çok küçük ve yetersiz olduğundan hem mekânsal olarak büyütülecek hem de yiyecek içeriği olarak yenilenecektir. Bu sebeple

mevcut kafeteryanın arka kısmında bulunan mekanlar da dahil edilerek yeni bir planlama yapılmıştır.

Bununla birlikte henüz inşaatına başlanamamış olan Stüdyo 2. Kısım da yapımı planlanan projeler arasında yer almaktadır. Bu kısmın site arazisinde S Blok Naklen Yayınlar Binası'nın güneyinde bulunan boş alanda konumlanması ilk projede planlanmış ancak maliyet çok yüksek olduğundan yapılamamış ve henüz son haline getirilememiştir. Yeniden proje tasarlanacak ve onayı alınarak yapımı gerçekleştirilecektir.

Bu bağlamda;

- Stüdyo projesinin mekânları tasarlanırken günümüzde yetebilen ve geleceğe yönelik revizyonlara da açık olabilecek, esnek ve sürdürülebilir mimari uygulamaların yapılması gerekliliği açıkça görülmektedir.
- Stüdyoların dekorları da teknik yapısı kadar önem taşımaktadır. Yapıda sabit olmayan taşınabilir ve değişebilir dekorlar tercih edilerek bir stüdyoda birden fazla çekim yapma imkânı sunulabilir.
- Yüksek akustik değerlere sahip yapı elemanlarının sabit olma gerekliliği günümüzde değişmiş olup dekoru oluştururken arka planda akustiği sağlayabilen malzemeler kullanılabilir.
- Ayrıca TRT'nin ofis açığının da giderilmesine yönelik bir çalışma yapılması ve gelecek dönemlerde de artabilecek çalışan sayısı düşünülerek Stüdyo 2. Kısım projesinin son hâline getirilmesi önemlidir.
- Mevcut projelerde planlanan revizyonlar için değiştirilmesi/geliştirilmesi daha kolay, daha hafif ve karbon salınımı en az olan sistemler ve malzemelerin kullanımı önemlidir. Bu gereklilik, hem bugünkü kullanımda insan sağlığı ve çevreye verilen zararın en aza indirgenmesi hem de gelecekte ihtiyaç duyulacak değişimler için sarf edilecek enerjiyi en aza indirmek için önemlidir.
- Tüm bu revizyonlar planlanırken bu proje müellifi olan Zafer GÜLÇUR Bey'in fikirlerinin de alınması planlama ve işleyişin daha doğru olması için gereklidir.

TRT yerleşkesi sürekli olarak–gelişen/değişen teknoloji doğrultusunda– mekânsal değişimlere/dönüşümlere ihtiyaç duymaktadır. Bu doğrultuda tüm teknik mekanlarda gerektiği gibi ofisler ve ortak kullanım alanlarında da zamanla yenilemelerin yapılması ve

evre düzenlemesiyle ilgili değişikliklere gidilmesi gerekmektedir. Hem ağın televizyon yayıncılığının mekânsal gerekliliklerine ayak uydurulabilmesi hem de amaçlanan kalitede yayın yapılabilmesi için bu düzenlemelerin/dönüşümlerin yapılması kaçınılmazdır. Bu bağlamda yarışma yoluyla elde edilmiş böylesine büyük, çok amaçlı ve karmaşık kullanımları barındıran bir yerleşkede yönetimin ve ilgili teknik personelin proje mellifiyle diyalog hâlinde akılcı ve sürdürülebilir öneriler geliştirmesi, projeye yapılan her bir müdahalede gelecek yıllarda değişebilecek ihtiyaçların da öngörülerek gerçekleştirilebilmesi önemlidir. Tasarımından bugüne 35 yıllık geçmişi ve bu süreçte elde edilen tecrübeler ile TRT Kurumu Sitesi; yarışma marifetiyle proje elde etmenin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Ayrıca günümüzde kompleksin mekânsal sıkıntılarının aslında ilk önce inşa edilmesi gereken stüdyo merkezlerinin henüz gerçekleştirilememesinden kaynaklandığı görülmektedir. Söz konusu yerleşkeden elde edilen deneyimlerin, benzeri kompleks kamu projelerinin de değerlendirilme süreçlerine örnek teşkil etmesi ve zaman içinde değişecek ihtiyaçlara cevap verebilen, büyümeye açık ve esnek kullanımlı projelerin desteklenmesi son derece önemlidir.

KAYNAKLAR

- Akalın, A. (2011). *Radyo ve Televizyon Teknolojilerindeki Gelişmelerin Hukuki Düzenlemelere Etkisi*. Uzmanlık Tezi, Radyo Televizyon Üst Kurulu, Ankara
- Akarcalı, S. (1997). *Türkiye’de Kamusal Radyodan Özel Radyo ve Televizyon’a Geçiş Süreci*. Ankara: Punto Matbaacılık.
- Akgüner, T. (1996). Kamu Hizmeti Yayıncılığı ve TRT. *Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı*, 12, 8-10.
- Avşar, B. Z., & Öngören, G. (2003). *Radyo ve Televizyon Hukuku*. Ankara: Gökçe Ofset.
- Aziz, A. (1968). *Radyo ve Köy Yayınları, TRT Yayını*. 1999-2000 Yılı Ders Notları, Kıbrıs : Doğu Akdeniz Üniversitesi
- Aziz, A. (1975). *Televizyonun Yetişkin Eğitimindeki Yeri ve Önemi*. Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.
- Aziz, A. (1991). *Radyo Televizyona Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No. 480.
- Aziz, A. (1999). *Türkiye’de Televizyon Yayınlarının 30 Yılı*. Ankara: TRT Eğitim Dairesi Başkanlığı.
- Bağardı, S. (1998). *Türkiye’de Yerel Televizyon Yayıncılığı ve Bir Yerel Televizyon Model Önerisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Beşiroğlu, A. (1975). *Radyo - Televizyon İşletmesi. İ.T.İ.A.* İstanbul : Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu Ders Notları.
- Cazeneuve, J. (1967). *Radyo ve Televizyon Sosyolojisi*. Ankara: Haber ve Yayın Hizmetleri Müdürlüğü Turizm ve Tanıtma Bakanlığı.
- Çankaya, Ö. (2003). *Bir Kitle İletişim Kurumunun Tarihi: TRT 1927 –2000*. İstanbul: YKY Yayınları.
- Çaplı, B. (1995). *Televizyon ve Siyasal Sistem*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Çaplı, B. (2004). *Medya ve Etik*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Devran, Y. (2015). *Yeni Türkiye’nin Küresel Sesi*, TRT World: Fırsatlar ve Güçlükler.
- Ertuğ, H. R. (1966). *Radyo İşletmeciliği*, . Türkiye: Telsiz İletişim Yayınları Dizisi.
- Esen, S. (1984). *TV Haberciliği ve TV Yapım Tekniği*. Ankara: TRT Eğitim Dairesi Başkanlığı.
- Esslin, M. (2001). *Televizyon Çağı*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Gölcüklü, F. (1970). *Haberleşme Hukuku*. Ankara: AÜSBF, BYYO Yayınları.

- Gönenç, E. Ö. (2007). İletişimin Tarihsel Süreci. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 28, 87-102.
- Gül, A. A. (2001). *Avrupa Birliği'nde Kamu Hizmeti Televizyon Yayıncılığı: Sorunlar-Politikalar-Çözümle*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürsoy, A. B., Giritli, İ. (1988). *Günümüzde Haberleşme*. İstanbul: Der Yayınları.
- Gürsoy, A.B. (1999) *TRT ve BBC'nin Anahaber Bültenlerinin Kamu Haberciliği Açısından Karşılaştırmalı Analizi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hopkins, M. (1970). *Mass Media III Soviet Union*. New York: Pegasus.
- İnceoğlu, Y. (1997). *Uluslararası Medya*. İstanbul: Der Yayınları.
- İnternet: TRT Arşivi, TRT Kurumsal, URL:<http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.trt.net.tr7kurumsal7tarihce.aspx&date=2017-05-08>, Son Erişim Tarihi : 08/05/2017
- Karakuş, S. (2006). *TRT'de Yeniden Yapılanma Çalışmaları ve TRT Ankara Televizyonu Uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kaya, R. (2009). *İktidar Yumağı, Medya-Sermaye-Devlet*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kejanlıoğlu, D. B. (1998). *Türkiye'de Yayıncılık Politikası: Ekonomik ve Siyasal Boyutlarıyla Türkiye'de Televizyon Yayıncılığı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kejanlıoğlu, D. B. (2004). *Türkiye'de Medyanın Yapısal Dönüşümü*. Ankara: İmge Yayınları.
- Kırbaş, C. (2008), *"Birey Eksenli İnteraktif Yayıncılık, IPTV" Klasik Televizyonun Kişisel ve İnteraktif Televizyona Evrimi*. Ankara: Türkiye Bilişim Derneği Yayınları.
- McQuail, D. & Windahl, S. (1997). *Kitle İletişim Modelleri*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Mutlu, E. (1998). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mutlu, E. (1999). *Televizyon ve Toplum*. Ankara: TRT Genel Sekreterlik Baş Dağıtım Basım ve Yayımlar Müdürlüğü Ofset Tesisleri.
- Mutlu, E. (2001). *Ne olacak bu kamu yayıncılarının hali? Medya Politikaları*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Nalçaoğlu, H. (2003). *Medya ve Toplum İlişkisini Anlamak Üzere Bir Deneme, Medya ve Toplum*. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.

- Nart, S. (2009). *1964–1980 Arası TRT Radyo Yayın Politikaları Toplumsal Ve Politik Süreçte Radyonun Tarihsel ve Kurumsal Gelişimi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öksüz, S. (2003). *Küreselleşmede Nasıl Bir Medya Düzeni*. Ankara: Star Ajans Matbaacılık.
- Öksüz, E. (2009). *Televizyon Programı Dekorlarının Estetik Açından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Öngören, M. (1971). *Televizyona Açılan Pencere*. Ankara: Ankara Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Öngören, M. (1990). *Yarının Radyo ve Televizyon Düzeni, Özgür, Özerk ve Çoğulcu Bir Alternatif*. İstanbul: TÜSES.
- Özgen, M. (2002). Toplumsal Olaylarda Medyanın Etkinliği ve Rolü. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 8, 21-34.
- RTÜK (2014). Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Sektör Raporu. *Ankara*, RTÜK, 20-24.
- Sarmaşık, J. (1993). *Radyo ve Televizyon Yayınlarını Denetim Yöntemleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Serim, Ö. (2007). *Türk Televizyon Tarihi 1952-2006*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Soydan, E. (2005). *Dünya’da ve Türkiye’de Alternatif Radyo Yayıncılığı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Ankara.
- Şahin, M. (1988). *Televizyon Yayıncılığı ve Toplum İlişkisi*. Ankara : Yay yayıncılık.
- Taşer, C. (1969). *Radyonun Organizasyonu ve Özerkliği*. Ankara: TRT, Basılı Yayınlar Müdürlüğü.
- Tekinalp, Ş. (2003). *Camera Obscura’dan Synopticon’a Radyo ve Televizyon*. İstanbul: Der Yayınları.
- Topuz, H., Öngören, M., Aziz, A., & Önen, M. (1990). *Yarının Radyo ve Televizyon Düzeni-Özgür, Özerk ve Çoğulcu Bir Alternatif*. İstanbul: İletişim Araştırmaları Derneği (İLAD) ve TÜSES ortak yayını.
- TRT Arşivi (25.08.1981). *TRT Sitesi Hk.. İç Yazışma*. 1203-2-11/147.
- TRT Arşivi (25.08.1981). *TRT Sitesi Hk. İç Yazışma*. 1203-2-11/148.
- TRT Arşivi (25.08.1981). *TRT Sitesi Hk. İç Yazışma*. 1203-2-11/149.
- TRT Arşivi (25.08.1981). *TRT Sitesi Hk. İç Yazışma*. 1203-2-11/150.
- TRT Arşivi (25.08.1981). *TRT Sitesi Hk. İç Yazışma*. 120-2-11/147.

- TRT Arşivi (29.08.1981). *TRT Sitesi Hk. İç Yazışma*. 1201/260.
- TRT Arşivi (31.08.1981). *TRT Sitesi Hk. İç Yazışma*. 1203-2-11/146.
- TRT Arşivi (02.09.1981). *TRT Sitesi Hk. İç Yazışma*. 1203-2-11/159.
- TRT Arşivi (16.09.1981). *İhtiyaç Programı Hk. İç Yazışma*.
- TRT Arşivi (17.09.1981). *İhtiyaç Programı Hk. İç Yazışma*.
- TRT Arşivi (21.09.1981). *İhtiyaç Programı Hk. İç Yazışma*.
- TRT Arşivi (16.02.1982). *Jüri Toplantı Tutanağı-1*.
- TRT Arşivi (03.03.1982). *Jüri Toplantı Tutanağı-2*.
- TRT Arşivi (14.04.1982). *İhtiyaç Programı Hk. İç Yazışma*. 1203-2-11/105.
- TRT Arşivi (19.04.1982). *Jüri Toplantı Tutanağı-3*.
- TRT Arşivi (07.05.1982). *Proje Yarışması Hk. İç Yazışma*. 1203-2-11/128.
- TRT Arşivi (23.06.1982). *Jüri Toplantı Tutanağı-4*.
- TRT Arşivi (06.07.1982). *Yarışma Ödülleri Hk. İç Yazışma*. 1203-2-11/219.
- TRT Arşivi (25.08.1981). *İhtiyaç Programı Hk. İç Yazışma*. 1203-2-11/149.
- TRT. (1981). 1981 Yılı Genel Yayın Planı.
- TRT. (2002). 2002 Genel Yayın Planı.
- TRT. (2008). 2008 Genel Yayın Planı.
- TRT. (2010). Genel Yayın Planı 2010.
- TRT. (2014). 2014 Yılı Genel Yayın Planı.
- TRT. (2015). 2015 Yılı Genel Yayın Planı.
- Tulloch, J. (2000). *Watching Television Audiences*. London: Oxford University Press.
- Ünlüer, A. (2005). *Ekranın Öteki Yüzü*. Konya: Tablet Yayınları.
- Williams, R. (2003). *Televizyon, Teknoloji ve Kültürel Biçim*. Ankara: Dost Yayınevi.
- Yazıcı, A. N. (1999). *Kamu Yayın Kurumları ve Yeniden Yapılanma*. Ankara: TRT Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Yengin, H. (1994). *Ekranın Büyüsü. Batıda Değişen Televizyon Yayıncılığının Boyutları ve Türkiye’de Özel Televizyonlar*. İstanbul: Der Yayınları.

Yengin, H. (1994). *Ekranın Büyüsü: Batıda Değişen Televizyon Yayıncılığının Boyutları ve Türkiye'de Özel Televizyonlar*. İstanbul: Der Yayınları.

EKLER

EK-1. Yarışma sürecinde yarışmacıların soruları ile jürinin cevapları

Soru 1 – Maket kartonu ölçülerini aşması ve çok ağır olması (70 adet-tesviye eğrisi mevcut) nedeni ile maket ölçeği 1/2000 olabilir mi?

Cevap 1 – Maket ölçeği 1/1000 olacaktır.

Soru 2 – Renk kullanılabilir denmektedir (Şartname sayfa 5) ozalitlerin üstünde renklendirme yapılabilir mi?

Cevap 2 – Renk ve letraton kullanılabilir olacaktır.

Soru 3 – İnşaat yaklaşma sınırları 1/1000 plankote paftasında gösterilmemiştir. Yaklaşma sınırlarının verilmesi.

Cevap 3 – Yaklaşma sınırları 1/5000 de gösterilmiştir. Oradan alınacaktır.

Soru 4 – Yarışma şartnamesi sayfa 13 son paragrafta alt yapı ek proje hizmetleri (mimari-inşaat-makine-elektrik mühendisliği) için ücret hesabı verilmektedir. NOT kısmında ise bitkisel düzenlemeler istenmektedir. Esasen yarışma arazisinin büyüklüğü ve konunun önemi bir peyzaj mimarisini gerektirmektedir. Ücret hesabına peyzaj mimari projesi ücretinin eklenmesini, raporlara ve kimlik zarfına peyzaj mimarisini yapacak uzmanın raporu ve kimliğinin ilave edilmesinin doğru olacağı kanısındayız.

Cevap 4 – Şartname sayfa 13 de açık alanların tanzimi ile ilgili alt yapı ve açık alanların ücreti içinde peyzaj mimarlığı ücretleri de dahil olup, peyzaj mimarlığı ile ilgili ayrı bir rapor verilebilir.

Soru 5 – Stüdyo işlev şemaları tam olarak anlaşılamadığı için mevcut stüdyoların görünmesi (Ankara-İstanbul) kullanıcılardan gerekli teknik bilginin alınması için TRT Kurumu yarışmacılara bir gün organize edebilir mi?

Cevap 5 – Bu istek 22.4.1982 saat 15.00 de yerine getirilecektir. Bu husus ayrıca yarışmacılara bildirilecektir.

EK-1. (devam) Yarışma sürecinde yarışmacıların soruları ile jürinin cevapları

Soru 6 – Konunun önemi, ülkemizde ilk defa yapılması ve teknolojik yönünün ağır basması nedeniyle yarışmayı kazanan müelliflerle birlikte projeyi denetleyecek kurum elemanlarının

dış ülkelerde yapılmış en az 2-3 örneği görmesi incelemesi gereklidir. Bu konu yarışma şartnamesine konmalıdır.

Cevap 6 – Proje sözleşmesinden sonra kurumun gerekli görmesi halinde bu durum düşünülecektir.

Soru 7 – Genel Müdürlükten başlamak üzere tüm kompleks aşamalı inşa edileceğine göre diğer yapıların inşa sıralaması verilebilir mi?

Cevap 7 –

1. Eapta: Genel Müdürlük, teknik tesisler ve sosyal tesisler
2. Eapta: Eğitim merkezi, dış yayınlar, araştırma imalat dairesi, haber merkezi
3. Eapta: Radyo ve televizyon stüdyoları.

NOT: Stüdyoların zamanla ve birkaç kademede olacağı göz önünde bulundurulacaktır.

Soru 8 – İhtiyaç programı “Açıklayıcı not son paragrafında Genel Müdürlük bloku ve ilgili Teknik hacimlerin projelendirilmesinde ilave inşaata müsait ve gerekli genişleme imkanları göz önünde bulundurulacaktır” denmektedir.

Soru a – İlgili teknik hacimlerden hangi kısımlar kastedilmektedir?

Soru b – Bunlar stüdyolar ise büyümenin ne şekilde olacağı hakkında daha ayrıntılı bilgi verilmesi.

Soru c – III-IV-VI kısımlarda da bir gelişme düşünülüyor mu? Nasıl?

Cevap 8 –

Cevap a – Yukarıda belirtilen nottan kasıt şimdiden bilinmeyen, ileride ihtiyaç duyulabilecek binalar için rezerv saha ayrılması isteğindendir.

Cevap b – Bak cevap “a”

Cevap c – Bütün birimler için cevap “a” geçerlidir.

Soru 9 – 1/500 ölçekli çizimlere ek olarak TV stüdyo merkezi 1/200 ölçeğinde istenmektedir. 150.000 m2 yaklaşan böyle büyük bir konuda önemli olan fikir projesi düzeyinde bir proje

EK-1. (devam) Yarışma sürecinde yarışmacıların soruları ile jürinin cevapları

elde etmektir. Bunun için de 1/500 ölçeği yeterlidir. 1/200 projelerinin istenmemesi çizim zamanını azaltacak, etüd zamanını arttıracaktır. Aynı zamanda jürinin de değerlendirme çalışmalarında genelde ve detaydaki farklı değerlendirmelerini önleyecektir.

Cevap 9 – Bu konuda herhangi bir değişiklik söz konusu değildir.

Soru 10 – Genel Müdür Yardımcıları kendilerine bağlı birimlerin yanında mı, yoksa Genel müdüre yakın mı düzenlenecektir?

Cevap 10 – Genel Müdür Yardımcılarının Genel Müdüre yakın olmaları istenmektedir.

Soru 11 – Telekomünikasyon kulesi $3 \times 4 = 12$ metre yüksekliğinde sitenin en yüksek kitlesi üzerinde mi yer alacaktır?

Cevap 11 – Telekomünikasyon kulesi ile ilgili yeterli açıklık ihtiyaç programında verilmiştir.

Soru 12 – Zemine oturan stüdyolarda da yüzer döşeme yapılacak mıdır?

Cevap 12 – Evet, yapılacaktır.

Soru 13 – Seyircinin geleceği stüdyolar “Seyircili Stüdyo” olarak tanımlanmış ve girişi çıkışı ayrı istenmiştir. Bundan çıkan sonuç örneğin müzik stüdyolarına, drama stüdyolarına, eğitim ve çocuk stüdyolarına hiçbir şekilde seyirci alınmayacak mıdır? Şu anda televizyonda izlediğimiz çocuk seyircilerin de katıldığı programlar bile bu seyircili stüdyolarda mı yapılacaktır?

Cevap 13 – Seyircili stüdyolar dışında, stüdyolardaki seyirciler programın bir parçası olduklarından onlar için ayrı giriş çıkış, fuaye istenmemektedir.

Soru 14 – Sözleşme sayfa 2 madde a1’de TRT Kurumu’na tasdik ettirilecek plankote ve vaziyet planının ölçeğinin 1/1000 olarak düzeltilmesi gerekir. (TRT Kurumunca verilen plankote 1/100 ölçeklidir, 1/200 aşaması için 1/1000 ölçekli vaziyet planı yeterli olup 1/50’den sonra 1/500 ölçekli vaziyet planının çizimi söz konusu olabilir)

Cevap 14 – Ekli sözleşme tip sözleşme tasarısı olup, ihtiyaca göre sonradan tespit edilecektir.

EK-1. (devam) Yarışma sürecinde yarışmacıların soruları ile jürinin cevapları

Soru 15 – Aynı konu 3 sayfa 1. Madde için de geçerli olup ancak kat projelerin (1/100) tasdik edilmesinden sonra konunun büyüklüğüne göre vaziyet planı 1/200 veya 1/500 olabilir.

Cevap 15 – Bak cevap “14”

Soru 16 – 1/1000 ölçekli vaziyet planında (İnşaat Yaklaşma Sınırları) işlenmemiştir. Hangi sınırlarda kaçar metre olacaktır?

Cevap 16 – Bak cevap “3”

Soru 17 – TRT özel kanunla kurulmuş bir kurumdur. Gerek Muhasebe-i umumiye, gerekse 1490 sayılı yasalara tabi değildir. Halbuki: hem projeye ait hem de mesleki kontrole ait sözleşme örneklerinde devamlı surette bu kanunlara atıf yapılmakta ve ayrıca ihale tenzilatından bahsedilmektedir. İhale tenzilatı ancak bu kanunlara uymak zorunda olan genel bütçeye dahil idarelerin çıkardıkları yarışmalarda, sırf şeklen yaptıkları bir uygulamadır. Yarışma müessesesinin , hukuken zaten bir ihale şekli olduğu ortada iken ve yukarıda adı geçen kanunlara bağlı olmayan bütün idarelerin yaptığı gibi adı geçen sözleşmelerden (ihale tenzilatı) lafzının kaldırılması gerekmekte değil midir?

Cevap 17 – Tip sözleşme olduğu için geçmektedir. Akit sırasında yapılacak sözleşmede kaldırılacaktır.

Soru 18 – Sözleşmenin 5. Maddesinde, tasdik sırasında farkedilmeyen hatalardan dolayı TRT Kurumu’nun düçar olacağı zararları ödemekle mimarın mükellef olduğu belirtilmektedir. Bu madde geniş anlamı ile düşünüldüğünde, ileride öyle olmadık şeyler için kullanılabilir ki, her türlü konunun TRT Kurumunun düçar olduğu zarar gibi kabul edilmesine yol açabilir. Oysa mimar, mesleki ve de imzaladığı sözleşme miktarı kadar mali yükümlülükten sorumlu değil midir?

İcabında: tavana kireç badana yerine fasarit atılması mimarın kaprisi yüzünden trt Kurumunun uğradığı bir mali zarar gibi de düşünülemez mi? Hukuken, tasdik sırasında fark edilmemiş hatalar varsa, bunun ikazı inşaat yapımcısı firmanın direkt sorumluluğundadır. Bu nedenle, bu maddenin proje sözleşmesi yerine inşaatı yapacak firmanın sözleşmesine koymak gerekmekte değil midir?

EK-1. (devam) Yarışma sürecinde yarışmacıların soruları ile jürinin cevapları

Cevap 18 – Bayındırlık Bakanlığı tip sözleşmesi alınmıştır. Uygulama Bayındırlık Bakanlığında olduğu gibi uygulanacaktır.

Soru 19 – Sözleşmenin 25. Maddesi Bayındırlık Bakanlığı'nın uygulamakta olduğu bir maddedir. Ancak Bayındırlık Bakanlığı yılların tecrübesine yani binlerce uygulamasına istinaden ve de koyduğu kısıtlı malzeme listeleri ve standart detay çözümleri karşılığında, bu maddeyi rijit olmayan bir şekilde, yapı maliyetinin kontrol amacıyla yapmaktadır. Ancak TRT Sitesi öyle spesifik bir konudur ki bu ölçekte bir tatbikatı Türkiye'de ilk defa yapılmaktadır. Şartnamede verilmiş m2 maliyetlerinin de hiçbir otorite tarafından bugünden tam olarak tespit edilemeyeceği ortadadır. Bu nedenle bu yarışmaya mahsus olmak üzere bu maddenin kaldırılması makul olmayacak mıdır?

Cevap 19 – Bu madde mal sahibinin mutabık olmadığı m2 büyümesinden doğacak maliyet artışları için geçerlidir.

Soru 20 – Sözleşmede; Bakanlar Kurulu fiyat farkı kararnamesinin uygulanacağı hususu yazılı değildir. İleride yarışmayı kazanacak mimar ile TRT arasında çıkabilecek ihtilafları önlemek açısından, bu hususun uygulanacağını şimdiden yazılması gerekmekte değil midir?

Cevap 20 – Bakanlar Kurulu fiyat artış kararnamesi uygulanacaktır.

Soru 21 – Gerek proje, gerekse mesleki kontrollük sözleşmelerinde belirtilen, vergi ve hazine alacaklılarının tenzili hususu (her hakkediş alışıta mimar tarafından bunun ispatı ile değil de, ancak mahkeme kararına istinaden yapılabileceği) şeklinde veya jürinin ön göreceği münasip bir cümle ile düzeltilerek düzenlenmesi, bugünün tatbikatına daha uygun değil midir? Örneğin: her ne konuda olursa olsun, TRT Kurumu ödeme yaptığı her kişiden bu hususun ispatını istemekte midir?

Cevap 21 – Bu maddeden böyle bir ispat zorunluluğu anlamı çıkartılamamıştır.

Soru 22 – Programın 18. Sayfasındaki Teknik Koordinasyon KRL. (152m2: 19 Modül) değil mi?

EK-1. (devam) Yarışma sürecinde yarışmacıların soruları ile jürinin cevapları

Cevap 22 – Evet.

Soru 23 – Şartnamenin 5. Sayfasında İNŞAAT MÜHENDİSLİĞİ RAPORU kısmında belirtilen kalıp planları için ölçek belirtilmemiş olmasına rağmen, geleneksel ve makul olarak bunun 1/200 ölçekli kısım için olacağını kabul edebilir miyiz?

Cevap 23 – Kalıp planı ifadesinin manası, taşıyıcı sistem şemasıdır. Ölçeği ise yarışma şartnamesi madde 2, inşaat mühendisliği raporunda belirtildiği gibi mimari ölçeğindeki ifadesi ile belirtilen 1/500 ölçeğinde ve 1/200 ölçeğinde yeteri kadar çizilecektir.

Soru 24 – 1/1000 ölçekli maket ebatları, maket kartonu standartlarını aşmaktadır. Jürinin 1/2000 ölçekli maketinde olayları takip edebilecek çapta kıymetli meslektaşlardan kurulu olduğu göz önünde tutulursa, bu pratik sorunu çözümleyebilmek için, maketin 1/2000 ölçekte olmasında mahsur var mıdır?

Cevap 24 – Bak cevap “1”

Soru 25 – Jürinin aldığı ücretler konusunda spekülasyon yapan gazetelere, dünya standartlarında örnekler vererek, mesleğimiz adına topluca jüri tarafından gereken cevabın verilmesi yarışmaya aykırı değil midir?

Cevap 25 – Yarışma konusu ile ilgili görülmemiştir.

Soru 26 – Yarışma konusu: Fonksiyonu son derece ağır, ihtiyaç programı (Şemalar hariç) 150 sayfalık ve yaklaşık 150.000 m2lik özel bir yapıdır.

Böyle bir programın, 3 ay gibi kısa bir sürede yarışma projesi halinde jüriye sunulması son derece güçtür. Ve elde edilecek sonuç da tatminkâr olmayacaktır. Özellikle ekonomik açıdan da çekilen güçlükler, adeta amatör bir çalışma alanı haline gelmiş proje yarışmalarına ilgiyi azaltmakta ve her giden ya da kapanan proje bürosunun yerine bir yenisi bu nedenle ortaya çıkmamaktadır.

Pek çok konuda karar alabilen jürinin sürenin uzatılmasını sağlayacağına inanıyoruz.

Cevap 26 – Süre uzatımı söz konusu değildir.

EK-1. (devam) Yarışma sürecinde yarışmacıların soruları ile jürinin cevapları

Soru 27 – Hangi hacimlerin kolonsuz istendiği belirtilebilir mi? (Örneğin, dekor atölyesi, depo, stüdyo vb.)

Cevap 27 – Bu husus mekânın fonksiyonu ile ilgilidir. Çözüm yarışmacıya bırakılmıştır.

Soru 28 – Programda hemen her bölüm ya da alt bölüm için ayrı (giriş-çıkış) istenmektedir. Gerçekten de hepsi için gerekli midir?

Cevap 28 – Gereklidir.

EK-2. Proje yarışması birincisi Zafer Gülçur'un yarışma ve yapım süreci hakkındaki değerlendirmesi

1/5

T.R.T. SİTESİ
GENEL MÜDÜRLÜK TESİSLERİ
ORAN/ANKARA.

T.R.T, Ankara'da yıllardan beri hizmetini çok sayıda yetersiz binalarda sürdürmekte, günün yayıncılık ve işletmecilik anlayışı ile bağdaşmayan mekân dağınıklığı ve yetersizliği ile tek kanallı, kısıtlı süreli ~~telem~~ siyah-beyaz televizyon yayımlarını, kodum katlarda derme-gatma stüdyolarda sık sık arıza kesintileri ile sürdürmeye çalışmaktaydı.

Kurumun çağdaş bir siteye kavuşturulması amacıyla Ankara, Oran'da yaklaşık 50000 m² büyüklüğündeki arazi üzerinde inşa edilmek üzere 1982 yılının ilk yarısında "Ulusal, sınırlı proje yarışması" açılmış, davetli 7 mimarlık bürosu arasındaki yarışmada Ertur Yener, Erdoğan Elmas-Zafer Gülçur'a ait proje, 1. Ödül değer görülmüştür. "Yarışma konusu ve amacı ile jüri listesi" ekte sunulmuştur.

Yarışma şartnamesi ihtiyaç programına göre yapılar ve etaplarmaları şöyleydi:

1. Etap:

Genel Müdürlük	47000 m ²
Sosyal tesisler	8976 "
• Misafirhane	
• Yemekhane/mutfak	
• Kafeterya, banka, p.t.t, vb-	4264. "
Ambarlar	
Mediko-Sosyal Merkez	856. "
Kreş	1450. "
Isı Santrali ve Enerji Merkez	2162. "
<u>1. Etap toplamı.</u>	<u>64708 m²</u>

EK-2. (devam) Proje yarışması birincisi Zafer Gülçur'un yarışma ve yapım süreci hakkındaki değerlendirmesi

3/5

Buna göre hazırlayıp sunduğumuz proje jüri tarafından 1. ödülle değerlendirildi. Komple projenin (mimari, statik, tesisat, elektrik, akustik, peyzaj) hazırlanması için T.R.T ile 18.08.1982'de sözleşme imzalandı. Böylece yeni ve çok zorlu bir süreç de başladı. Bu süreçteki zorlukları iki bölüme ayırabiliriz. A. Konunun özelliği nedeniyle her proje sahhasında bilgi ve donanımın, topkama, bunların projeye aktarma zorluğu

- Stüdyolar, rejiler (ses, resim, ışık), ve ilgili birçok teknik mekan için akustik çok önemlidir. Verilen akustik verileri sağlamak için;
- Çift kabuk sistemi (dış kabuk, iç kabuk) yapılmalıydı. (Yapı içinde yapı)
- Her döşeme altında, hem asma tavan içinde tesisat, klima, elektrik kablo kanalları genişine uygun boşluklar bırakılmalıydı, Bunun için döşemeler büyük oranda yükseltilmiş döşeme olarak düzenlenmeliydi,
- Tesisatlara ulaşmak için yatay ve dikey ve yedekli çok büyük tesisat safları düzenlenmeliydi,
- Çift kabuklar arasındaki boşluğu sağlamak için duvarlarda deprem yalıtımı, döşemelerde "pet" ler olmak ve bunlar akustik verileri de uyumalıydı.
- Tavan aydınlatma, Klima tesisatlarına ulaşmak için "kedi yolları" yapılmalıydı,
- Akustik değerlere ulaşmak için sessizlik kotidorları, akustik kapı ve pencereler düzenlenmeli, ayrıca bütün duvar ve tavanlarda ses yalıtım tedbirleri alınmalıydı,
- Yangın için "yangın kompartımanları" gerekiyordu,
- Bu yapılarca, Enerji Merkezi'nden gerekli enerji ve tesisat, klima kanalları ulaşımı sağlanmalıydı (Su anda yeraltında çeşitli boruatta 5 kilometre giden var!)

EK-2. (devam) Proje yarışması birincisi Zafer Gülçur'un yarışma ve yapım süreci hakkındaki değerlendirmesi

4/5

Bütün bunları projelendirmek için de;

- 10. Değişik amaçlı stüdyo, rejiler, diğer teknik mekanların her birinin özelliklerine göre kimliklerini (sahip olması gereken hitelikleri) belirleyen "oda kartları".
- Bu mekanların "cihaz yerleştirme" projeleri,
- Kablo kanal güzergahları,
- Kurum tarafından projeye verilmeliydi. Yoğun ve çok yorucu emek, zaman isteyen bu çalışmalar; müellif mimarlar, T.C.T kurum yetkililerinin işbirliği ile her aşamada yürütüldü.
- Bu işbirliğine 1985 yılından itibaren Alman teknik yardımından yararlanarak "ZRF" televizyonunun tesisat, elektrik, sahne tekniği, akustik uzmanları da katıldı.
- Konunun özelliği, teknolojiye sürekli değişimler, bazen de kararsızlıklarda geni dönüşler, proje revizyonları gerektiği, proje müellifleri sıkıntılı süreçleri aşmak zorunda kaldı.

B. İdari zorluklar:

- 1982 den beri geçen uzun süreçte birçok genel müdür ve yönetim değişikliği oldu. Her değişimde yapı programları v.b konularda kararsızlıklar yaşandı. Uzun beklemler proje sürecini olumsuz etkiledi.
- Radyo Binasının yapımından vazgeçildi. Avan proje aşamasında kaldı.
- Haber Stüdyo Merkezi projeleri bitmesine karşın inşasından vazgeçildi.
- Eğitim Daire Bşk lığı Binası, Haber Stüdyo Merkezi haline dönüştürüldü.
- "Televizyon Stüdyo Merkezi"nin çeşitli stüdyoları ve Seyirci Stüdyosu içeren bölümü, ihtiyaç programında yapılan önemli değişikliklerle 3 kere projelendirilmesine rağmen mali imkansızlıklarla veya kararsızlıklarla inşa edilemedi.

EK-2. (devam) Proje yarışması birincisi Zafer Gülçur'un yarışma ve yapım süreci hakkındaki değerlendirmesi

5/5

Temeli 31 Ekim 1985'te atılıp inşa edilerek işletilmeye alınan "Genel Müdürlük Tesisleri"nin proje müellifi olmakla şünüyorum. Geçen zaman içinde doğal olarak ihtiyaçlar değişmekte, yeni ihtiyaçlar doğmaktadır. Bu yeni projelendirmeye gerekliliğinin proje müellifi tarafından yapılması;

- Yarışma koşulları,
- Yapı, yapılar bütünlüğünün sağlanması,
- Gereksiz ve yetersiz müdahalelerle yerleşim, ulaşım, iş ve dış düzenin bozularak zaman içinde kaotik (gece-kondusal) ortama sürüklenmemesi,
- Estetik değerlerin ve bütünlüğün korunması, nedeni ile müellif hakkı ve sorumluluğudur.

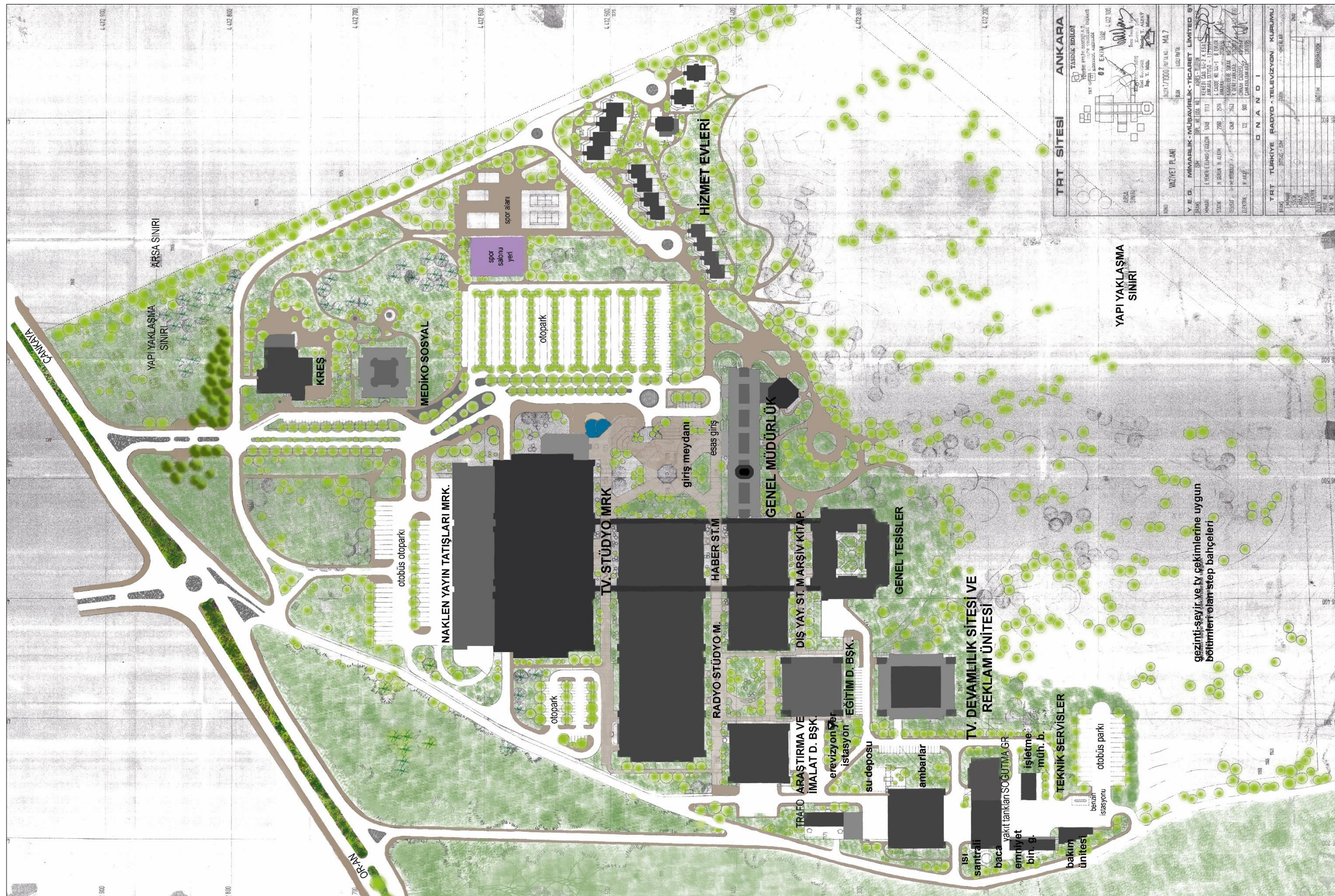
Bu konudaki karşılıklı iymiyetli işbirliğinin problemsiz sürdürüleceği dileği ve inanındayım. Bir başka önemli bir dileğim de, sitenin can damarı olan "T.V. Stüdyo Merkezi"nin hızlı değişimine uğrayan yeni teknolojik verilerle projelendirilip inşa edilmesidir.

- Uzun süreçte konu üzerinde edinilen çok önemli bilgi birikimi,

A. ZAFER GÜLCUR
Y. Müh. Nîmar (İ.T.Ü.)

Not: Projelere başlarken İngiltere B.B.C ve Fransa radyo-tv binaları, 1986'dan sonra da Almanya/Mainz'deki ZDF televizyon binaları da cesitli kriterler incelenmiştir.

EK-3. Yarışma sonrasında onaylanan yerleşim planı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ÖZTÜRK ÇİÇEK, Yıldız
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 01.06.1981, Ankara
 Medeni hali : Evli
 Telefon : 0 (312) 463 43 81
 e-mail : yildizozturkcicek@yahoo.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi / Mimarlık	Devam Ediyor
Lisans	Erciyes Üniversitesi / Mimarlık	2003
Lise	Mersin Mezitli Lisesi	1998

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2014-Halen	TRT- Destek Hizmetleri Dai. Bşk.	Mimar
2009-2014	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı	Uzman
2007-2009	Ferdi Mühendislik A.Ş	Mimar
2004-2007	AGM Mühendislik A.Ş	Mimar

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

Öztürk Çiçek, Y. (2017). TRT Kurumu Ankara Oran Yerleşkesinin Kurumun Mekansal İhtiyaçlarını Karşılama Potansiyeli Üzerine Bir Değerlendirme, *TRT Akademi Dergisi*, 3, 196-223.

Hobiler

Spor, Müzik